

Rapport 2018:11

Utresande
utbytesstudenter
upplevelser, praktiker
och preferenser

Från Sverige med Erasmust+

Universitets- och
högskolerådet

www.uhr.se

Från Sverige med Erasmus+

**Utresande utbytesstudenters upplevelser,
praktiker och preferenser**

Universitets- och
högskolerådet

Från Sverige med Erasmus+

Utresande utbytesstudenters upplevelser, praktiker och preferenser

Universitets- och högskolerådet oktober 2018

Text: André Bryntesson, Mikael Börjesson & Ashley Haru,

Forum för studier av den högre utbildningens internationalisering (SIHE), Uppsala universitet

Avdelningen för analys, främjande och tillträdesfrågor

Kontaktperson Carina Hellgren.

ISBN 978-91-7561-058-0

För mer information om myndigheten och våra publikationer, se www.uhr.se.

Innehåll

Förord	6
Sammanfattning	8
Akademisk och arbetsmarknadsmässig orientering hänger samman med nöjdhet och personlig utveckling	8
Graden av kulturell orientering är den näst mest betydelsefulla uppdelningen	8
Tre oppositioner: en akademisk, en arbetsmarknadsmässig och en kulturell	9
Nord-syd: En akademisk nordisk-fransk pol mot en heterogen kulturell pol	9
Öst-väst: Oklara drivkrafter bakom studier i östra Europa	10
De stora västländerna har rekryteringsfördelar	10
Nordväst har ett övertag gentemot sydost	11
Mer nyanserad bild av Erasmus+	11
Summary	12
Academic and labour market orientation is related to satisfaction and personal development	12
Degree of cultural orientation is the second most important division	12
Three oppositions: an academic, a labour market and a cultural	13
North-South: an academic Nordic-French pole against a heterogeneous cultural pole	13
East-West: Unclear motivations behind studies in Eastern Europe	14
The large Western countries have recruitment advantages	14
Northwest has an advantage over southwest	15
More nuanced account of Erasmus+	15
Inledning	16
Studentmobilitet är en central komponent i internationaliseringen av den högre utbildningen	16
Utbytesstudier och freemover-studier är två skilda former av studentmobilitet	17
Olika logiker i flödena av freemover-studenter och utbytesstudenter	18
Sverige har fler inresande än utresande studenter inom Erasmus+	18
Utbytesstudenter i andra undersökningar	20
De stora länderna och språken vanligast	20
Språket och platsen viktigaste motiven	20
Ekonomiska aspekter ej framträdande	21
Erasmus+ ses främst som en social upplevelse	22
Stora skillnader i deltagande	22
Uppmuntran är betydelsefull	23
Samlat intryck av de tidigare studierna	24

Om undersökningen	25
Syfte: Utforska drivkrafterna bakom och utfallet av de svenska studenternas Erasmusutbyte	25
Material: Enkät	26
Metod: Multipel korrespondensanalys	26
Metoden bygger upp moln av individer och kategorier	26
Axlarna tolkas med hjälp av supplementära variabler	27
Terminologi i rapporten	28
Beskrivning av studenterna i materialet	29
Rummet av Erasmusstudenter	34
De centrala variablerna i analysen	34
Rummets tre viktigaste axlar	36
Axel 1: Akademisk nöjdhet och kvalitet samt arbetsmarknadsorientering	37
Axel 2: Akademiska mot kulturella och arbetsmarknadsmässiga motiv	38
Syntes av axel 1 och 2: Tre oppositioner	39
Axel 3: Kulturellt mot arbetsmarknadsmässigt orienterade	40
Syntes av axel 2 och 3: Kultur och arbetsmarknad mot varandra och mot det akademiska	41
Sammanfattning	42
Ett geografiskt strukturerat rum	43
Rummets struktur liknar europakartan	43
Uppdelning i norr och söder med avseende på kulturell och akademisk orientering	44
Få studenter reser till östra Europa och dessa är mindre nöjda	44
Likheter mellan geografi och ländernas position i planet	45
Rummet illustrerar geografiska dominansförhållanden	45
Spanien är den mest renodlade kulturella destinationen	45
Undervisningsspråk i linje med destinationsland	46
Destinationslärosäte nära sammanflätat med land och språk	48
Destinationslärosäten grupperar sig efter land	48
En akademisk fransk-nordisk pol mot en heterogen kulturell pol	50
Liten spridning bland hemlärosäten	52
Studenternas utbildning i Sverige svarar mot mönstren i destinationslärosätena	54
Kön och finansiering hänger inte samman med den uppkomna strukturen	55
Svårt men potentiellt givande att bli integrerad bland lokala studenter	56
Problem vanligast bland vissa kulturellt orienterade och mindre nöjda studenter	57
Slutsatser och diskussion	62
Huvudresultat	62
De akademiskt motiverade studenterna är mest nöjda, och överrepresenterade i Norden	62
De kulturellt orienterade studenterna reser söderut och stöter oftare på problem	62
Studenter i östra Europa är bland de minst nöjda	62

Diskussion	63
Förhållande mellan land och lärosäte	63
Studenternas motiv, upplevelser och destinationer avspeglar maktförhållanden	63
Nyanserad bild av Erasmus+	64
Hur ska skillnaderna mellan utbildningar och lärosäten förstås?	64
Appendix	66
Kodning av variabler	66
Endast ett svar per fråga	66
Lågfrekventa kategorier har grupperats	66
Skalvariabler har behandlats som kategoriska	66
Frågor med hög svarsfrekvens har valts	67
Frågor med enbart två svarsalternativ har viktats	67
Korrespondensanalysen	68
Axlar och varians	68
Beskrivning av axel 1–3.	69
Supplementära variabler	70
En utökad tolkning av studenternas upplevelse av mobilitetsperioden	74
Undersökningens begränsningar	76
Enkätens frågor kan misslyckas med att fånga upp motivationsfaktorer	76
Studenter får vad de söker eller uppger sig söka vad de får	77
Ett brett angreppssätt kan missa många poänger	77
Studier av deltagarnas livsbanor och jämförelser med icke-mobila studenter vore värdefullt	77
Referenser	78

Förord

Universitets- och högskolerådet (UHR) har i uppdrag från regeringen, Europeiska kommissionen och Nordiska ministerrådet att ge människor förutsättningar att delta i internationellt utbyte och samarbete. Internationalisering och mobilitet stärker kvaliteten inom svensk utbildning, och genom de program myndigheten ansvarar för kan elever, studenter, lärare och personal vid svenska skolor, lärosäten och utbildningsorganisationer samarbeta över gränserna och delta i utbyten och praktik i länder i Europa.

Sedan Sverige 1992 gick med i det europeiska programmet Erasmus har årligen cirka tre tusen svenska studenter tillbringat en eller två terminer vid ett universitet i Europa. Frågan om ökad mobilitet för studenter är högt prioriterad politiskt såväl nationellt som inom EU, och antalet svenska studenter som reser ut har, efter att under lång tid ha legat stilla, ökat något sedan 2014. Det är bra, men en del av medlen som är avsedda för mobilitet inom högre utbildning förblir outnyttjade. Budgeten för studentmobilitet inom Erasmus+ ökar betydligt snabbare under kommande år än vad den har gjort hittills, och om Sverige ska nå det europeiska riktmärket om 20 procents studentmobilitet 2020 behöver deltagandet öka. I de diskussioner som inletts kring det program som ska ersätta Erasmus+ efter 2020 är dessutom ambitionen för studentmobilitet fortsatt mycket hög.

För att bättre förstå bakgrunden till svenska studenters begränsade deltagande i programmet behöver UHR mer kunskap om varför och hur studenter väljer att genomföra ett utbyte med Erasmus+. Den studie som presenteras här baserar sig på enkäter med 6 000 svenska studenter som rest ut med Erasmus+ och är därmed ett sådant kunskapsunderlag. Fokus i studien är de mönster som finns bland svenska Erasmusstudenters motiv för och upplevda utfall av mobilitetsperioden.

Alla studenter som genomför ett utbyte med Erasmus+ fyller i en enkät så snart vistelsen utomlands är avslutad. Enkäten innehåller bland annat frågor om motiv inför utbytet och tankar om framtiden efter hemkomst och om egen bedömning av erfarenhet och personlig utveckling. Att alla studenter fyller i enkäten och den stora mängden svarande gör datamaterialet intressant för den som intresserar sig för unga människors överväganden om studier och arbetsmarknad, om internationalisering och interkulturella färdigheter.

Datamaterialet är dock stort, både vad gäller antal frågor och antal svarande – så stort att enkla statistiska metoder för att identifiera samband har svårt att ge materialet rättvisa. UHR ser därför positivt på samarbetet med Forum för studier av den högre utbildningens internationalisering (SIHE) vid Uppsala universitet, inom vilken denna forskningsstudie om svenska Erasmusstudenters upplevelser, praktiker och preferenser genomförts på UHR:s uppdrag. André Bryntesson, Mikael Börjesson och Ashley Haru har tagit sig an materialet med hjälp av multipel korrespondensanalys, vilket är ett

väl beprövat sätt att identifiera systematiska mönster i stora datamängder. Resultatframställningen och tolkningen av resultaten i rapporten är författarnas.

UHR konstaterar glädjande att rapporten visar att utbytet Erasmus+ är positivt för studenterna. 93 procent av de som genomfört utbyte anger att de är nöjda. Delvis ny och viktig information för UHR är att de tre väl kända typer av motiv som studenter anger för val av land och lärosäte för sitt utbyte – akademiska, arbetsmarknadsrelaterade eller kulturella – inte är fullt ut överlappande. De studenter som aktivt sökt sig till akademiskt attraktiva miljöer utomlands finns dessutom bland de allra mest nöjda studenterna vilket tidigare undersökningar om Erasmus+ inte visat.

UHR prioriterar frågan om studentmobilitet högt. Kunskap och insikter från rapporten kommer att användas för att utveckla och förbättra information och kommunikation till studenter och lärosäten om möjligheterna till akademisk och personlig utveckling genom Erasmus+. Förhoppningen är att också landets lärosäten ska använda resultaten i sitt arbete för att nå ut till studenter med olika bakgrund, drivkrafter och motiv, för att så många svenska studenter som möjligt ska få möjlighet att utvecklas med Erasmus+.

Karin Röding,
generaldirektör
Universitets- och högskolerådet

Sammanfattning

Studien undersöker mönster i svenska Erasmusstudenters motiv för och upplevda utfall av sin utbytesperiod. Med hjälp av den statistiska metoden *specifik multipel korrespondensanalys (sMCA)* analyseras och tolkas data från en obligatorisk enkät för samtliga studenter i Erasmusutlysningarna 2014 och 2015. Metoden visar vilka motiv och upplevelser som tenderar att hänga samman och vilka som gör det mer sällan. Följande rapport diskuterar de största skillnaderna mellan olika sådana mer typiska kombinationer av upplevelser och motiv, och vilka ytterligare faktorer de hänger samman med.

Akademisk och arbetsmarknadsmässig orientering hänger samman med nöjdhet och personlig utveckling

Den tydligaste skillnaden mellan mer typiska kombinationer av motiv och upplevelser hos studenterna i materialet bygger på hur akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna varit i sina motiv för att resa utomlands och i sina kriterier för att välja destinationslärosäte. Denna uppdelning hänger också samman med nöjdhet och upplevd personlig utveckling. En mycket stor del av studenterna, 93 procent, var ganska eller mycket nöjda med sin mobilitetsperiod. Studenter som svarat jakande på om de motiverats att studera utomlands av kvaliteten på det utländska lärosätet och som valt lärosäte baserat på rykte eller kursutbud är överrepresenterade bland de mest nöjda studenterna. Det är likaså studenter som sökt sig utomlands för att förbättra sin position på den inhemska eller internationella arbetsmarknaden, och som velat utöka sina nätverk. Studenter som i lägre grad uppgett arbetsmarknadsrelaterade och studiemässiga motiv tenderar att vara något mindre nöjda med sin utbytesperiod.

Graden av kulturell orientering är den näst mest betydelsefulla uppdelningen

Den näst mest framträdande uppdelningen i materialet som studerats grundas på det vi benämner graden av kulturell orientering. På ena sidan samlas studenter som ställer språkliga, geografiska och sociala faktorer i centrum för sina val och motiv. Dessa är något oftare arbetsmarknadsorienterade. På andra sidan står studenter som *inte* grundat sitt val av lärosäte på dess geografiska plats eller sociala liv, och som inte valt att studera utomlands av språkliga skäl eller för att lära känna ett annat land. Dessa studenter tenderar att vara mer akademiskt orienterade.

Tre oppositioner: en akademisk, en arbetsmarknadsmässig och en kulturell

Studerar vi de två första uppdelningarna i analysen sammantaget som ett plan med två axlar framträder tre tydliga motsättningar i vårt material. Den första motsättningen grundas på akademiskt orientering och ställer de studenter som i hög grad angett akademiska skäl för sitt utbyte och val av lärosäte, mot de som i låg grad prioriterat dessa skäl. De akademiskt orienterade studenterna var mest nöjda med sin studiemiljö, bland annat i form av kursinnehållet och undervisningsformerna, medan det motsatta gällde de mindre akademiskt orienterade studenterna.

Den andra motsättningen baseras på arbetsmarknadsrelaterade frågor, och består av en opposition mellan arbetsmarknadsorienterade studenter och studenter som i lägre grad har haft en sådan orientering. De arbetsmarknadsorienterade studenterna ansåg sig ha förbättrat sin position på arbetsmarknaden liksom sin förmåga att anpassa sig och agera i nya situationer i högre grad än andra studenter. Det motsatta gällde de mindre arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna..

Slutligen finns det en motsättning mellan de mest kulturellt orienterade studenterna och de som inte motiverats av kulturella faktorer. Till skillnad från de akademiska och arbetsmarknadsmässiga motsättningarna hänger den kulturella motsättningen inte samman med hur nöjda studenterna var med utbytesstudierna eller hur mycket studenterna utvecklats.

Nord-syd: En akademisk nordisk-fransk pol mot en heterogen kulturell pol

Materialet visar att studenter på svenska handelshögskolor eller konst- och designutbildningar är de som är mest tydligt överrepresenterade bland de akademiskt orienterade och kulturellt ointresserade studenterna. Statsvetenskapliga och tekniska utbildningar vid ett fåtal lärosäten återfinns också här.

Dessa studenter väljer i hög grad att studera i de nordiska länderna och väljer lärosäte baserat på dess goda rykte och utbildningsutbud. Många handelshögskolestudenter och statsvetare gör likadant, men är även överrepresenterade vid ett fåtal franska lärosäten. De skiljer sig framför allt från de som främst söker sig till spanska och franska, men i viss mån även tyska och brittiska lärosäten, i hög grad för att förbättra sina språkkunskaper eller för att studera i en viss stad. För Tysklands del är denna kulturella efterfrågan framför allt koncentrerad till lärosäten i Berlin. De mer kulturellt orienterade studenterna kommer från de flesta svenska lärosäten, men vissa är något överrepresenterade.

Graden av akademisk och kulturell orientering samt graden av nöjdhet följer med andra ord utbildningsmässiga och geografiska mönster, med en motsättning mellan vad som skulle kunna kallas den akademiska nordisk-franska polen och den mer heterogent sammansatta kulturella polen.

Geografiska mönster i nord-sydlig riktning hänger också samman med nöjdhet, inte minst med studiemiljön och lärosätet. Det är exempelvis vanligare att vara mindre nöjd med akademiska faktorer eller stöta på administrativa svårigheter bland studenter vid många spanska, grekiska och franska lärosäten. Att studera i nordiska länder eller vid lärosäten med mycket gott rykte framstår som ett säkrare kort för den som inte vill riskera att i värsta fall behöva tampas med undermålig undervisning, administrativa problem eller språksvårigheter. Studenterna i de nordiska länderna är tydligt överrepresenterade bland de som är mest nöjda, inte minst med utbildningen.

På dessa platser har man sannolikt mer akademiskt orienterade svenska studiekamrater eftersom akademisk orientering i mycket hög grad karaktäriserar de studenter som söker sig till de nordiska länderna. För den som är akademiskt orienterad och ändå vill studera på sydligare breddgrader, finns ett mindre antal prestigefyllda institutioner i Frankrike och Italien som rekryterar studenter som lockas av akademiskt rykte och utbildningsutbud.

Öst-väst: Oklara drivkrafter bakom studier i östra Europa

Utöver denna uppdelning mellan nord och syd finns det en uppdelning som i hög grad speglar den geografiska skillnaden mellan väst och öst. De väst-europeiska länderna är överrepresenterade som destinationsländer bland de mer nöjda och mest akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenterna. De flesta länder i östra Europa är istället överrepresenterade bland studenter som saknat dessa motiv.

Studien visar att det i hög grad tycks finnas en avståndslogik som gäller både geografi och kultur. Ju mer kulturellt orienterade studenterna är desto längre bort från de nordiska länderna söker de sig.

De stora västländerna har rekryteringsfördelar

Vilka länder som är överrepresenterade bland olika typer av studenter kan också tolkas som ett mönster av dominerande och dominerade länder, utifrån två olika principer.

Studenter i länder som Storbritannien och Tyskland har ofta en kombination av alla typer av motiv för sina utlandsstudier. Genom att erbjuda såväl god utbildningskvalitet som goda möjligheter att förbättra de språk som studenterna läst i grundskolan och gymnasiet kan dessa länder rekrytera enligt såväl en akademisk som en kulturell eller språklig logik.

Länder i mer perifera positioner rekryterar istället framför allt utifrån den ena eller den andra logiken. Exempelvis lockar nordiska länder framför allt med utbildningskvalitet och utbud, men inte som geografiskt lockande och kulturellt intressanta destinationer. Det omvända gäller för Spanien och Grekland. Frankrike är dock ett undantag. Landet har förvisso

en överrepresentation av samma typ av studenter som är överrepresenterade i Spanien och Grekland, men sticker ut genom att ha enskilda lärosäten i två olika ytterlighetspositioner – vissa med en kraftig överrepresentation av de mest akademiskt motiverade studenterna, och andra med en överrepresentation av de mest kulturellt orienterade.

Nordväst har ett övertag gentemot sydost

Samtidigt är de ekonomiskt och akademiskt svagare länderna i östra och i viss mån södra Europa i ett underläge gentemot de västeuropeiska länderna, och har en överrepresentation av måttligt eller mindre nöjda studenter. Dessa länder tycks inte i särskilt hög grad locka studenter med mer akademiska eller arbetsmarknadsmässiga motiv. Spanien, Grekland och Portugal hamnar i detta avseende på samma sida av nöjdhetsdimensionen som länderna i östra Europa.

Det är vidare oklart vad det är som lockar svenska studenter till östra Europa. Dels är det ytterst få som söker sig dit, och dels utmärks de som gör det av att svara nekande på de flesta motivationsfaktorer, något som skulle kunna bero på att frågorna inte fångar upp deras motiv.

Mer nyanserad bild av Erasmus+

Ett av rapportens huvudsakliga bidrag är att belysa att olika grupper studenter använder sig av programmet Erasmus+ i olika syften. Tidigare studier har ofta konstaterat att de allra flesta studenter deltar för att de exempelvis vill bo utomlands, lära sig språk och lära känna nya människor, samtidigt som de allra flesta uppger personliga och sociala faktorer som de viktigaste fördelarna av att ha deltagit. Tydligt är en viktig anledning till att en del studenter väljer att inte delta just denna bild av Erasmus+ som ett socialt snarare än akademiskt orienterat program.

Denna undersökning visar dock bland annat att det finns en betydande minoritet studenter som använder sig av utbytesprogrammet för att söka sig till akademiskt attraktiva miljöer utomlands. Dessa studenter är dessutom överrepresenterade bland de som stöter på minst problem och som är mest nöjda med sitt deltagande.

Summary

This report investigates patterns among Swedish Erasmus+ students' motivations for, and experiences of, their exchange period. Using the statistical method of *specific multiple correspondence analysis* (sMCA), we have analysed data from the mandatory participant survey of all Swedish outgoing students during the 2014 and 2015 Erasmus+ calls for proposals. The method reveals which motivations and experiences often appear together and which ones rarely do. This report discusses the largest differences between more typical combinations of experiences and motivations, as well as other factors with which they tend to be associated.

Academic and labour market orientation is related to satisfaction and personal development

The clearest difference between more typical combinations of motivations and experiences among the students under investigation is based on their degree of academic and labour market-orientation in their motivations for going abroad and criteria for selecting a higher education institution (HEI). These motivations and criteria also correlate with their satisfaction with, and perceived personal development from, the mobility period, which is generally very high. 93 per cent were rather or very satisfied with their mobility period. Students who responded positively to questions about whether they were motivated to study abroad by the quality of the receiving HEI, and those who chose a receiving HEI based on its reputation or educational offering, were among those who were most satisfied with their mobility period. This was also the case for students who decided to go abroad to improve their position on the domestic or international labour market and who hoped to build a private and professional network. Students who expressed such academic or labour market-oriented motivations to a lesser extent tended to be somewhat less satisfied with their period abroad.

Degree of cultural orientation is the second most important division

The second most prominent difference in the data is the degree to which students have what we describe as a cultural orientation. On one side of the division, we find students who put linguistic, geographical and social factors at the heart of their decisions and motivations. These students are also somewhat more labour market oriented. On the opposite side, we find students who did not base their choice of receiving HEI on its geographical location or social life, and who did not choose to study abroad for linguistic

reasons or to get to know another country. These students tend to be more academically oriented.

Three oppositions: an academic, a labour market and a cultural

If we study the two first divisions in the analyses in a plane with two axes, three different oppositions appear. The first opposition is based on academic orientation and is an opposition between academically oriented students and students who are less academically oriented in their motivations for studying abroad and in their choice of receiving HEI. The academically oriented students were most satisfied with their academic experience, such as the form and content of teaching, while the inverse was true for the less academically oriented students.

The second opposition is based on questions related to work, and is an opposition between labour market-oriented students and students with less of a labour market orientation. The labour market-oriented students tended to perceive that they had improved their position on the labour market as well as their ability to adapt and act in new situations to a slightly higher degree than other respondents. The opposite was true for students who were less labour market-oriented.

The final opposition was based on a difference between culturally oriented students and those who were less motivated by cultural factors. Unlike the other two oppositions, this cultural opposition does not correspond to how satisfied students were with their mobility period, nor how much they believed they had personally developed.

North-South: an academic Nordic-French pole against a heterogeneous cultural pole

The data also shows that students at Swedish business schools, as well as at art and design schools, are most clearly overrepresented among the academically oriented and culturally disinterested students. This is also true for students on political science and engineering programmes at some Swedish HEIs.

To a very high extent, these students choose to study in other Nordic countries, and they tend to select their receiving HEIs based on reputation and educational offering. Many of the business and political science students do the same, but are also overrepresented at a few HEIs in France. These academically oriented students are markedly different to those who have chosen to study at French and Spanish HEIs, and to some extent German and British ones, to improve their language skills or study in a specific city. In the case of Germany, this cultural demand is mainly concentrated to Berlin's HEIs. These culturally oriented students come from a wide range of Swedish HEIs, although a few are somewhat overrepresented.

In this way, the degree of academic and cultural orientation, as well as the level of satisfaction with the mobility period, follow educational and geographical patterns, with an opposition between what could be called the academic Nordic-French pole and the more heterogeneous cultural pole.

Geographical patterns from north to south are also related to the level of satisfaction with the mobility period, not least with the study environment and the receiving HEI. For example, it is more common to be less satisfied with academic factors or to encounter administrative difficulties among students at some Spanish, Greek and French HEIs. Studying in the Nordic countries or at HEIs with a very good reputation appears to be a safer option for those who do not wish to risk struggling with sub-standard education, administrative problems or language difficulties. The students who study abroad in the Nordic countries are clearly overrepresented among those who are most satisfied, especially with their education.

In these places, one is also more likely to have more academically oriented Swedish classmates, since these factors are highly characteristic of the students who choose to study in other Nordic countries. For those who are academically oriented, yet wish to study in warmer locations, there are a number of prestigious HEIs in France and Italy that recruit students on the basis of academic reputation and educational offering

East-West: Unclear motivations behind studies in Eastern Europe

In addition to the opposition between north and south, there is a division that largely mirrors the geographical difference between east and west. The Western European countries are overrepresented as destination countries among the more satisfied and most academically and labour market-oriented students, whereas most countries in Eastern Europe are overrepresented among students without such orientations.

The study shows that there seems to be a logic of distance that applies to both geography and culture. The more culturally oriented the students are, the further away from the Nordic countries the students travel for their mobility period.

The large Western countries have recruitment advantages

The pattern of which countries are overrepresented as destinations among different types of students can also be interpreted as a pattern of dominating and dominated countries, based on two different principles.

Students in countries such as the United Kingdom (UK) and Germany often have a combination of all types of motivations for studying abroad. These countries can recruit students according to both an academic logic as well as a cultural or linguistic logic by offering high quality education and good

conditions for improving the languages that the Swedish students studied in compulsory and upper-secondary education.

Instead, countries in more peripheral positions recruit mainly on the basis of only one of these recruitment logics. For example, the Nordic countries mainly recruit students based on quality and educational offering, but are not as geographically attractive or culturally interesting destinations. The opposite is true for Spain and Greece. However, France is an exception. While the country has an overrepresentation of the same type of students as Spain and Greece, it stands out by having HEIs that are positioned at two different extremes – some with a strong overrepresentation of the most academically oriented students, and others with the most culturally oriented ones.

Northwest has an advantage over southwest

Parallel to the centre-periphery relationship described above, the economically and academically weaker countries in the eastern and, to some extent, southern part of Europe are in a disadvantaged position vis-à-vis the countries in Western Europe and have an overrepresentation of moderately or less satisfied students. They largely do not appear to attract students with more academic or labour market-related motivations. Spain, Greece and Portugal have similar positions along the dimension of satisfaction to the Eastern European countries.

Furthermore, it remains unclear what makes some Swedish students choose Eastern Europe as their destination. Firstly, very few students choose to go there. Secondly, those who do are characterised by negative responses on most motivation factors – which may be a failure of the questionnaire to capture their true motivations.

More nuanced account of Erasmus+

One of the main contributions of the report is to highlight how students use the Erasmus+ programme for different purposes. Previous studies have often concluded that most students participate because they want to live abroad, learn languages and get to know new people. At the same time, most students retrospectively state personal and social factors as the main benefits of having participated in the programme. However, apparently, one important reason why some students choose not to participate is precisely this image of Erasmus+ as a social rather than as an academic exchange programme.

This study nevertheless shows that there is a significant minority of students who make use of the programme to go to academically attractive milieus abroad. This group of students is also overrepresented among the students who encounter the least difficulties and who are most satisfied with their participation.

Inledning

Studentmobilitet är en central komponent i internationaliseringen av den högre utbildningen

Internationaliseringen av svensk högre utbildning har kommit att bli allt mer påtaglig, fokuserad och komplex. Utvecklingen tog fart under slutet av 1980-talet då införandet av möjligheten att uppbära svenska studiemedel för så gott som alla studier i utlandet 1989 innebar att strömmarna av utgående freemover-studenter ökade kraftigt. Antalet gick från några hundratal till runt 25 000 studenter som årligen vistades utomlands för studier. Till detta kom möjligheten att från och med 1992 delta i EU:s stora utbytesprogram för studenter, Erasmus (sedan 2014 Erasmus+). Även om volymerna inom Erasmus inte var lika omfattande som för de utresande freemover-studenterna innebar Erasmus inte minst att de svenska lärosätena fick ett tydligare fokus på internationalisering genom att utbytesavtal byggdes upp med utländska lärosäten och studenter började resa ut och komma hit från utlandet inom ramen för dessa.

Åren runt millennieskiftet gick internationaliseringen in i en ny fas och kom att tydligare fokusera på det högre utbildningssystemets struktur som sådan. Inte minst var detta framträdande i den omläggning av hela den högre utbildningen efter Bolognamodellen som skedde 2007, med det bärande argumentet att en standardisering av utbildningarnas längd skulle bidra till en ökad studentmobilitet inom Europa. Parallellt har även strömmar av studenter till och från andra delar av världen kommit att bli allt viktigare. Efter en påtaglig ökning av antalet inresande studenter från länder utanför EU/EES införde Sverige 2011 studieavgifter för dessa så kallade tredjelandsstudenter. Detta fick förstås omfattande konsekvenser för antalet studenter som tar sig till Sverige, med en initial minskning på cirka 80 procent i den numera avgiftsbelagda gruppen. Samtidigt har det inneburit att dessa inresande studenter fått ett större ekonomiskt värde för lärosätena, och att kraven på lärosätena ökat.

Även om internationaliseringen av den högre utbildningen kommit att bli alltmer komplex utgör studentmobiliteten själva navet. Denna blir en central parameter för att mäta graden av internationalisering på internationell, nationell och lokal nivå. Det är också mobiliteten som motiverar vidare förändringar av systemet – som i fallet med Bolognaimplementeringen. Dessutom omfattar studentmobiliteten stora mängder studenter. Vid ett givet tillfälle befinner sig omkring 24 000 svenska studenter utomlands, samtidigt som drygt 35 000 utländska studenter läser vid svenska lärosäten (UKÄ & SCB, 2017, ss. 38–39). Runt dessa har en omfattande administration byggts upp och många arbetar idag uteslutande med studentmobilitet.

Som vi kommer att argumentera för nedan är det stora skillnader mellan inkommande och utgående mobilitet och mellan att delta i ett utbytesprogram och att ordna med sina utlandsstudier på egen hand. I denna rapport ska vi fokusera på den grupp studenter som studerar utomlands via det största utbytesprogrammet, Erasmus+.

Utresande utbytesstudenter är för Sveriges del den minsta av de fyra varianterna av studentmobilitet (in- och utresande freemover- och utbytesstudenter). Samtidigt är den intressant för att den är betydande för svenska lärosätens internationaliseringsarbete. Gruppen omfattar studenter som via den svenska högskolan erbjuds en möjlighet till en internationell erfarenhet. I och med att de tillbringar merparten av sin utbildningstid i Sverige kan deras internationella erfarenheter även komma många andra svenska studenter till del. Slutligen är de också viktiga för att de bidrar till lärosätets internationella synlighet genom att fungera som ambassadörer för hemlärosätet och för Sverige som studiedestination.

Utbytesstudier och freemover-studier är två skilda former av studentmobilitet

Studentmobiliteten kan grovt sett delas upp i två typer: *freemover-studier* och *utbytesstudier*. Man talar även om den första typen av studier som *examensmobilitet* ("degree mobility") och den senare som *poängmobilitet* ("credit mobility") eftersom syftet med utlandsstudierna är olikartat. I det första fallet är tanken att hela utbildningen läses utomlands och leder fram till en examen. I det senare fallet tas examen ut på hemmaplan men omfattar inslag av utlandsstudier.

Ytterligare en benämning tar fasta på hur dessa två typer är organiserade. Freemover-studier karakteriseras som *spontan mobilitet* medan utbytesstudier benämns *organiserad mobilitet*. Detta är rimligt sett från lärosätenas och statsmakternas sida. Från den enskilde studentens sida ter sig benämningen spontan mobilitet kanske märklig eftersom det ofta krävs lång tid av förberedelser för att studera utomlands.

Vi har i tidigare studier valt att betrakta dessa två sätt att bedriva utlandsstudier som två skilda fall av transnationella utbildningsstrategier (Börjesson, 2005, s. 563; Börjesson & Broady, 2006, ss. 97–98). Freemover-studier kan då ses som en *alternativ* strategi. I stället för en nationell examen satsar man på en utländsk. Detta kan ha mycket skilda orsaker, som att man inte kommit in på den svenska utbildning som man sökt eller att man valt bort en svensk utbildning för att man uppfattar en utländsk som överlägsen i kvalitet och innehåll. Utbytesstudierna fungerar däremot som en *komplementär* strategi, där utlandsstudierna adderas till värdet av den svenska examen.

Olika logiker i flödena av freemover-studenter och utbytesstudenter

Utbytesstudier och freemover-studier skiljer sig även åt på ytterligare en väsentlig punkt. De följer till stor del olika logiker. Freemover-studier utgör en central del av den högre utbildningens varufiering och marknadisering. Det är av freemover-studenter som de högsta studieavgifterna tas ut och i många länder och för många lärosäten har dessa studenter kommit att bli centrala inkomstkällor. (Adams, 2007; Ziguras & Law, 2006; Mazzarol & Hosie, 1996). Utbytesstudierna däremot är vanligen inte förknippade med studieavgifter utan bygger på gävoekonomins princip. Lärosäten byter studenter med varandra och kan därmed sägas kvitta sina kostnader.

Till detta kommer även en numerär aspekt. För utbytesstudier är det, åtminstone på ett teoretiskt plan, viktigt att ha en form av balans mellan inresande och utresande studenter. Detta kan gälla på institutionsnivå, där kostnaderna återfinns, men kan förstås aggregeras till lärosätes- och nationell nivå. För freemovers finns ingen sådan begränsning inbyggd. Hur många freemover-studenter som kan antas till en utbildning är en marknadsmässig fråga som beror på hur stor efterfrågan är och hur många man är beredd att anta – en utbildning och ett lärosätes prestige byggs ofta upp utifrån antalet och andelen som *inte* antas.

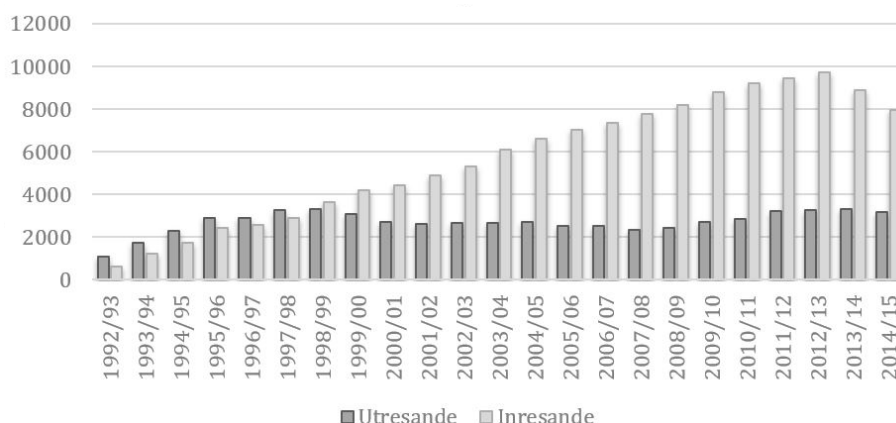
I studier och analyser av studentmobilitet är det klokt att skilja mellan utbytesstudenter och freemovers eftersom de följer olika logiker på såväl individuell som institutionell nivå. I denna rapport kommer vi att fokusera på utbytesstudenter som åker ut inom ramen för utbytesprogrammet Erasmus+.

Sverige har fler inresande än utresande studenter inom Erasmus+

Sedan 1992 har årligen ett antal tusen svenska studenter studerat mellan tre månader och två terminer utomlands genom Erasmusprogrammet. Initialt ökade antalet utresande snabbt och på fyra år nåddes en nivå på cirka 3 000 utresande studenter. Därefter har antalet legat förhållandevis stilla och sjönk till och med ned mot 2 500 utresande studenter några år in på 2000-talet. Under senare år har en viss ökning kunnat iakttas och nivån har sedan 2011/12 legat över 3 000 utresande studenter. Givet att antalet studenter i högskolan sedan 1990-talet ökat markant har dock de utresande Erasmusstudenternas andel av samtliga studenter minskat.

Det är också påtagligt att balansen mellan inkommande och utgående mobilitet förskjutits över tid. Antalet inresande studenter steg markant fram till läsåret 2012/13. Även om antalet inresande Erasmusstudenter därefter sjunkit något har Sverige i dag mer än dubbelt så många inresande som utresande Erasmusstudenter.

Figur 1. In- och utresande Erasmusstudenter 1992/93 – 2014/15.

Källa: Universitets- och högskolerådet, UHR.

Den aggregerade statistiken över Erasmusstudenterna visar att Sverige inte har ett balanserat utbyte inom programmet. Samtidigt bör sägas att detta inte är unikt för Sverige. Flera nordiska och engelsktalande länder har ett överskott av inresande studenter, även om Sveriges överskott varit bland de större (Europeiska kommissionen, 2017, ss. 22–23). Till viss del speglar detta de generella mönster som finns för freemover-studenter, där i synnerhet anglosaxiska länder och/eller ekonomiskt starka länder med väl utbyggda utbildningssystem har mycket större antal inresande än utresande studenter (Börjesson, 2017).

Intresset för utresande studenter har nyligen fått ökad aktualitet eftersom EU satt som mål att minst 20 procent av de som utexamineras från den högre utbildningen senast 2020 bör ha haft en studie- eller praktikperiod om minst tre månader utomlands. Även om EU:s mål är ett riktmärke för den totala studentpopulationen i EU har riktmärket kommit att bli något som individuella länder jämför sig mot. Sverige har ännu inte uppnått detta mål (Ahlstrand & Ghafoori, 2016, s. 8; Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, s. 191). Detta gör sammantaget att det är motiverat att veta mer om de studenter som reser ut från Sverige.

Utbytesstudenter i andra undersökningar

I detta avsnitt redogör vi för relevanta och kontextualiserande resultat från studier och sammanställningar av studentmobilitet i allmänhet och Erasmus+ i synnerhet. I förgrunden står undersökningar av svenska studenter men vissa resultat rörande andra länders studenter diskuteras också.

De stora länderna och språken vanligast

Svenska utresande Erasmusstudenter reser i högst utsträckning till Storbritannien (18 procent), följt av Frankrike (16 procent), Tyskland (13 procent), Nederländerna (10 procent) och därefter Spanien (10 procent) (se beskrivningen av materialet nedan). Tillsammans stod dessa fem destinationer för två tredjedelar av de utresande svenska studenterna inom programmet. Andelen som reser till Storbritannien skulle mycket väl ha kunnat vara högre, eftersom efterfrågan på platser överstiger utbudet (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 30). Troligtvis förklarar studenternas språkförmågor till stor del dessa mönster i utresandet. Engelska, franska, tyska och spanska är de språk som traditionellt sett har lärts ut i svenska skolor.

Detta är sannolikt en bidragande orsak till att Italien, som befolkningsmässigt är större än Spanien, inte lockar mer än 7 procent av de svenska Erasmusstudenterna. Att det betydligt mindre landet Nederländerna har en större andel är också troligtvis språkrelaterat. Till skillnad från Italien har Nederländerna ett stort utbud av utbildning på engelska och en hög nivå av engelska hos befolkningen. Det finns tecken på att det för många studenter inte räcker med att bara förstå undervisningsspråket, utan att det upplevs som viktigt att även kunna kommunicera väl med människor utanför föreläsningssalarna (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 39).

Vidare finns det tecken på att mönstren i utresandet är självreproducerande, på så sätt att studenter tenderar att välja de destinationer dit många andra tidigare åkt (Rodríguez González, Bustillo Mesanza, & Mariel, 2011, s. 416). Detta skulle kunna vara en bidragande orsak till att länderna med de traditionella skolspråken fortfarande dominerar utflödena, trots att det numera går att bedriva studier och klara vardagsinteraktion på engelska i ett mycket större antal länder.

Språket och platsen viktigaste motiven

Givet de länder svenska studenter åker till är det inte förvånande att de två främsta anledningarna till att svenska studenter i allmänhet väljer utlandsstudier är att de vill bekanta sig med ett annat land och lära sig språk eller förbättra sina språkkunskaper. Platsen och språket tycks alltså generellt

sett vara överordnat akademiska överväganden eller arbetsmarknadsmässiga skäl. Andra något mindre viktiga skäl som de uppgett är att få perspektiv på sina studier, förbättra sina karriärmöjligheter i utlandet, förbättra kvaliteten på sin utbildning, förbättra sina karriärmöjligheter i hemlandet, åstadkomma en livsförändring eller att studera i ett visst land av personliga skäl. Svenska studenter lägger själva till ytterligare faktorer: att skaffa sig nya erfarenheter, träffa nya människor, utmana sig själva, utvecklas personligt, resa för att ha roligt eller att de har familjeanknytning till ett visst land. (CIMO, UHR & SIU, 2013, ss. 19–20)

I en studie av Erasmusstudenter specifikt var motiven bland svenska studenter rangordnade på följande sätt: möjlighet att bo utomlands, att träffa nya människor, lära sig språk eller förbättra sina språkkunskaper, förbättra framtida arbetsmarknadsmöjligheter i hemlandet och därefter för att utveckla "mjuka" förmågor så som anpassningsbarhet eller initiativförmåga (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 80).

Ekonomiska aspekter ej framträdande

Drygt 40 procent av de studenter som varken genomfört eller planerar att genomföra en mobilitetsperiod uppgav att de upplevde ökade ekonomiska kostnader som ett hinder. Nästan lika många av studenterna som faktiskt genomfört en mobilitetsperiod uppgav att de delvis finansierat den med hjälp av pengar från föräldrar, familj eller partner. (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, ss. 196–197; 200) När frågan specifikt gäller Erasmusprogrammet var det 36 procent som uppgav kostnadsskäl som en viktig eller mycket viktig anledning att inte ens överväga att delta (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 89).

En förlängd studietid kan upplevas som problematiskt, eftersom förlängda studier utöver ett försenat arbetsmarknadsinträde också medför en större studieskuld. En studie lyfter fram att studiestödssystem med en hög grad av lånefinansiering, så som det svenska, uppfattas som ekonomiskt betungande på liknande sätt som om man finansierat utlandsstudierna med egna medel (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 50).

De svenska studenter som faktiskt genomförde en mobilitetsperiod inom Erasmusprogrammet var dock i väldigt låg grad oroliga för finansiella aspekter, något som skiljer de svenska utresande studenterna från studenter i många andra länder (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 76). De svenska studenter som deltar i programmet framstår därmed inte som särskilt oroliga för att eventuellt öka sina studieskulder. Mer än hälften av de svenska studenterna som har planer på att studera utomlands genomför också en mobilitetsperiod, vilket är högt i internationell jämförelse (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, s. 192). Detta styrker uppfattningen om att hindren för svenska studenter att bedriva utlandsstudier är relativt små i jämförelse med hindren för studenter från andra länder.

Erasmus+ ses främst som en social upplevelse

Både att ha planer på och att faktiskt genomföra en mobilitetsperiod är vanligare bland svenska studenter med högutbildade föräldrar än bland övriga (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, s. 192). Även egna erfarenheter av att flytta inom det egna landet tycks i Finland, Sverige och Danmark ha en positiv effekt på benägenheten att senare studera utomlands (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 9). Vissa studenter som redan haft utlandserfarenheter under kortare eller längre perioder uppgav dock detta som skäl för att *inte* studera utomlands. För dessa studenter verkar en utlandserfarenhet vara utbytbar mot en annan, och författarna till studien föreslog därför att det akademiska värdet av utlandsstudier skulle kunna betonas mer för dessa studenter (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 13).

När det gäller studenter som redan genomfört en mobilitetsperiod rangordnas de personliga och sociala faktorerna högst när de utvärderar vilka fördelar utlandsstudierna fört med sig. Akademiska värden och arbetsmarknadsmässiga fördelar hamnar något lägre. I regel upplever yngre studenter utlandsvistelsen som mer utvecklande än äldre studenter, med undantag för de akademiska aspekterna som rankas högre av äldre studenter. (Souto Otero, 2008, s. 142; CIMO, UHR & SIU, 2013, ss. 26–27)

Det kan dels tänkas bero på att äldre studenter redan hunnit samla på sig några av de erfarenheter och lärdomar som är nya för de yngre studenterna (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 26). Det skulle i viss mån också kunna hänga samman med att yngre studenter lättare blir integrerade i den utbytesstudentkultur som många studenter menar är väldigt festorienterad (jfr CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 28; Vossensteyn o.a., 2010, s. 56).

Det sistnämnda var också ett vanligt sätt för de icke-mobila studenterna att förklara sitt val att stanna hemma – de upplevde inte att det var värt att riskera att förlänga sin studietid för att åka på ett studentutbyte som de uppfattade främst handlade om lättsamma sociala aktiviteter (CIMO, UHR & SIU, 2013, ss. 29–30). Bara 20 procent av studenterna i undersökningen upplevde att en mobilitetsperiod gav akademiska fördelar jämfört med att genomföra hela studieperioden i hemlandet, medan hela två tredjedelar uppfattade att mobilitet var mer personligt utvecklande (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 30). Bilden av Erasmus+ som ett socialt snarare än akademiskt orienterat utbyte är tveeggad på så sätt att den är vad som lockar många studenter att delta, samtidigt som mer akademiskt orienterade studenter kan avskräckas (Vossensteyn, o.a., 2010, ss. 56–57).

Stora skillnader i deltagande

De lärosäten i Sverige som skickade ut flest studenter via Erasmus+ under den undersökta perioden var Lunds universitet, Göteborgs universitet och Uppsala universitet, följt av Stockholms universitet och Linköpings universitet. Beräknar vi utresande studenter i utlysningen till Erasmus+ 2014 och 2015 som andel av samtliga registrerade studenter på lärosätena läsåren

2014/15 och 2015/16 ligger istället Handelshögskolan i Stockholm i topp med 3,7 procent. Konstfack kommer på andra plats med 2,1 procent, före Chalmers på 1,8 procent och Kungliga Musikhögskolan på 1,6 procent. Andelen ligger på runt 1 procent för de tre lärosäten som skickar ut numerärt flest (SCB och UHR, egna beräkningar).

De högsta andelarna utresande studenter återfinns inom humaniora och samhällsvetenskap. Lärarutbildningar har en särskilt låg mobilitetsandel, inte bara i Sverige utan överlag i Europa. Finland och Norge har dock betydligt högre andelar som genomför en utlandsvistelse (14–17 procent) inom detta område än Sverige och Danmark (3–4 procent). (Hauschildt, Gwosć, Netz, & Mishra, 2015, s. 195) Även medicin, matematik, ICT och jordbruk har i Finland, Sverige och Norge en relativt låg utbytesmobilitet (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 9).

Många upplever det som ett problem att eventuellt behöva förlänga sin studietid, missa delar av utbildningen på hemlärosätet eller få utlandsstudierna att passa väl ihop med de inhemska. Inom läkarprogram, juristprogram, ingenjörsprogram och naturvetenskap eller jordbruksutbildningar upplevdes enligt en studie särskilt förlängd studietid och att missa delar av utbildningen hemma som hinder. Inom läkar- och lärarutbildningar upplevdes dessutom i hög grad svårigheter att få utlandsstudierna att passa väl ihop med de inhemska som ett problem. (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 11)

Till skillnad från den ovan refererade studien fann en studie av Erasmus+ däremot inga betydande skillnader mellan ämnesområden, varken vad gällde vilka problem studenterna stötte på eller vilka motiv de hade för att delta. Hindren upplevdes dock genomgående som större av studenter på grundnivå än på avancerad nivå, men hindrens relativa betydelse förblev densamma. (Vossensteyn, o.a., 2010, ss. 60–61)

Tidigare studier har visat att deltagandet i Erasmus+ internationellt sett skiljer sig mellan olika typer av lärosäten, exempelvis mellan mer praktiskt eller yrkesinriktade högskolor och traditionella universitet. (Vossensteyn, o.a., 2010, s. 48) Detta skulle kunna hänga samman med såväl den ämnesmässiga som socioekonomiska profil på de studenter som lärosätet rekryterar eller vilken vikt som läggs vid internationalisering på olika lärosäten.

Uppmuntran är betydelsefull

En av de ovan refererade studierna betonade särskilt uppmuntran som en betydande faktor. Studenter som inte upplevt att de blivit uppmuntrade att studera utomlands av sina lärare betonade oftare akademiska skäl att inte studera utomlands medan de som inte upplevt uppmuntran från andra studenter, vänner och familj oftare betonade personliga skäl. Brist på uppmuntran från studievägledare och internationella koordinators hängde samman med att det upplevdes som ett hinder att få kurserna utomlands att passa in med kurserna på hemlärosätet, eller att ett hinder var bristfällig information från hemlärosätet. (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 14) Särskilt betydelsefull verkar uppmuntran från andra studenter ha varit (CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 22).

Att säkerställa att de utresande studenterna får en bra upplevelse och att de sedan får chansen att dela med sig av sina goda erfarenheter tycks med andra ord kunna vara betydelsefullt för att uppmuntra fler att genomföra en mobilitetsperiod.

Samlat intryck av de tidigare studierna

De studenter som reser ut från Sverige gör det av olika anledningar. Vissa hoppas på att förbättra sina positioner på arbetsmarknaden. Några söker sig utomlands av akademiska skäl. Andra vill ta sig an nya utmaningar, utvecklas personligt eller reser av sociala skäl för att träffa nya människor. För de flesta verkar dock platsen och språket stå i centrum. Flödena går tydligt i riktning mot länderna med de traditionella skolspråken som nationella språk, eller mot länder som erbjuder utbildning på engelska. Det enskilt största mottagarlandet, Storbritannien, skulle sannolikt ha fått ta emot ännu fler studenter från Sverige om det fanns platser åt alla som önskade.

Vad gäller det största utbytesprogrammet, Erasmus+, verkar många ha en bild av programmet som en möjlighet att träffa nya människor, ägna sig åt sociala aktiviteter och kanske ta studierna mindre seriöst. Ekonomiska frågor har enligt tidigare studier ingen större betydelse för de svenska utresande studenterna, som får såväl svenskt studiemedel som programstipendium. De som inte känner sig geografiskt bundna av sociala band och relationer, och vars studier inte är problematiska att kombinera med en mobilitetsperiod är alltså tämligen fria att själva definiera vad de vill att mobilitetsperioden ska handla om. Även om sociala och kulturella motiv och målsättningar dominerar gäller det inte alla studenter.

Flera av studierna som tagits upp ovan behandlar utbytesstudenterna som en helhet. När det gäller motiv är resultaten aggregerade. De visar att majoriteten av de svenska utresande studenterna är socialt snarare än akademiskt orienterade, och att majoriteten av studenterna i utvärderingar av fördelarna med utlandsstudier i efterhand betonar personliga och sociala faktorer, snarare än akademiska.

I följande rapport ligger fokus istället på skillnader inom gruppen utresande utbytesstudenter. Vi utforskar även vilka andra egenskaper hos studenterna som hänger samman med om de exempelvis är mer akademiskt eller mer socialt eller kulturellt orienterade i sina motiv att välja utlandsstudier. Exempelvis kan studenterna uppleva fördelarna med utlandsstudier på olika sätt beroende på vilka motiv de hade med studierna och var de valde att förlägga dem.

Om undersökningen

Nedan beskrivs översiktligt studiens syfte, det material som studien baseras på samt hur vi gick tillväga för att genomföra undersökningen. Slutligen ges en statistisk översikt i form av frekvenstabeller över gruppen studenter som ingår i undersökningen.

Syfte: Utforska drivkrafterna bakom och utfallet av de svenska studenternas Erasmusutbyte

Följande studie ämnar undersöka vad de svenska Erasmusstudenterna var ute efter när de valde att studera utomlands, liksom hur de upplevde utbytesperioden och vad de anser att de fick ut av den. Studiens material utgörs av data från en obligatorisk enkät (participant report) som alla som deltar i Erasmus+ besvarar efter avslutad mobilitet. I materialet ingår svar från i princip samtliga svenska Erasmusstudenter som 2014 eller 2015 beviljades utbyte inom programmet. Sammanlagt rör det sig om cirka 6 600 studenter, vilket alltså inte är ett urval utan i princip hela populationen.

Vår ambition med projektet är att bättre förstå hur Erasmusutbyten uppfattas av de svenska studenter som deltar i programmet. Vilka typer av motiv ligger bakom studenternas val att delta i programmet, hur väljer de vilket lärosäte de reser till och vad får de ut av sin vistelse? Studien är av explorativ karaktär och tar ett brett grepp om materialet.

Enkätens frågor berör sex teman:

- faktorer som påverkade valet att studera utomlands, valet av land och lärosäte samt hur utbytesprogrammet upplevts och uppfattats
- studiesituation
- personlig utveckling
- administrativa frågor (såsom Learning Agreements och tillgodoräkande)
- språkliga förmågor och stöd
- privatekonomi.

Materialet gör det möjligt att undersöka frågor av typen hur motivationsfaktorer bakom mobilitetsperioden hänger samman med studenternas upplevelser under utbytet, och om detta i sin tur är sammanflätat med vilket land man valt att studera i, från vilket lärosäte man utgått och vilken utbildning man läser.

Den analysmetod som används är *specifik multipel korrespondensanalys (SMCA)*. Metoden är särskilt väl lämpad för att analysera ett stort antal kategoriska variabler och presentera de grundläggande mönster som finns i materialet. Studien är ett försök att på ett övergripande plan utforska de

tydligaste mönstren och skillnaderna mellan de utresande studenternas motiv och deras upplevelser, och att sätta dessa mönster i relation till deras hemlärosäte i Sverige, destinationslärosäte och -land, samt ämnesområde.

Material: Enkät

Ett problem i flera av de tidigare studierna av utbytesstudenter är låga svarsfrekvenser. Undersökningen från CIMO, UHR och SIU hade en svarsfrekvens på 17 procent i det svenska urvalet, medan motsvarande siffra var 24 procent i Eurostudent V-undersökningens svenska underlag (UHR, 2015, s. 6; CIMO, UHR & SIU, 2013, s. 7).

Enkätunderlaget som används i föreliggande rapport är unikt på så sätt att praktiskt taget samtliga studenter deltagit. Förvisso finns en risk att svarskvaliteten blir lidande när även lågt motiverade respondenter tvingas delta. Att döma av den höga andelen ifyllda fritextsvar har dock en stor del av studenterna varit motiverade och tagit sig tid att fylla i enkäten ordentligt. Det gäller såväl nöjda som missnöjda studenter. Materialet tillhandahölls anonymiserat av UHR och har analyserats av Forum för studier av den högre utbildningens internationalisering (SIHE) vid Uppsala universitet.

Metod: Multipel korrespondensanalys

Materialet har analyserats med hjälp av *specifik multipel korrespondensanalys (sMCA)*, en analysmetod som utvecklats och använts i Frankrike och som är en del av den större familjen metoder som går under namnet *geometrisk dataanalys* (Le Roux & Rouanet, 2004; 2010; Rouanet, Ackermann, & Le Roux, 2000; Lebaron & Le Roux, 2015). Karakteristiskt för dessa metoder är att de analyserar förhållanden mellan egenskaper och individer och presenterar resultaten i mångdimensionella geometriska rum. Syftet är att finna mönster i stora och komplexa datamaterial och lyfta fram de viktigaste skillnaderna mellan individer och deras egenskaper.

Metoderna har fått stor spridning inom bland annat sociologin som ofta arbetar med omfattande och komplexa material. En förlaga till metoden låg exempelvis till grund för Pierre Bourdieus kartläggning av det sociala rummet av livsstilar i Frankrike under 1960- och 70-talen (Bourdieu, 1979, s. 140f). Han fann där systematiska mönster i människors musiksmak, litteratursmak, val av bilmärke, matvanor, sportaktiviteter med mera, som visade sig vara nära sammankopplade med människors nedärvda och förvärvade ekonomiska och kulturella tillgångar, samt den relativa balansen mellan dessa.

Metoden bygger upp moln av individer och kategorier

Metoden bygger upp två multidimensionella moln – ett bestående av punkter som representerar individer och ett annat bestående av punkter som representerar svarskategorier. Hur individerna svarar på frågor i enkäten bestämmer således både hur individerna placerar sig i förhållande till var-

andra och hur deras svar förhåller sig till varandra. Vidare tar metoden fasta på skillnader och söker det som är urskiljande. Individer som svarat på likartat sätt positionerar sig nära varandra i molnet av individer. Ju mer olik de svarat desto längre ifrån varandra hamnar de i molnet. En logisk följd av detta är att individer som svarat i linje med de vanligast förekommande svaren hamnar nära molnets centrum, medan individer som svarat mer avvikande hamnar i periferin. En punkts position i molnet avgörs helt utifrån dess avstånd från alla de andra punkterna, och molnet kan ha ett mycket stort antal dimensioner.

Molnet av svars kategorier svarar direkt mot strukturen i molnet av individer, med ovanliga svars kategorier i periferin och vanligare förekommande i centrum. Svars kategorier som ofta förekommer tillsammans hos individerna i molnet positionerar sig nära varandra, och svars kategorier som sällan eller aldrig förekommer tillsammans längre ifrån varandra. För att repetera: En individs position i relation till alla andra individer bestäms alltså av dennes svar, och en svars kategoris position bestäms i sin tur av var de individer som valt denna svars kategori är positionerade i molnet.

Punkternas spridning i dessa moln kan projiceras längs med ett stort antal axlar. Målet är dock att reducera komplexiteten och detta görs genom en hierarkisering av axlarna, där de mest centrala skillnaderna framträder längs den första axeln, de näst mest centrala längs den andra och så vidare. Ofta är det tillräckligt att analysera tre eller fyra axlar för att få en uttömmande bild av de skillnader som finns i materialet. När två axlar projiceras samtidigt framträder ett tvådimensionellt plan. Utgörs planet av den första och andra axeln innebär det att de två mest centrala dimensionerna framträder samtidigt. Vad som i en projicering görs till höger och vänster eller upp och ned saknar betydelse eftersom punkternas relativa avstånd från varandra förblir detsamma.

Axlarna tolkas med hjälp av supplementära variabler

I multipel korrespondensanalys görs en central skillnad mellan aktiva variabler och supplementära variabler. De aktiva variablerna används för att bygga upp molnen i det rum som ska analyseras. Det är på grundval av hur individerna svarar på de frågor som är aktiva som de placeras i rummet. Metoden blottlägger eventuella strukturer i materialet, med olika grupper som skiljer sig från varandra. Eftersom metoden är relationell används ofta uttryck som poler (grupper av sammanhängande svars kategorier och de individer som valt dessa) och oppositioner (skillnader mellan sådana grupper). Exempelvis präglas rummet av svenska folkets kulturvanor framför allt av en stark opposition mellan de som svarat att de tar del av väldigt mycket kultur och de som tar del av kultur i väldigt låg grad (Börjesson, 2016). Efter att man konstaterat hur de grundläggande oppositionerna ser ut kan man gå vidare och försöka förstå och förklara varför dessa strukturer uppstått.

Detta görs genom att supplementära variabler, variabler som inte bidragit till att upprätta strukturen men som kan antas vara relaterade till den, projiceras in i rummet. Det gör det möjligt att se om skillnaderna man funnit

hänger samman med egenskaper så som kön, geografisk hemvist eller social bakgrund. Det blir då i fallet med kulturella praktiker tydligt att personer av kvinnligt kön eller med högre utbildning är överrepresenterade bland kulturella storkonsumenter: egenskapen att vara kvinna eller högutbildad hamnar nära de svars-kategorier som indikerar omfattande investering i kultur (Börjesson, 2016).

Sammanfattningsvis är metoden utmärkt för den som vill blottlägga de tydligaste strukturerna i ett utfall och eventuellt därefter försöka förstå vad dessa skillnader beror på eller hänger samman med.

Terminologi i rapporten

Korrespondensanalys bygger på euklidisk geometri och hämtar i stor utsträckning sin tekniska vokabulär från geometrin och fysiken. I denna rapport har vi försökt undvika onödig jargon och teknikaliteter, och förklaringar återfinns i regel även i anslutning till att uttryck introduceras. Även om det därför medför några upprepningar kan några sammanhållna terminologiska noteringar vara på sin plats så att läsaren kan återkomma till detta avsnitt om minnet sviker.

Individerna i undersökningen representeras i analysen av **punkter**. En punkts position i relation till alla andra punkter avgörs av hur likartat eller olikartat varje individ besvarat frågorna som ingår i analysen. Två individer med identiska svar intar exakt samma position i molnet av individer.

De **aktiva variablerna** i analysen är de frågor som avgör avståndet mellan individerna i analysen. Individer med likartade svar på de olika frågorna ligger nära varandra, och avståndet mellan två individer är längre ju mer deras svar skiljer sig åt.

Supplementära variabler är frågor eller egenskaper som inte bestämmer avståndet mellan individer, men som kan projiceras in i rummet i efterhand. De kan då hjälpa till att tolka utfallet av korrespondensanalysen.

Svarskategorierna är de värden (svar) som **variablerna** (frågorna) kan anta. Liksom individerna representeras svarskategorierna av punkter. Dessa punkters position bestäms i sin tur av individerna som uppgett dessa svar. Det gäller såväl aktiva som supplementära variabler.

För att göra graferna i rapporten mer överskådliga har de tusentals punkter som representerar individer dolts. Istället visas bara punkterna som representerar svarskategorierna.

När vi använder uttrycket **rum** syftar vi på den multidimensionella rymd av *teoretiskt möjliga positioner* som analysens individer och kategorier kan inta, den rymd som de två molnen – av individer och av svarskategorier – befinner sig inom. **Moln** består istället av individernas och variabelvärdenas *faktiska positioner* och deras utsträckning i rummet.

En **axel** är en endimensionell representation av molnets utsträckning i rummet. Korrespondensanalysen skapar en hierarki av axlar, där den första axeln är den bästa endimensionella representationen av variationen i molnet. Därefter följer kompletterande axlar i fallande ordning baserat på hur stor del av molnets resterande variation de fångar. När vi talar om ett **plan** rör det sig om en tvådimensionell representation av molnets utsträckning i rummet utifrån två valda axlar.

Ett **bidragsvärde** är en eller flera variablers eller svarskategoriernas relativa bidrag till variansen längs en given axel. Eftersom bidragsvärden är ett relativt mått blir summan alltid 100 om samtliga variablers bidragsvärde längs en given axel läggs ihop. En variabels bidragsvärde är summan av dess svarskategoriernas bidragsvärde. Bidragsvärdet används för att avgöra vilka variabler och variabelvärden som kan anses bidra till tolkningen av en given axel. En tumregel är att de variabler och variabelvärden som bidrar mer än genomsnittet är lämpliga att använda för att tolka axeln.

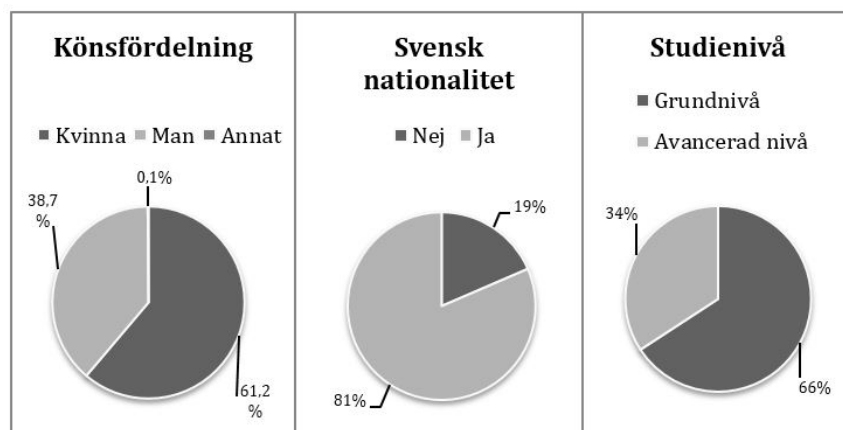
Pol är ett uttryck som används för en grupp individer och svars kategorier i ett plan, vars egenskaper hänger samman med varandra, samtidigt som de skiljer sig från andra grupper av individer och svars kategorier i planet. Polerna representerar i regel tendenser i materialet snarare än faktiska grupper med urskiljbara gränser gentemot andra grupper.

När det går att se att grupperingar av individer och svars kategorier skiljer sig från varandra används ofta uttrycket att det finns en **opposition**, det vill säga en motsättning eller skillnad mellan grupper av individer och variabler, längs med en eller flera axlar.

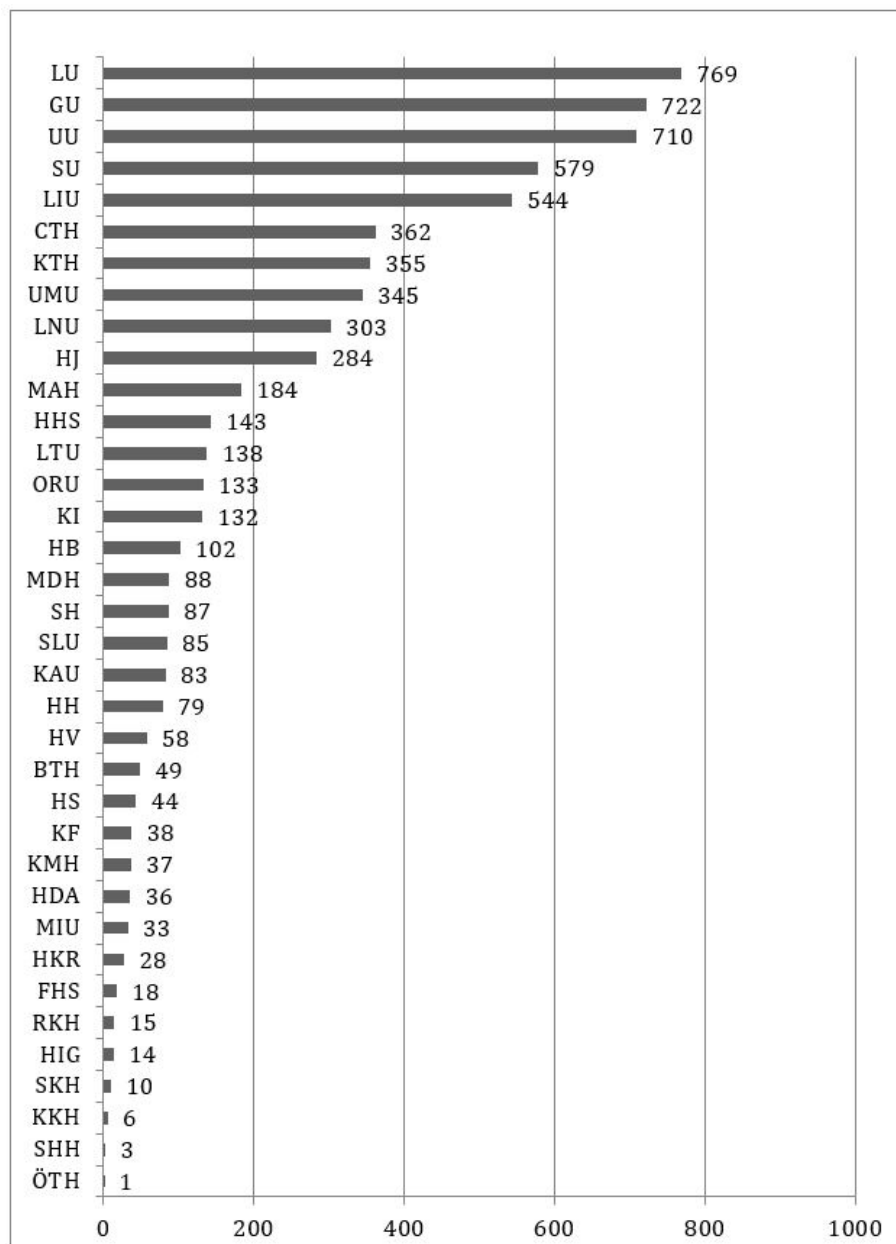
Beskrivning av studenterna i materialet

I den undersökta gruppen är sex av tio studenter kvinnor, och åtta av tio har svenskt medborgarskap. Flest studenter reste ut från de stora universiteten och de tekniska högskolorna. Allra flest reste ut från Lunds universitet, Göteborgs universitet och Uppsala universitet, följt av Stockholms universitet och Linköpings universitet. Tillsammans stod dessa fem lärosäten för hälften av alla utresande Erasmusstudenter under perioden.

Figur 2. Könsfördelning, svensk nationalitet och studienivå i materialet.

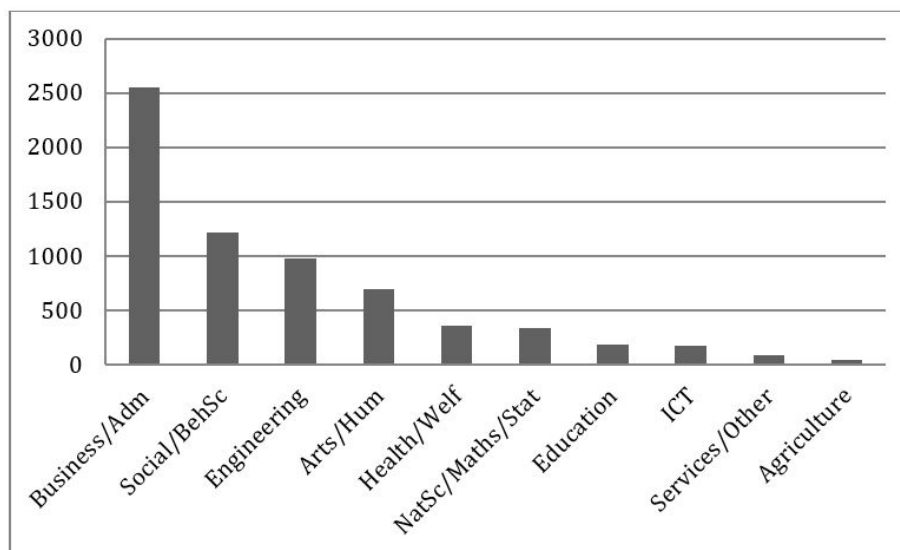
Figur 3. Studenter per lärosäte i materialet.¹

¹ Lärosätesförkortningarna följer i bokstavsordning. BTH: Blekinge tekniska högskola. CTH: Chalmers tekniska högskola. FHS: Försvarshögskolan. GU: Göteborgs universitet. HB: Högskolan i Borås. HDA: Högskolan Dalarna. HH: Högskolan i Halmstad. HHS: Handelshögskolan i Stockholm. HIG: Högskolan i Gävle. HJ: Högskolan i Jönköping. HKR: Högskolan i Kristianstad. HS: Högskolan i Skövde. HV: Högskolan Väst. KAU: Karlstads universitet. KF: Konstfack. KI: Karolinska institutet. KKH: Kungl. Konsthögskolan. KMH: Kungl. Musikhögskolan. KTH: Kungliga Tekniska högskolan. LNU: Linnéuniversitetet. LIU: Linköpings universitet. LTU: Luleå tekniska högskola. LU: Lunds universitet. MAH: Malmö högskola. MDH: Mälardalens högskola. MIU: Mittuniversitetet. ORU: Örebro universitet. RKH: Röda Korsets Högskola. SH: Södertörns högskola. SKH: Stockholms konstnärliga högskola. SLU: Sveriges lantbruksuniversitet. SU: Stockholms universitet. UMU: Umeå universitet. UU: Uppsala universitet.

Den absolut största gruppen i materialet består av studenter inom företags-ekonomiska inriktningar (Business and Administration). Samhällsvetenskap (Social and Behavioural Sciences) följer därefter med hälften så många studenter, varav många inom statsvetenskap. På tredje plats kommer tekniska utbildningar (Engineering). Två tredjedelar genomförde sitt utbyte på grundnivå, och en tredjedel på avancerad nivå. Studenterna sökte sig i hög grad till tekniska lärosäten eller större universitet.

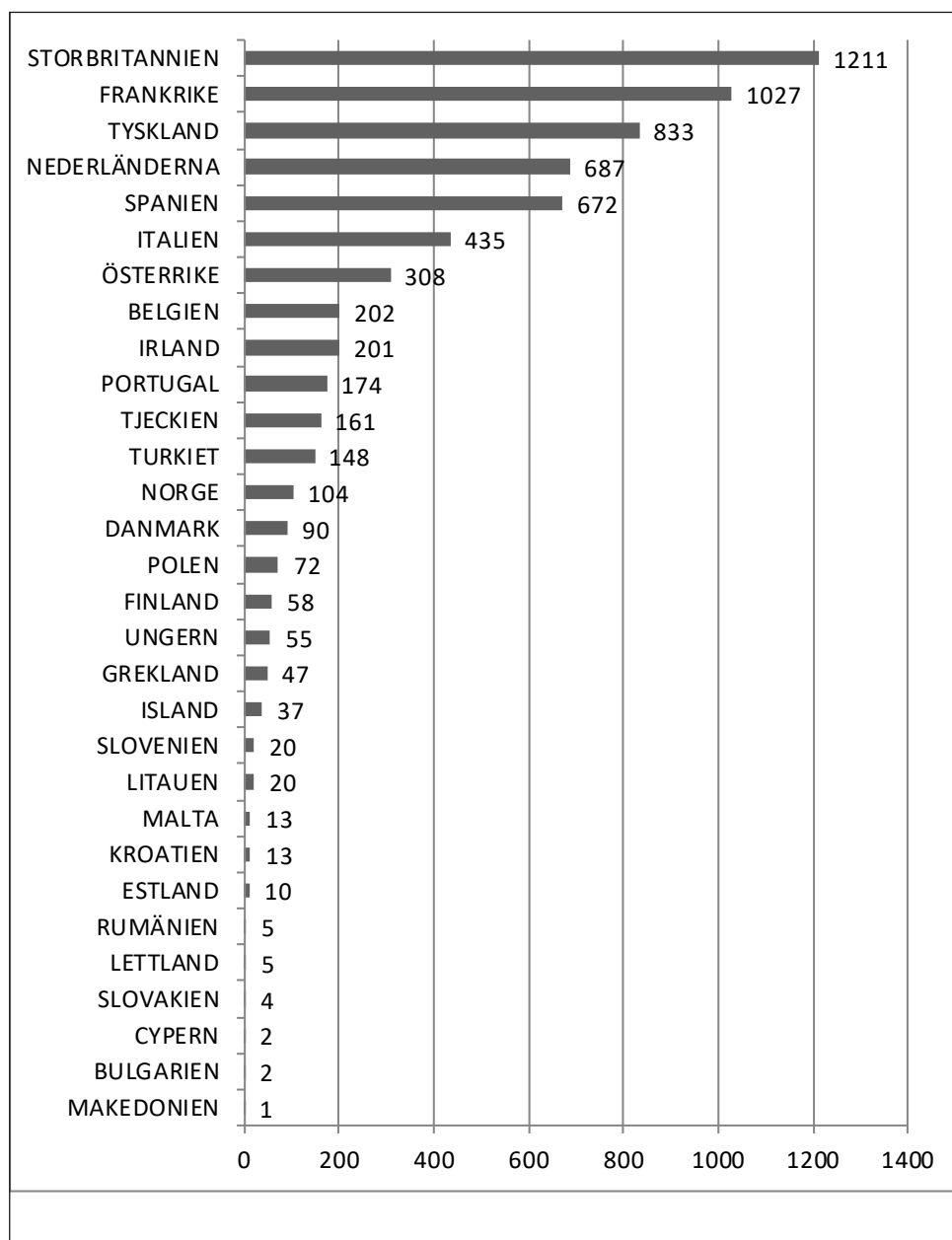
Figur 4. Studieområden enligt ISCED-klassificeringens översta nivå.

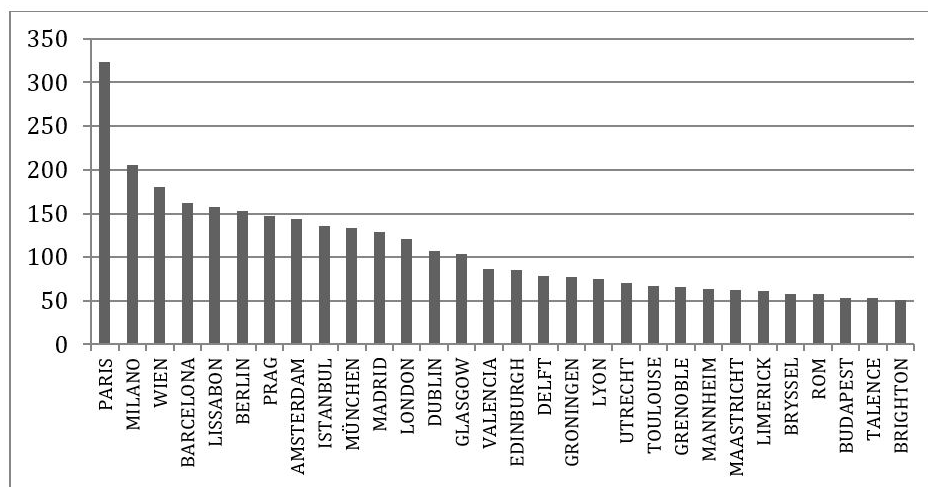
Fyra av de fem mest populära destinationsländerna svarar mot de språk som traditionellt lärts ut i svenska skolor. Undantaget är Nederländerna, som med sitt stora engelskspråkiga utbud lockade många svenska studenter. Få studenter valde att åka till våra nordiska grannländer, nästan lika få som till länderna i östra Europa. Italien kommer först på sjätte plats på listan över de mest populära destinationsländerna, men har två lärosäten bland de tre mest populära – en handelshögskola och ett tekniskt lärosäte, båda placerade i Milano.

Trots att Storbritannien är den mest populära destinationen i materialet kom London först på tolfte plats bland de mest populära städerna och samlade bara en tiondel av studenterna som reste till Storbritannien. Som jämförelse samlade den mest populära staden, Paris, omkring en tredjedel av studenterna som reste till Frankrike, och Berlin och Madrid nästan en femtedel av studenterna i Tyskland och Spanien. Det mest välbesökta brittiska lärosätet, Edinburgh University, kom först på trettonde plats när de mest populära lärosätena listas. Då det råder hög konkurrens om platserna vid brittiska lärosäten är det möjligt att studenterna varit tvungna att söka sig till ett större antal institutioner som är geografiskt mer spridda över landet. Det kan också vara så att svenska studenter har bättre kännedom om det brittiska utbildningslandskapet än exempelvis det franska, tyska eller spanska, och därför söker sig till ett större antal olika lärosäten där.

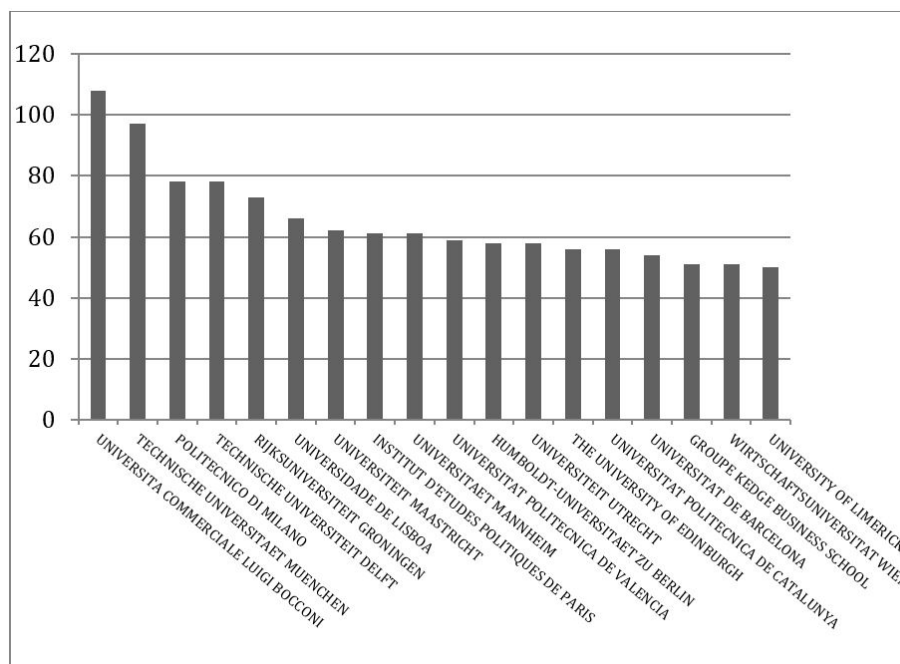
Figur 5. Destinationsländer i materialet.

Figur 6. De mest populära destinationsstäderna, minst 50 studenter i materialet.

Figur 7. De mest populära destinationslärosätena, minst 50 studenter i materialet.

Rummet av Erasmusstudenter

Nedan presenteras resultaten från korrespondensanalysen och vår tolkning av dessa.

De centrala variablerna i analysen

Det ingår 19 aktiva variabler i korrespondensanalysen. Det är dessa som ger rummet sin struktur. Hur individerna placerar sig i molnet av individer bestäms av hur de svarat på de 19 frågor som används som aktiva variabler och, omvänt, hur individerna kombinerar olika svarsalternativ avgör hur svarsalternativen positionerar sig i molnet av variabelvärden.

Att välja variabler att inkludera i analysen innefattar såväl kvalitativa omdömen och tolkningar som mer kvantitativt orienterade kriterier. Här har variablerna eller enkätfrågorna valts utifrån en målsättning att få enkätens huvudsakliga teman eller analysdimensioner representerade, samt att inkludera olika typer av frågor. Att urskilja de olika analysdimensionerna har gjorts genom att gruppera frågorna efter teman. Vi har även gjort preliminära analyser för att kontrollera att våra kategoriseringar blir empiriskt rimliga.

De analysdimensioner vi urskilt är en akademisk, en arbetsmarknadsmässig och en som vi benämner kulturell. Den kulturella dimensionen innefattar sociala, språkliga och geografiska frågor och dessa grupperades tillsammans då de i materialet konsekvent förekommer tillsammans. Samtliga frågor i analysen är tagna ur frågebatterier med hög svarsfrekvens och rör *motivationsfaktorer* för att studera utomlands, *kriterier* för val av institution, olika typer av utfall eller former av *utveckling* som ett resultat av mobilitetsperioden samt graden av *nöjdhet* med olika delar av perioden. När väl analysdimensionerna och frågetyperna hade identifierats, och en någorlunda god balans mellan antalet frågor inom dessa hade uppnåtts, kördes en preliminär analys varefter variablerna som visade sig sakna betydelse för den uppkomna strukturen rensades bort. Vi har nedan ordnat de slutgiltiga aktiva variablerna efter analysdimension och frågetyp.

Tabell 1. Aktiva variabler efter analysdimension och frågetyp.

Variabelnamn	Analysdimension	Frågetyp	Fråga	Svar	N	Andel
MotInneh	Akademisk	Motiv	Var följande ett motiv att studera utomlands? Att få ta del av ett annat undervisningsinnehåll.	- + Missing	3123 3476 18	47,2% 52,5% 0,3%
MotKvalitet	Akademisk	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Kvaliteten på destinationslärosätet.	- + Missing	3865 2734 18	58,4% 41,3% 0,3%

KriKursutb	Akademiskt	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Kursutbud.	-/-- 0 + ++ Missing	683 1076 3025 1815 18	10,3% 16,3% 45,7% 27,4% 0,3%
KriRykte	Akademiskt	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Rykte/rankning.	-/-- 0 + ++ Missing	1580 1479 2527 1013 18	23,9% 22,4% 38,2% 15,3% 0,3%
NöjInneh	Akademiskt	Nöjdhet	Var du nöjd med kvaliteten på lärande och undervisning vid destinationslärosätet? Kvaliteten på kursinnehållet.	-/-- 0 +/+ Missing	767 994 4792 64	11,6% 15,0% 72,4% 1,0%
NöjLärStöd	Akademiskt	Nöjdhet	Var du nöjd med kvalitet på lärande och undervisning vid destinationslärosätet? Graden av lärandestöd du fick.	-/-- 0 +/+ Missing	1110 1785 3607 115	16,8% 27,0% 54,5% 1,7%
Logik	Akademiskt	Utveckling	Genom min utlandsvistelse med Erasmus+ förbättrade jag min förmåga att tänka logiskt och dra slutsatser.	-/-- 0 +/+ Missing	709 2308 3582 18	10,7% 34,9% 54,1% 0,3%
Fackkunskap	Akademiskt	Utveckling	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet har jag förbättrat mina sektors- eller ämnesspecifika förmågor.	-/-- 0 +/+ Missing	406 1859 4334 18	6,1% 28,1% 65,5% 0,3%
MotArbHem	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att förbättra min anställningsbarhet i mitt hemland.	- + Missing	3454 3145 18	52,2% 47,5% 0,3%
MotArbUtland	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att förbättra min anställningsbarhet utomlands.	- + Missing	3487 3112 18	52,7% 47,0% 0,3%
MotNätverk	Arbetsmarknad	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att bygga upp ett personligt och professionellt nätverk.	- + Missing	4228 2371 18	63,9% 35,8% 0,3%
Anpassningsbar	Arbetsmarknad	Utveckling	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet är jag bättre på att anpassa mig och agera i nya situationer.	0/-/-- + ++ Missing	798 2781 3020 18	12,1% 42,0% 45,6% 0,3%
ChansJobb	Arbetsmarknad	Utveckling	Tack vare denna utlandsvistelse med Erasmus+ tror jag att min chans att få ett nytt eller bättre jobb har ökat.	0/-/-- + ++ Missing	1040 3112 2447 18	15,7% 47,0% 37,0% 0,3%
MotStudPåSpråk	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att följa ett studieprogram på ett främmande språk.	- + Missing	5416 1183 18	81,9% 17,9% 0,3%
MotSpråk	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att lära sig eller bli bättre på ett främmande språk.	- + Missing	2636 3963 18	39,8% 59,9% 0,3%
MotKännaLand	Kulturell	Motiv	Var följande ett motiv för att studera utomlands? Att få kunskap om ett annat land.	- + Missing	3084 3515 18	46,6% 53,1% 0,3%
KriLand	Kulturellt	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Land.	0/-/-- + ++ Missing	996 2620 2983 18	15,1% 39,6% 45,1% 0,3%
KriStadKult	Kulturellt	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Stad och kultur.	0/-/-- + ++ Missing	1295 2673 2631 18	19,6% 40,4% 39,8% 0,3%
KriSocLiv	Kulturellt	Kriterium	Hur viktigt var följande kriterium för ditt val av destinationslärosäte? Socialt liv.	-/-- 0 + ++ Missing	655 990 2894 2060 18	9,9% 15,0% 43,7% 31,1% 0,3%

Varje variabel har två till fyra variabelvärden. Totalt har de 19 variablerna (frågorna) 52 variabelvärden (svarsalternativ). Hur variablerna har kodats framgår i Appendix.

Rummets tre viktigaste axlar

Vi har valt att tolka tre axlar. Dessa fångar med andra ord de mest betydelsefulla skillnaderna mellan studenterna med avseende på de 19 aktiva variablerna (de summerar till cirka 84 procent av Benzécris modifierade andel, som utgör en hjälp för att avgöra axlarnas betydelse för att förstå de samlade skillnaderna i materialet). Den första axeln är klart viktigast och bidrar med 55 procent. Den andra axeln har en andel av 20 procent och den tredje har värdet 9 procent. Det är viktigt att komma ihåg att det alltså finns en hierarki mellan axlarna där den första är viktigast för att förstå molnens spridning i rummet. Samtidigt behöver inte den första axeln vara den mest sociologiskt intressanta.

En första översiktlig tolkning baserad på de tre aggregerade teman som urskilts visar att den första axeln framför allt bygger på akademiskt orienterade frågor (59 procent) och därefter på arbetsmarknadsrelaterade frågor (35 procent), medan kulturellt riktade frågor är ovidkommande för axeln (6 procent). Det senare temat är dock mest betydelsefullt längs den andra axeln (54 procent) och även den tredje axeln (46 procent). Näst mest betydande för den andra axeln är de akademiska frågorna (27 procent), medan arbetsmarknadsfrågor intar motsvarande position för den tredje axeln (36 procent).

Tabell 2. Temanas bidragsvärden, axel 1–3.

	Axel 1	Axel 2	Axel 3
Akademiskt	58,9	27,0	17,9
Arbetsmarknad	35,3	19,5	36,4
Kultur	5,8	53,5	45,8
Totalt	100,0	100,0	100,0

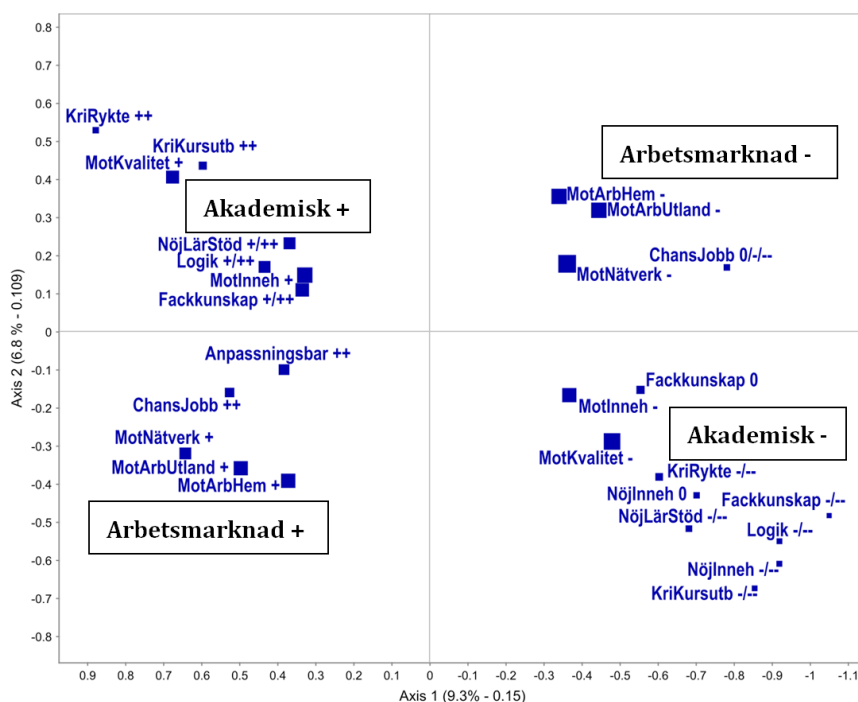
För att göra graferna mer överskådliga visas endast de aktiva svars kategorier som har ett bidragsvärde över medel längs de redovisade och fokuserade axlarna (det genomsnittliga värdet är $100/52=1,92$). Storleken på kvadraterna symboliserar vikten, som är beroende av det antal individer som valt just de svarsalternativen. Ju större vikt en aktiv svarskategori har, och ju längre ifrån centrum den befinner sig, desto större är dess bidragsvärde, det vill säga dess bidrag till den totala variansen längs axeln. Bidragsvärdet redovisas i förekommande fall inom parentes i anslutning till de aktiva svarskategorierna i texten. En förklaring av frågorna återfinns i [tabell 1](#), där de aktiva variablerna redovisas. Eftersom korrespondensanalysen bygger helt på geometriska avstånd mellan punkter är det godtyckligt vad som görs till höger och vänster eller upp och ned i graferna. De relativa avstånden förblir desamma även om axlarna kastas om.

Axel 1: Akademisk nöjdhet och kvalitet samt arbetsmarknadsorientering

Den första axeln, som löper horisontellt i figuren nedan, visar den största variationen i materialet (55 procent Benzécris modifierade andel). Den tydligaste skillnaden går mellan en positiv (till vänster) och en negativ (till höger) inställning till en rad frågor.

Till vänster står att söka sig utomlands för kvaliteten på det utländska lärosätet (bidragsvärde på 8,2 procent), liksom akademiska kriterier som att lärosätets rykte (3,4) och kursutbud (2,8) var väldigt viktiga. Här återfinns även betydelsefulla arbetsmarknadsrelaterade motiv, exempelvis att studenterna velat utöka sina personliga och professionella nätverk (6,6) samt att de velat förbättra sin anställningsbarhet internationellt (5,1) eller i hemlandet (2,9).

Figur 8. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Aktiva variabler som bidrar till axel 1.

Notering: Se tabell 1 för förklaring av variabelnamn.

Den motsatta sidan utmärks av nekande eller negativa svar på motsvarande frågor, framför allt på frågan om kvaliteten på det utländska lärosätet varit en motivationsfaktor bakom beslutet att genomföra en mobilitetsperiod (5,8) samt om motiven var att förbättra anställningsbarheten utomlands (4,5) eller att bygga nätverk (3,6).

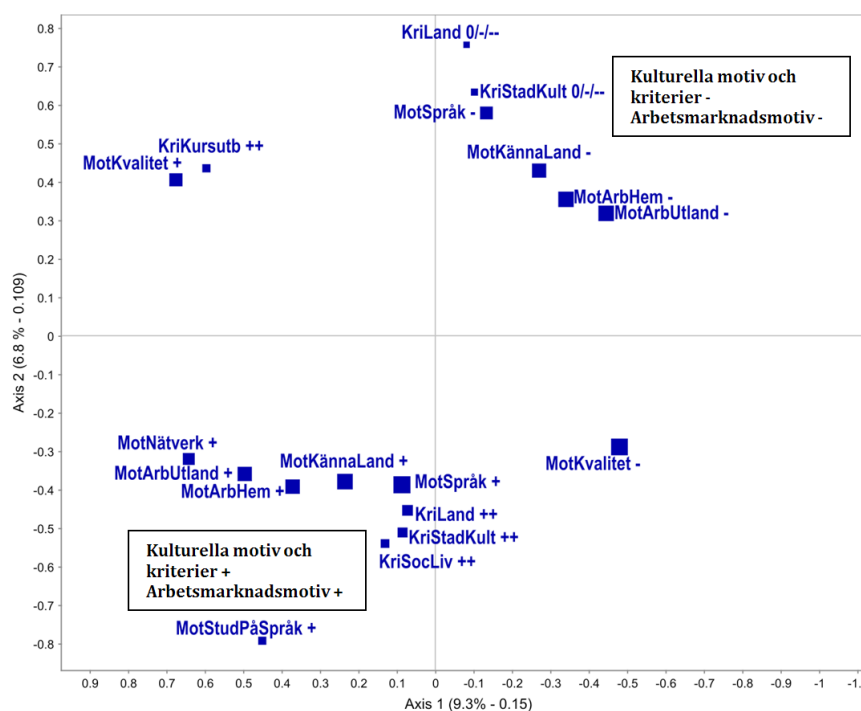
Denna skillnad sammanfaller också med hur nöjda studenterna ansåg sig vara och hur mycket de upplevde att de utvecklats. På ena sidan samlas svaren att vara nöjd med lärandestödet (2,2), att anse sig har förbättrat sina förmågor inom sitt fält (2,1) och förmågan att tänka logiskt (3,0), att ha

förbättrat sina arbetsmarknadsutsikter (3,0) och blivit mer anpassningsbar (2,0). På andra sidan återfinns motsvarande neutrala eller negativa svar. Det är värt att notera att inga sociala, geografiska eller språkliga svars-kategorier bidrar till denna uppdelning mellan mer och mindre akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenter.

Axel 2: Akademiska mot kulturella och arbetsmarknadsmässiga motiv

Den andra axeln (20 procent Benzécri's modifierade andel) bygger framför allt på en språklig, social och geografisk uppdelning (som samlas under temat kultur), men även på graden av arbetsmarknadsorientering. Nederst i bild finner vi motivationsfaktorer som att vilja följa ett studieprogram på ett främmande språk (bidragsvärde 6,7), att förbättra sig i eller lära sig ett främmande språk och att få kunskap om ett annat land (4,5). Även att ha varit motiverad av att förbättra sin anställningsbarhet i hemlandet (4,3) eller utlandet (3,6) präglar denna sida. För val av lärosäte har stad och kultur (4,1), land (3,7) och socialt liv (3,6) varit väldigt viktigt.

Figur 9. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Aktiva variabler som bidrar till axel 2.

Notering: Se tabell 1 för förklaring av variabelnamn.

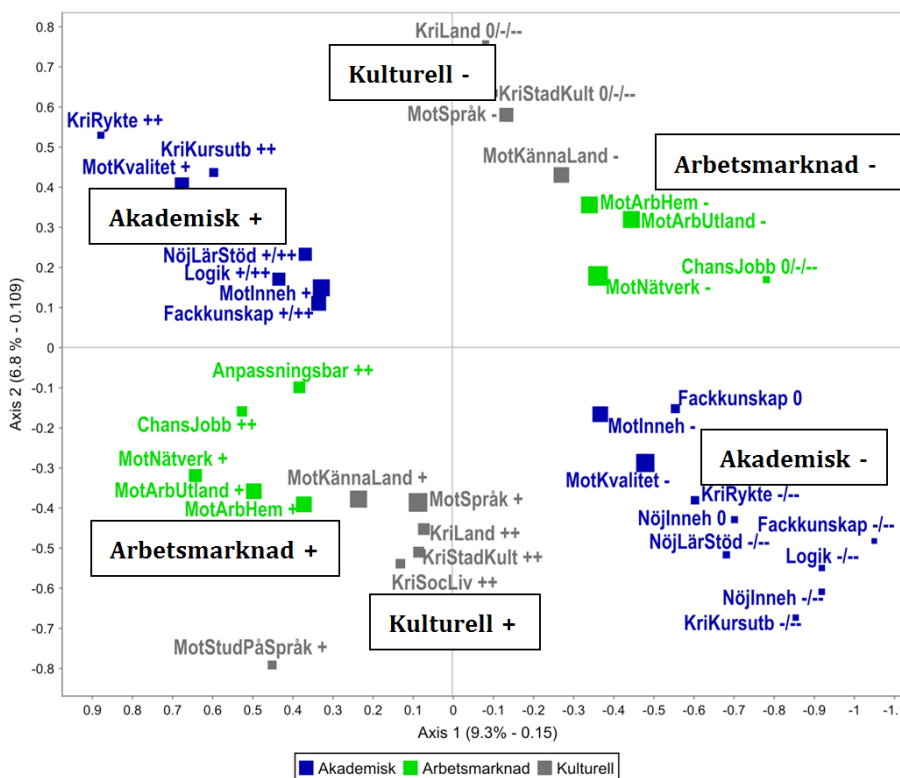
Motsatt sida orienteras framför allt av nekande svar på om möjligheten att förbättra sina språkkunskaper varit en viktig motivationsfaktor (8,0) liksom att få kunskap om ett annat land (5,2) eller att förbättra sin anställningsbarhet i hemlandet (4,0). Däremot placerar sig jakande svar på frågan om kvaliteten på det utländska lärosätet varit en motivationsfaktor här (4,1). Något

förenklat kan man alltså säga att denna axel ställer de akademiskt orienterade studenterna mot övriga, men att den akademiska gruppen utmärks ännu mer av ett avståndstagande från kulturella och arbetsmarknadsrelaterade motiv än av uttryckligt akademiska motiv.

Syntes av axel 1 och 2: Tre oppositioner

Läggs de två första axlarna samman framträder tre olika oppositioner i planet. En första opposition upprättas baserad på akademiska motiv och kriterier. Hög grad av nöjdhet med undervisningen och dess innehåll, samt stor ämnesmässig och kognitiv utveckling samlas i det övre vänstra hörnet och står mot en låg grad av detta i det nedre högra hörnet.

Figur 10. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Aktiva variabler som bidrar till axel 1 och 2.

Notering: Se tabell 1 för förklaring av variabelnamn.

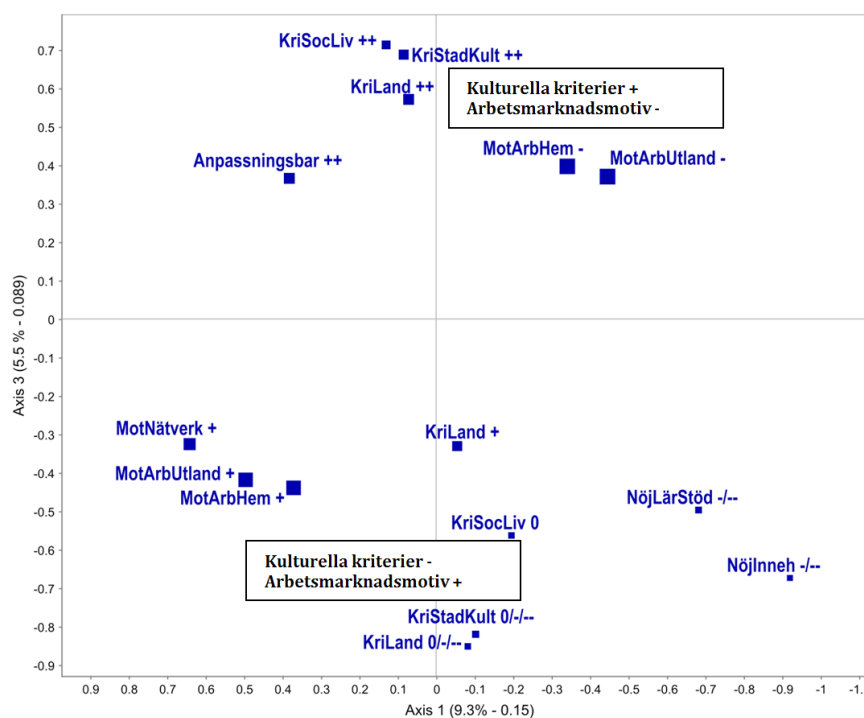
Den andra oppositionen utgörs av arbetsmarknadsrelaterade frågor. Till vänster och nedåt samlas motivationsfaktorerna att förbättra sin anställningsbarhet i Sverige och utomlands, samt åsikten att utbytesstudierna också just bidragit till förbättrade chanser att få ett nytt eller bättre jobb. Till höger och uppåt samlas de motsatta svaren. Denna opposition är tydligast orienterad längs den första axeln.

Den tredje oppositionen utgörs av motiv och kriterier relaterade till språkliga, sociala och geografiska faktorer, och denna opposition sammanfaller med den andra, vertikala axeln. Uppåt i planet står positiva värden och nedåt

negativa. Detta innebär att kulturella motiv skiljer sig från arbetsmarknadsrelaterade faktorer och från akademiskt orienterade motiv och utfall, som båda mer tydligt är spridda längs den första, horisontella axeln. Noterbart är också att inga svar som indikerar hur nöjda studenterna är eller hur de utvecklats sammanfaller med den vertikala kulturella dimensionen. Sådana utfallsvariabler är istället spridda längs den horisontella axeln. Kulturell orientering hänger alltså inte samman med graden av tillfredsställelse och utveckling på samma sätt som akademisk och arbetsmarknadsmässig orientering gör.

Axel 3: Kulturellt mot arbetsmarknadsmässigt orienterade

Figur 11. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 3. Aktiva variabler som bidrar till axel 3.

Notering: Se tabell 1 för förklaring av variabelnamn.

Den tredje axeln (9 procent Benzécris modifierad andel) som i figuren löper vertikalt, separerar arbetsmarknadsorienterade och kulturellt orienterade faktorer från varandra och ställer dem mot varandra. Dessa stod längs den andra axeln tillsammans i opposition mot akademiskt orienterade motiv. I denna tredje dimension har dock akademiska variabler en mer undanskymd roll.

Nedåt i planet placeras sig jakande svar på frågan om studenterna varit motiverade av att förbättra sin anställningsbarhet i hemlandet (bidragsvärde 6,7) och utomlands (6,0), i kombination med att ha varit neutralt inställd eller ointresserade av stad och kultur (6,4) när de valt lärosäte.

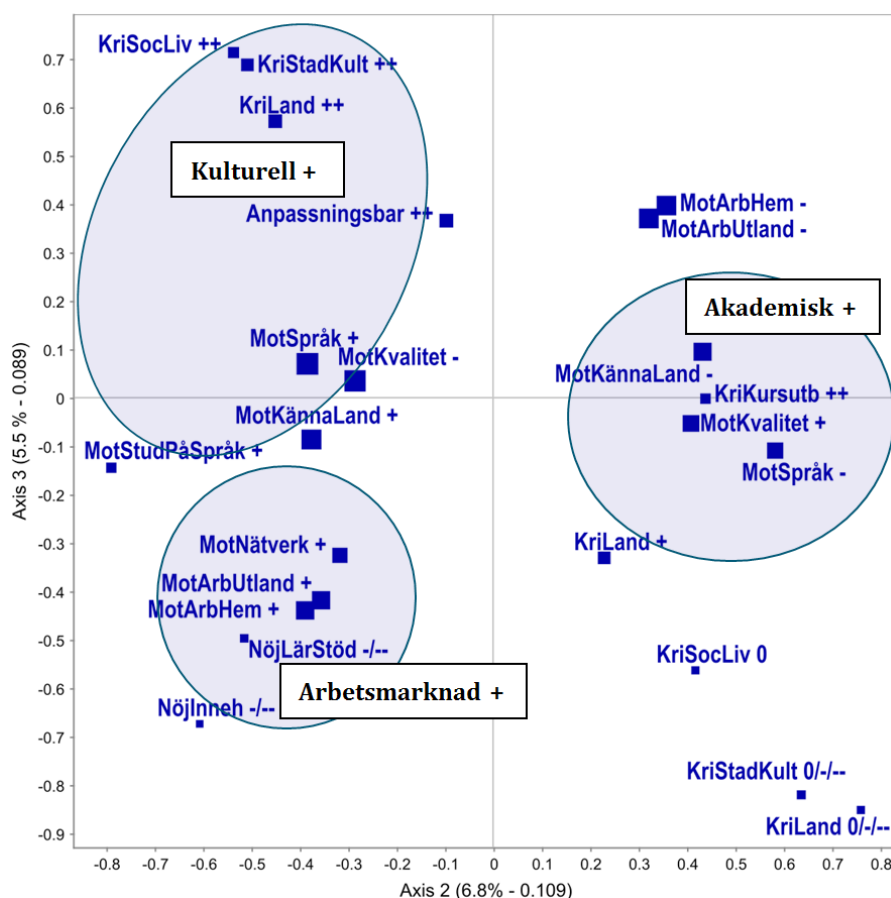
På den motsatta sidan, uppåt i figuren, samlas den motsatta konfigurationen motiv och kriterier, att landet (7,2), staden och kulturen (9,2) samt det sociala livet (7,8) varit mycket viktiga vid valet av lärosäte, samt av nekande svar på om förbättrad anställningsbarhet i hemlandet (6,1) och utlandet (5,4) motiverade studenterna att studera utomlands.

Denna tredje axel understryker poängen med att i diskussionen inte i onödan sammanföra gruppen arbetsmarknadsorienterade och kulturellt orienterade studenter. Även om de längs den andra axeln har mer gemensamt med varandra än med de akademiskt orienterade studenterna, är de fortfarande två olika uppsättningar motiv och kriterier som inte sammanfaller hos alla studenter.

Syntes av axel 2 och 3: Kultur och arbetsmarknad mot varandra och mot det akademiska

I planet av axel 2 och 3 utelämnas den första axelns tydliga uppdelning mellan positiva och negativa svar. Istället för tre tydliga oppositioner av positiva och negativa svar blir det då i högre grad en uppdelning mellan de tre positiva grupperingar av variabelvärden: akademiska (till höger), kulturella (till vänster med en dragning uppåt i figuren), respektive arbetsmarknads-mässiga (till vänster och nedåt).

Figur 12. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 2 och 3. Aktiva variabler som bidrar till axel 2 och 3.

Notering: Se tabell 1 för förklaring av variabelnamn.

Det är även intressant att se vilka negativa eller indifferent egenskaper som bidrar till axel 2 och 3 och hur dessa kombineras med de positiva. Vid den positiva akademiska polen till höger samlas även värden som uttrycker att studenterna inte hade som viktiga motiv att förbättra sina chanser till att få ett arbete i Sverige och utomlands. Inte heller är vissa kulturella motiv som att lära sig ett främmande språk eller lära känna ett annat land av betydelse vid denna pol. På motsvarande sätt samsas arbetsmarknadsrelaterade skäl med en avsaknad av nöjdhet med utbildningskvalitet.

Sammanfattning

Analysen av de tre primära axlarna i korrespondensanalysen har hjälpt oss att utifrån tendenser i materialet urskilja tre huvudsakliga typer av utresande svenska Erasmusstudenter – de akademiskt, de arbetsmarknadsmässigt och de kulturellt orienterade studenterna. Dessutom kan en fjärde typ indirekt urskiljas, som inte i någon högre grad präglas av någon av dessa dimensioner, eller har en jämn fördelning av dessa egenskaper, och som placerar sig i mitten av rummet eller till höger i planet av axel 1 och 2.

I den fortsatta resultatredovisningen kommer fokus ligga på planet av axel 1 och 2. I detta plan återfinns de akademiskt orienterade egenskaperna i den vänstra och övre vänstra delen av planet. De arbetsmarknadsorienterade egenskaperna återfinns i den vänstra och nedre vänstra delen. De kulturella egenskaperna återfinns istället nederst i planet. Slutligen finner vi en grupp studenter, vars motiv inte verkar ha fångats upp av frågorna, i planets högra del.

Längs planets horisontella dimension finner vi positiva svar på nöjdhets- och utvecklingsrelaterade frågor till vänster och neutrala eller negativa svar till höger. Att denna dimension i hög grad delar upp mer respektive mindre nöjda studenter förklaras mer ingående i Appendix under rubriken "En utökad tolkning av studenternas upplevelse av mobilitetsperioden", där ytterligare nöjdhets- och utvecklingsrelaterade frågor projiceras in som supplementära variabler. Övergripande kan vi konstatera att de allra flesta studenter var nöjda med sin utbytesperiod (60 procent var väldigt nöjda, 33 procent ganska nöjda, och bara 7 procent uppgav att de hade en neutral eller negativ upplevelse), och att de mest nöjda återfinns till vänster längs den första, horisontella axeln och de minst nöjda till höger. Studenterna som varit mer akademiskt eller arbetsmarknadsmässigt orienterade tenderar alltså att vara mer nöjda än studenterna vars motiv vi inte lyckats fånga upp. Även vissa av de mer kulturellt orienterade studenterna är mindre nöjda med mobilitetsperioden.

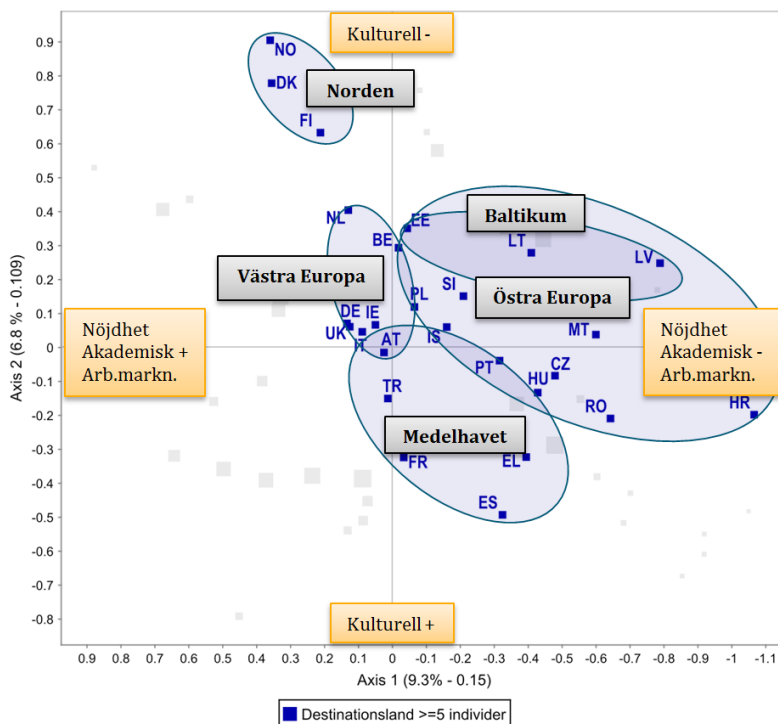
Ett geografiskt strukturerat rum

I avsnittet nedan redogör vi för hur så kallade supplementära variabler som destinationsland, lärosäte och studieinriktning, placerar sig i rummet, för att på så sätt bättre förstå rummets struktur. Som tumregel vid tolkningar av supplementära variabler anses skillnader mellan svars kategorier på minst 0,5 längs någon av axlarna vara noterbara, och skillnader på minst 1 stora (Le Roux & Rouanet, 2010, s. 71). Förklaringar av de supplementära variablerna i graferna finns i [tabell 7](#) i Appendix.

Rummets struktur liknar europakartan

När vi lägger in studenternas destinationsland i planet av axel 1 och 2 finner vi de nordiska länderna högst upp i planet, och något längre nedåt och åt höger om dessa de baltiska länderna. Strax under de nordiska länderna finner vi Nederländerna och Belgien, och i en mer central position bland annat Tyskland, Österrike, Storbritannien och Irland. Rör vi oss längst nedåt i planet finner vi länder runt Medelhavet, och med en stor spridning i den högra delen hamnar länderna i östra Europa.

Figur 13. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studenternas destinationsland.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av landskoderna.

Uppdelning i norr och söder med avseende på kulturell och akademisk orientering

Den geografiska strukturen uppkommer utifrån att studenterna reser till olika länder baserat på hur de resonerar om sina utlandsstudier. Studenter på utbyte i Norden är överrepresenterade bland de som valt lärosäte på akademiska grunder och inte lägger någon större vikt vid att förbättra sina språkkunskaper eller vid lärosätets geografiska position. Studenter i dessa länder är också överrepresenterade bland de som är mest nöjda med sin akademiska situation och som känner att de utvecklats inom sitt fält. Att de kulturella faktorerna inte är mer avgörande för att studera i Norden bör rimligen förstås utifrån att det råder förhållandevis små skillnader mellan de nordiska länderna och att språken är likartade (Finland, som språkmässigt avviker från Norge och Danmark, ligger också närmast grafens mitt).

Studenter i flera länder med medelhavsanknytning är å andra sidan överrepresenterade bland de som valt lärosäte baserat på geografisk plats och kultur snarare än på akademiska grunder, och som vill förbättra sina språkkunskaper, studera på ett annat språk eller förbättra sin arbetsmarknadsmässiga position. Studenter i dessa länder är också något mindre nöjda i akademisk bemärkelse. Både franska och spanska är viktiga språk i svensk skola och många studenter har redan vissa kunskaper i dessa språk. Utbytesstudierna kan sannolikt bidra med att ytterligare utveckla dessa språkfärdigheter, vilket skulle kunna förklara ländernas språkliga attraktionskraft.

Få studenter reser till östra Europa och dessa är mindre nöjda

De som åkt på utbyte till länder i östra Europa återfinns antingen centralt i planet eller på dess högra sida. Vissa av länderna hamnar längre ned i figuren, så som Ungern, Kroatien och Rumänien. De är överrepresenterade bland de studenter som är mindre nöjda akademiskt sett men som inte heller valde utlandsstudier och lärosäte baserat på akademiska motiv och kriterier, utan i något högre grad av kulturella skäl.

De baltiska länderna positionerar sig högre upp i planet och är alltså överrepresenterade bland studenter som var mindre motiverade av kulturella och geografiska faktorer, och mer av akademiska. Samtidigt sprider de sig längs den första axeln som hänger samman med tillfredsställelse. Det ekonomiskt mer framgångsrika Estland positionerar sig precis bredvid Belgien, medan de ekonomiskt svagare Litauen och Lettland hamnar längre åt de mindre nöjda studenternas ände av planet.

Ett par destinationer i östra Europa med mindre än fem studenter intar ännu mer perifera positioner i planets högra ände. Det är ett generellt mönster att det är mycket få studenter som lämnar Sverige för Erasmusstudier i östra Europa, men även om man beaktar alla länder i östra Europa tillsammans ligger de till höger i planet, vilket utmärks av negativa och nekande svar på såväl akademisk och arbetsmarknadsmässiga motivationsfaktorer som frågor om tillfredsställelse. Det är oklart vad som avgjort valet av studieort bland dessa studenter eftersom frågorna i undersökningen inte verkar ha lyckats fånga upp deras motiv fullt ut.

Likheter mellan geografi och ländernas position i planet

De länder som ligger närmast Sverige geografiskt sett är placerade i den del av planet som är minst kulturellt orienterad. Samtidigt är de länder som geografiskt sett ligger längst ifrån Sverige också placerade längst bort från de nordiska länderna i planet. Med andra ord är det möjligt att det geografiska avståndet från Norden till olika länder även uppfattas som ett slags kulturellt avstånd, där de svenska studenterna väljer att resa längre bort från Norden ju mer kulturellt motiverade de är, och vice versa. När axlarna är orienterade så som i planet ovan går det därför att se stora likheter med den geografiska kartan över Europa.²

Rummet illustrerar geografiska dominansförhållanden

Planet kan även tolkas som en beskrivning av maktförhållanden i rummet, där länder i den vänstra och övre vänstra delen av planet har ett statusövertag gentemot länderna i den högra och nedre högra delen, samtidigt som centrum har en rekryteringsfördel gentemot periferin.

Länderna som placerar sig i den högra delen av planet är i en svagare position än länderna i den vänstra delen, då de generellt sett rekryterar färre studenter, och till synes inte utifrån gott rykte och god utbildningskvalitet. På så sätt kan planets vänstra del sägas ha ett övertag gentemot planets högra del.

Även om relativt sett få studenter återfinns i länderna i den övre och övre vänstra delen av planet premierar dessa studenter främst lärosäten och utbildningar som de uppfattar har gott rykte och god kvalitet, och de tycks även uppleva att de får detta. I de nedre delarna av planet är det snarare studenternas språk- och kulturella intressen som styr flödena. Studenterna verkar i vissa fall kompromissa med den akademiska standarden för att få tillgång till vad de uppfattar som språkligt och kulturellt lockande platser.

I de centrala delarna av planet kan länderna rekrytera enligt båda dessa logiker samtidigt – man har ett gott akademiskt rykte men erbjuder samtidigt en språkligt och kulturellt attraktiv miljö. Många studenter väljer därför dessa destinationer, exempelvis Storbritannien, Frankrike och Tyskland. På så sätt har centrum en rekryteringsfördel gentemot periferin.

Spanien är den mest renodlade kulturella destinationen

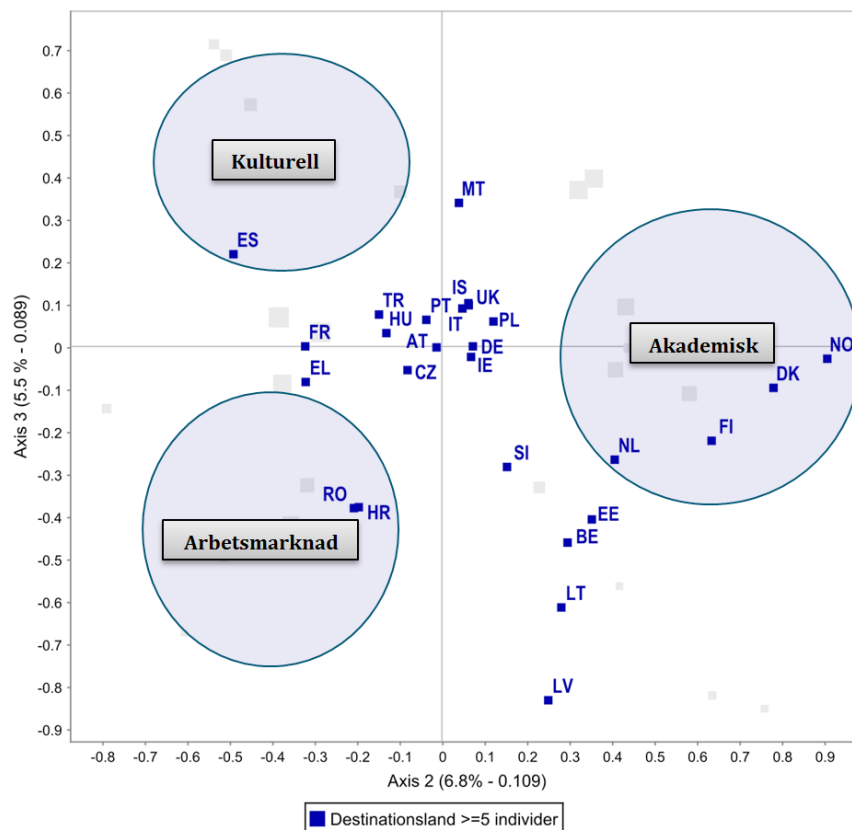
Längs den tredje axeln som ställer de kulturellt orienterade studenterna mot de arbetsmarknadsorienterade, positionerar sig Malta och Spanien mot den kulturella änden, länder i östra Europa närmare den arbetsmarknadsorienterade och övriga länder i en mer central position.

I planet av axel 2 och 3, där det i huvudsak är olika positiva svar som bidrar till axlarna, positionerar sig framför allt Spanien i den kulturella polen, Rumänien och Kroatien i den arbetsmarknadsorienterade och de nordiska länderna samt Nederländerna i den akademiska. Minst attraktiva som kulturella destinationer är de nordiska länderna, Belgien, Nederländerna och

2 Det är dock slumpen som avgör att polen med kulturellt orienterade motiv hamnar uppåt i figuren. Den skulle likaväl kunna ligga nedåt, och vi skulle därmed fått en uppochnedvänd och spegelvänd europakarta. Däremot är det ett bärande resultat i analysen att den andra axeln pekar ut en kulturell dimension som sammanfaller med en nord-sydlig geografisk dimension.

Baltikum. Länderna i Baltikum placerar sig längre mot den arbetsmarknadsorienterade änden av planet än Rumänien och Kroatien, men lockar till skillnad från de sistnämnda samtidigt som mer akademiska destinationer.

Figur 14. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 2 och 3. Studenternas destinationsland.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av landskoderna.

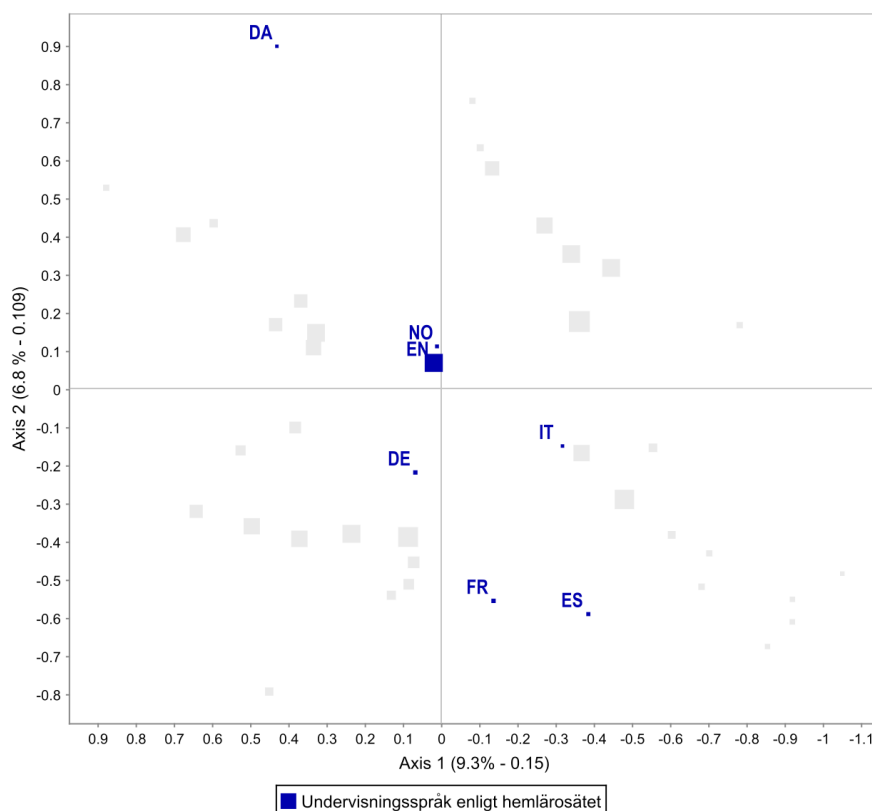
Undervisningsspråk i linje med destinationsland

När lärosätet uppger vilket språk studenten undervisats på stämmer språkets placering i planet väl överens med respektive lands position i planet. Undantaget är norska språket, som återfinns centralt i planet istället för som landet Norge, i dess översta del. Det skulle i sådana fall indikera att de studenter som studerar på norska skiljer sig betydligt från studenter som studerar på andra språk, troligtvis engelska, i samma land.

Danska är överrepresenterat som undervisningsspråk bland de studenter som återfinns längst bort från den kulturella delen av planet. I diametralt motsatt ände återfinns franska och spanska. Mest centralt i planet finner vi engelska, vilket bör förstås utifrån att studenter med engelska som undervisningsspråk är utspridda i olika delar av planet, vilket indikerar att engelska inte har något tydlig profil. Även tyska och italienska tycks sakna en tydlig profil.

Punkten för av andra undervisningsspråk än engelska återfinns tydligt i nedre delen av planet, och det är noterbart att undervisning på franska är placerat längre ned i planet än undervisning i Frankrike. Det hänger troligtvis samman med landets möjlighet att rekrytera enligt såväl en akademisk som en kulturell logik. Medan kulturellt motiverade svenska studenter som söker till franska lärosäten i hög grad studerar på franska, finns samtidigt en stor andel akademiskt motiverade studenter som istället bedriver studier på engelska. Ett liknande mönster finns för Spanien.

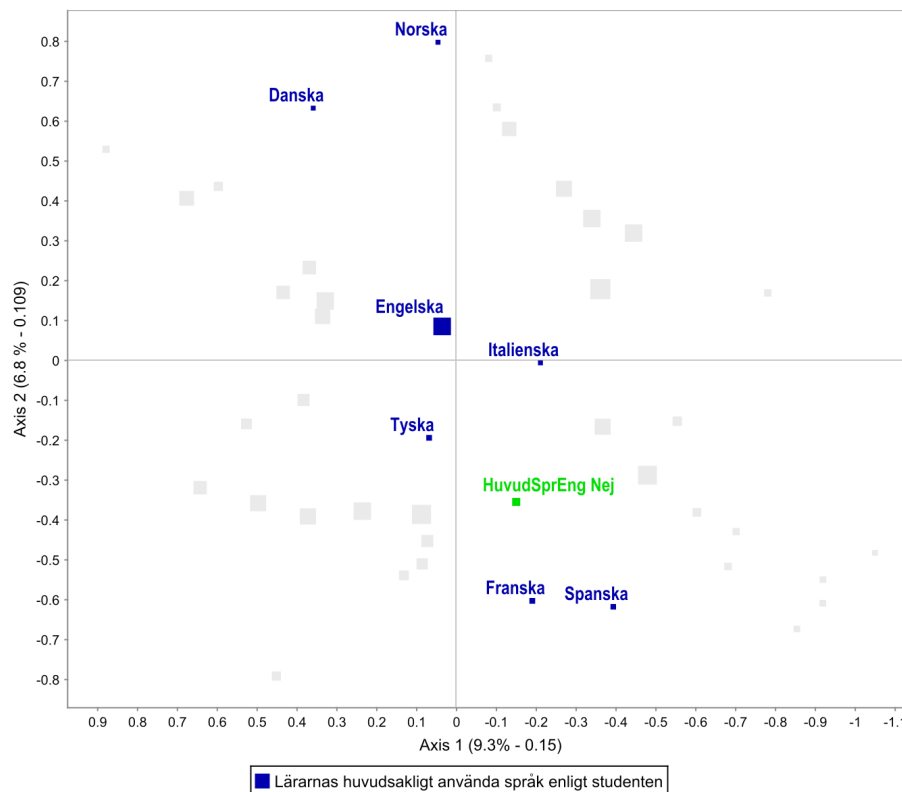
Figur 15. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Undervisningsspråk enligt lärosätena.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Jämfört med informationen från hemlärosätena uppger dock studenterna själva något annorlunda svar på frågan om vilket språk som lärarna huvudsakligen använde. Medan norska placerade sig centralt i planet enligt lärosätenas uppgift om undervisningsspråk placerar det sig tydligt i planets övre del enligt studenternas uppgift. Det är betydligt färre studenter (34) som uppger att norska faktiskt användes av lärarna, än antalet som lärosätena uppger har studerat på norska (181). Det är möjligt att det finns en diskrepans mellan officiellt angett och faktiskt använt språk, där undervisning i praktiken skett på engelska trots att norska uppgetts som undervisningsspråk. Inget annat av de större undervisningsspråken uppvisar någon större skillnad.

Figur 16. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Lärarnas huvudsakligt använda språk enligt studenten.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren

Destinationslärosäte nära sammanflätat med land och språk

När vi lägger in lärosäten med 10 studenter eller mer i planet av axel 1 och 2 ser vi att lärosätenas placering i hög grad är avhängig av vilket land de ligger i. Nationalstaten är alltså fortsatt en central enhet i analysen. Detta indikerar att flertalet studenterna väljer utlandsstudier efter land i första hand och lärosäte i andra hand.

Destinationslärosäten grupperar sig efter land

Mindre länder har ofta en mindre spridning av sina lärosäten i planet, och större länder har vanligen en större spridning. Det förstnämnda exemplifieras av att norska och danska lärosäten är placerade långt ut i planets övre vänstra kvadrant och dessutom ligger väldigt tätt ihop. Det andra förhållandet åskådliggörs av stora utbildningsländer som Tyskland, Frankrike och Storbritannien, som inom sig rymmer en stor variation av lärosäten.

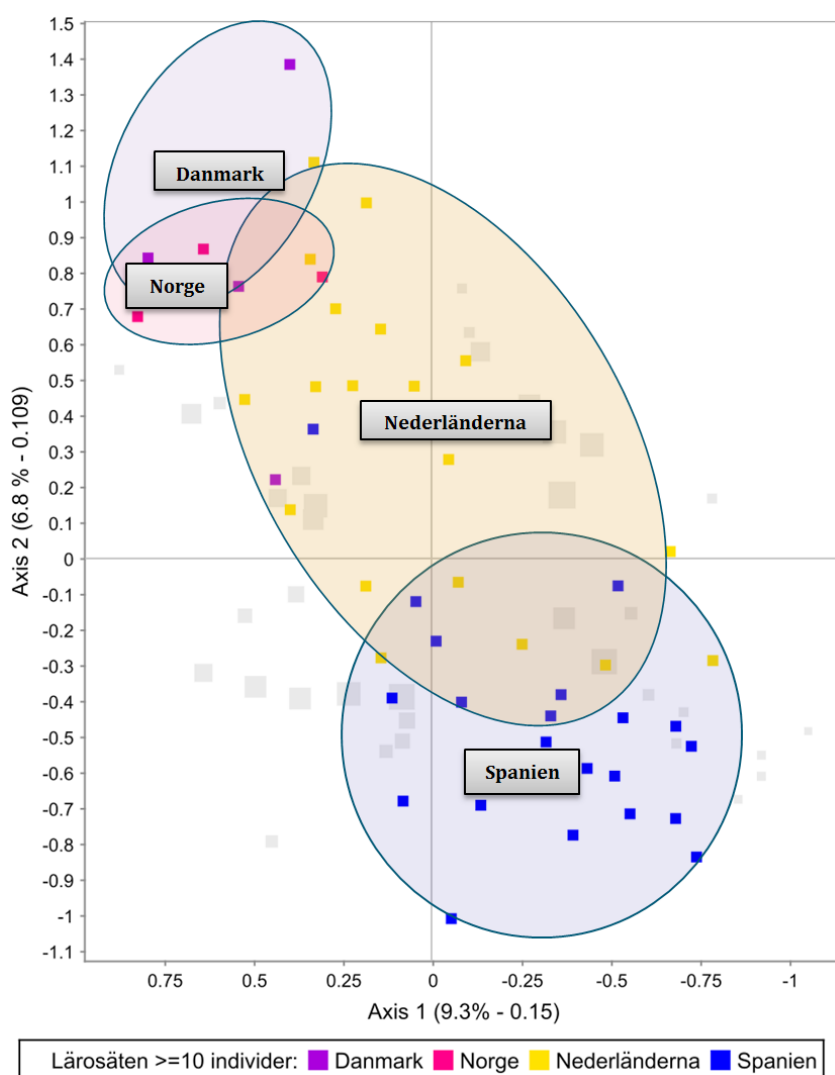
Samtidigt har ett större land som Spanien en relativt liten spridning. Av 21 spanska lärosäten är 17 placerade i planets nedre högra kvadrant. Detta kan förklaras av att landet framför allt ses som ett land som är av intresse

för språk- och kulturorienterade studenter. Spanien kan kontrasteras med Nederländerna, som är ett förhållandevis litet land, men som har en större spännvidd än Spanien, och en tonvikt i planets övre hälft (där 14 av dess 20 lärosäten är placerade). Många studenter tycks välja nederländska lärosäten av främst akademiska skäl, medan andra har en större blandning av olika typer av motivationer.

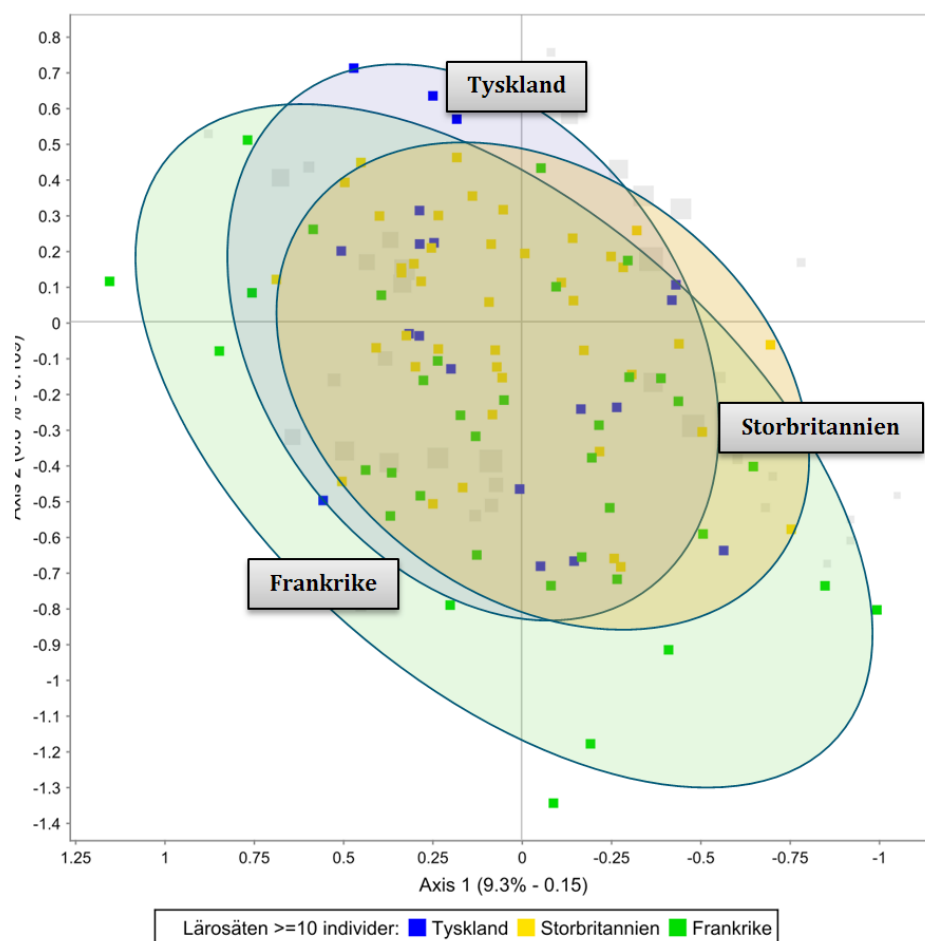
Lärosätena i Tyskland och Storbritannien har en relativt stor spännvidd men intar i regel inte positioner i utkanten av spridningen bland destinationslärosäten. Lärosätena i Frankrike har dock en tyngdpunkt tydligt under planets centrum. Till skillnad från Storbritannien och Tyskland har Frankrike relativt många lärosäten långt bort i planets nedre högra och mindre nöjda kvadrant, samtidigt som ett fåtal är placerade i planets övre vänstra, akademiskt orienterade och högt tillfredsställda del.

Sammantaget framträder en bild där respektive lands lärosäten ofta är koncentrerade i en och samma del av planet, vilket indikerar att land i högre utsträckning än lärosäte hänger samman med de skillnader i motiv och upplevelser som manifesterar sig i planet.

Figur 17. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Destinationslärosäten i Danmark, Norge, Nederländerna och Spanien.

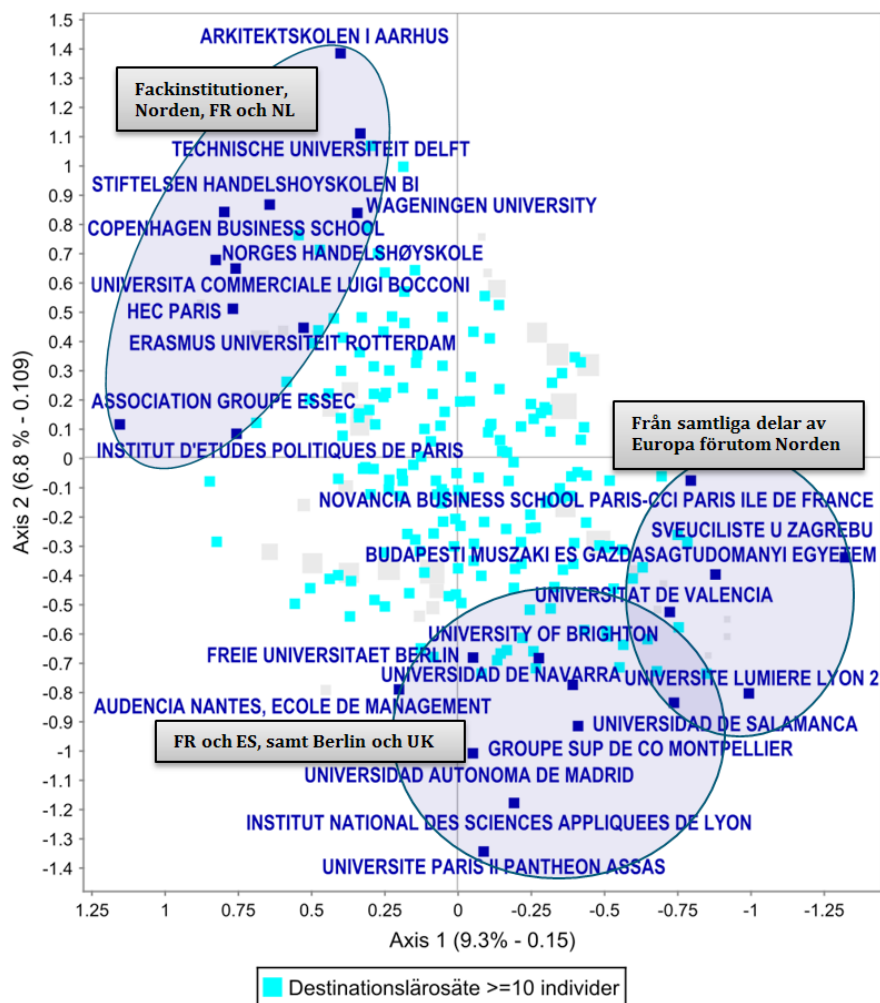
Figur 18. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Destinationslärosäten i Tyskland, Storbritannien och Frankrike.

En akademisk fransk-nordisk pol mot en heterogen kulturell pol

Vad gäller enskilda lärosäten finns det en tydlig logisk polaritet i planet, från den övre och övre vänstra delen till den nedre och nedre högra. I grafen nedan finns ett illustrativt urval namngett.

Figur 19. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Enskilda destinationslärosäten i illustrativt urval.

Längst till vänster ($>0,5$) i planet återfinns en kraftig överrepresentation av flera högprofilerade handelshögskolor. Vi finner även andra i någon mån specialiserade lärosäten, Sciences Po i Paris och två tekniska lärosäten, liksom fyra bredare institutioner: Erasmus Universiteit Rotterdam, King's College London, Sabanci-universitetet i Turkiet och University of Birmingham. Den geografiska spridningen är relativt stor. Fem av lärosätena ligger i Frankrike, två i Norge, två i Danmark, två i Storbritannien, två i Tyskland, ett i Nederländerna, ett i Italien och ett i Turkiet. Studenterna på dessa lärosäten är överrepresenterade bland de mest nöjda, som framför allt sökt akademiska tillgångar men även i något mån velat förbättra sin position på arbetsmarknaden. Överst i denna vänstra del av planet finner vi fyra nordiska lärosäten – Handelshøyskolen BI, Copenhagen Business School, Danmarks Tekniske Universitet samt Norges Handelshøyskole. Där har kulturella faktorer inte varit särskilt viktiga för studenternas val.

I planets övre del ($>0,5$) är sju av nitton lärosäten nordiska och lika många nederländska. Ytterligare tre är tyska, och Frankrike och Italien har

vardera en högt rankad handelshögskola i denna del av planet – HEC Paris samt Bocconi University i Milano. Studenterna som valt dessa lärosäten är överrepresenterade bland de studenter som givit uttryck för att den geografiska platsen, språket och kulturen varit mindre viktiga i valet av lärosäte. Istället är det akademiska motiv som har varit mest centrala. Det är värt att notera avsaknaden av spanska lärosäten långt ut i den vänstra eller översta delen av planet, som präglas av en akademisk orientering, ett relativt kulturellt ointresse och en hög grad av tillfredsställelse.

I den kulturella delen längst nederst i planet ($<-0,5$) återfinns framför allt lärosäten i Frankrike och Spanien. Även fyra brittiska lärosäten, tre tyska och ett grekiskt placerar sig här. Den språkliga aspekten understryks av att franska, spanska, tyska och engelska är de språk som vanligtvis lärts ut i svenska skola. För Tyskland, vars institutioner är utspridda i planet, är det intressant att notera att samtliga lärosäten i denna utpräglad kulturella del av planet ligger i Berlin. För Spanien, Frankrike och även Storbritannien är ett relativt stort antal städer representerade.

Längst ut i den minst tillfredsställda änden av planet, den högra ($<-0,5$) och nedre högra delen, återfinns flera spanska och franska lärosäten, liksom några länder i östra Europa och enstaka lärosäten från Storbritannien, Italien, Tyskland och Nederländerna. Utbytesstudenterna som rest till dessa lärosäten är överrepresenterade bland studenter som varit mindre nöjda med sin vistelse, inte minst i akademiska termer. Inga nordiska lärosäten återfinns i denna del av planet.

En opposition kan alltså skönjas mellan en akademisk pol med i många fall högt rankade fackinstitutioner i Norden samt i Frankrike och Nederländerna, och en mer heterogen, kulturell pol med en dominans av lärosäten i Spanien, Frankrike och i viss mån Berlin och Storbritannien.

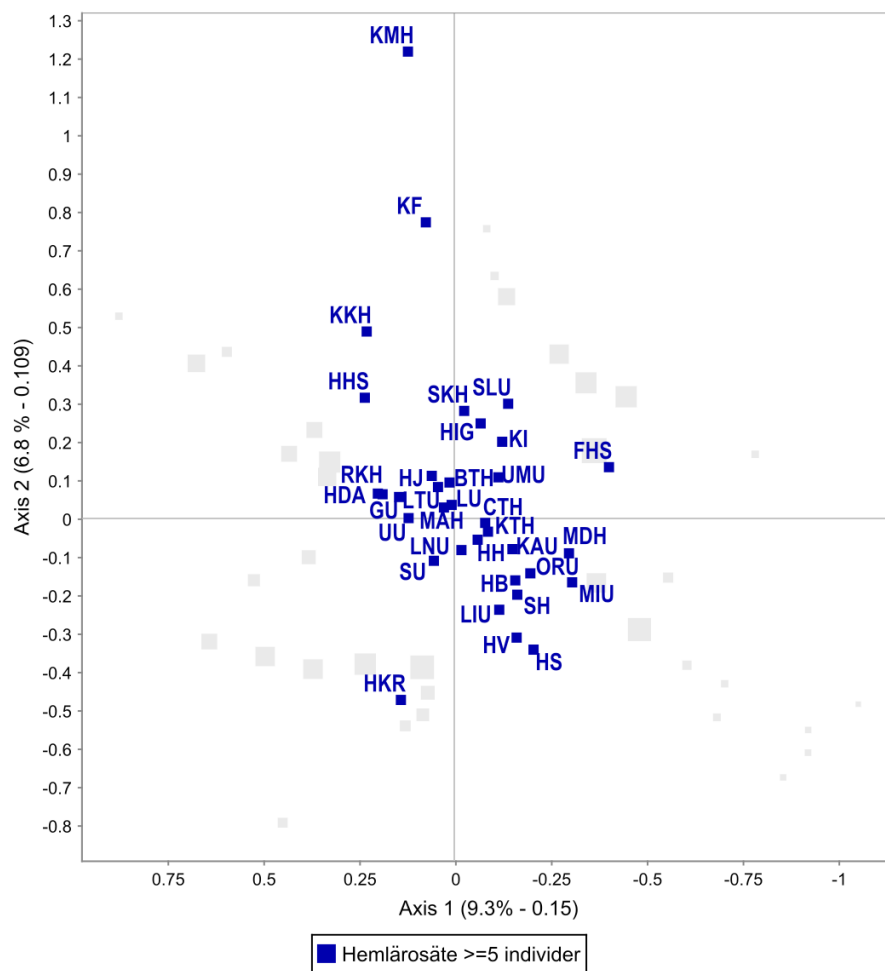
Liten spridning bland hemlärosäten

Vi vänder oss nu till den svenska nationella arenan, och undersöker hur studenternas hemlärosäten och studieinriktningar positionerar sig i planet. Flera paralleller blir då synliga mellan studenternas nationella position i Sverige och de platser de söker sig till under sina utbytesstudier.

Spridningen vad gäller just hemlärosäte är med ett fåtal undantag dock inte så stor. Sannolikt är variationen stor inom de flesta lärosäten, men dessa skillnader kan antas ta ut varandra vid de lärosäten som samlar många olika ämnen och har en förhållandevis bred social, köns- och studiemeritsmässig rekrytering.

Det är framför allt några av de mer specialiserade lärosätena och några högskolor som bidrar till spridningen i planet. I den mindre kulturellt och mer akademiskt orienterade delen av planet återfinns framför allt konstnärliga lärosäten. Kungliga Musikhögskolan intar en extremposition i planets övre del, följt av Konstfack och därefter Kungliga Konsthögskolan. Därefter följer Handelshögskolan i Stockholm, Sveriges lantbruksuniversitet och Stockholms konstnärliga högskola.

Figur 20. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Svenska hemlärosäten.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av lärosätesförkortningarna.

I den motsatta, mer kulturellt orienterade delen placerar sig Högskolan i Skövde, Högskolan Väst, samt något närmare den arbetsmarknadsorienterade delen Högskolan i Kristianstad. Det enda lärosäte med universitetsstatus längre ut i den kulturella delen av planet är Linköpings universitet.

Spridningen längst den första axeln är inte alls lika stor som längst den andra. Lärosätena som i någon mån sticker ut i den mindre nöjda delen av planet är Försvarshögskolan följt av Mälardalens högskola samt Mittuniversitetet, vars studenter var något överrepresenterade bland de mindre nöjda studenterna. Mest lyckosamma i sina utbyten tycks studenter på Handelshögskolan i Stockholm, Kungliga Konsthögskolan, Högskolan Dalarna samt Röda korsets högskola ha varit under den undersökta tidsperioden.

Studenternas utbildning i Sverige svarar mot mönstren i destinationslärosätena

I figuren nedan har vi korsat studenternas hemlärosäte med deras studieinriktning för att fånga fler nyanser i materialet.

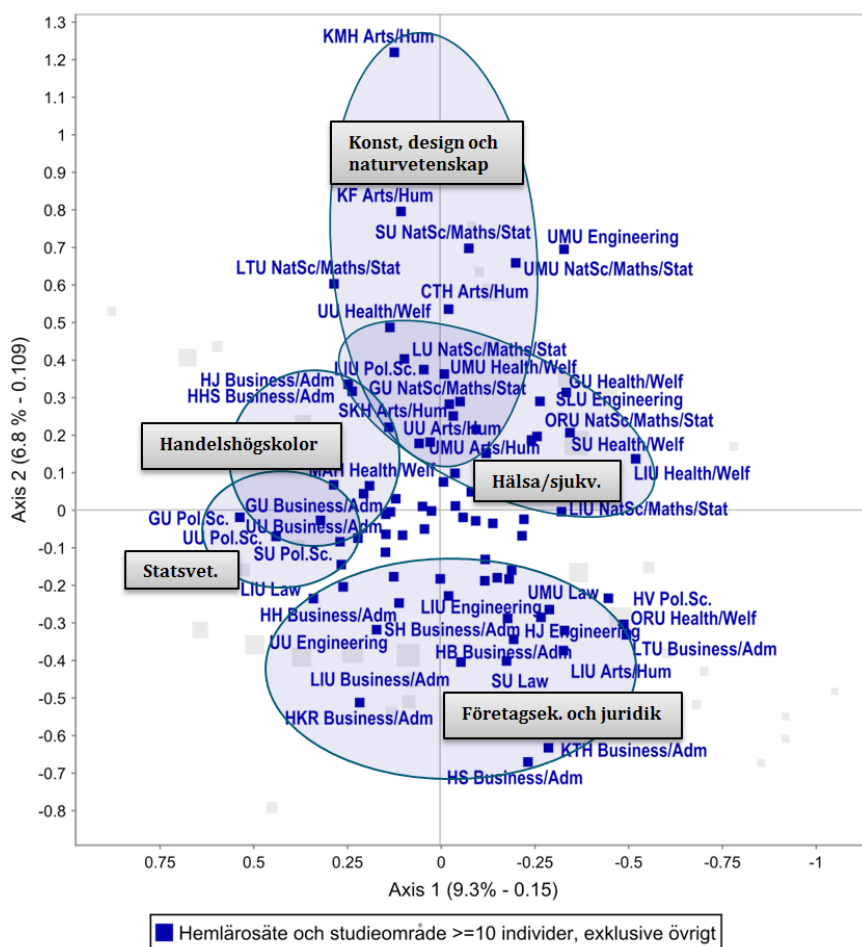
Statsvetenskapliga utbildningar vid Göteborgs universitet, Uppsala universitet och Stockholms universitet, tillsammans med företagsekonomiska utbildningar vid Handelshögskolan i Stockholm, Göteborgs universitet, Högskolan i Jönköping och Uppsala universitet positionerar sig tydligt i planets vänstra del ($>0,25$), bland nöjdare samt mer akademiskt och arbetsmarknadsmässigt orienterade studenter.

Konst och humaniora liksom naturvetenskap/matematik/data utgör en stor del av utbildningarna i den övre delen av planet ($>0,25$), där de kulturella faktorerna inte varit viktiga men där rykte och utbildningsutbud varit något mer styrande. Studenterna inom konst och humaniora från Kungliga Musikhögskolan och från Konstfack intar samma position som lärosätena som helhet, längst upp i figuren, eftersom en mycket stor del av deras studenter återfinns inom just detta utbildningsområde. Efter konst och humaniora följer program inom naturvetenskap/matematik/data, hälso- och sjukvård sam omsorg, och någon teknisk utbildning, placerade på större universitet (Stockholm, Umeå och Uppsala) och tekniska lärosäten (Chalmers och Luleå).

I den nedre och kulturellt orienterade änden av planet ($<-0,25$) dominerar företagsekonomiska utbildningar vid andra lärosäten än de ovan nämnda, men även juridik och ett antal tekniska utbildningar återfinns här. Det finns ingen större spridning till planets högra och mindre nöjda del ($<-0,25$), och det är svårt att se några mönster i de fåtal utbildningar som placerar sig där.

Mönstret i placeringen av destinationslärosäten återspeglas alltså i mönstret för utbildningarna och lärosäten i Sverige. I planets övre och vänstra del finner vi flera prestigeutbildningar inom konst, företagsekonomi och statsvetenskap. Planets nedre del är istället mer heterogent med fler utbildningar på högskolor representerade.

Figur 21. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Hemlärosäte och de största studieinriktningarna.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av lärosätes- och studieområdes-förkortningarna.

Kön och finansiering hänger inte samman med den uppkomna strukturen

Kön hänger inte samman med spridningen längs de undersökta axlarna på något tydligt sätt. Det utesluter dock inte att kön skulle kunna vara betydelsefullt inom specifika undergrupper i materialet, exempelvis inom vissa utbildningar.

Inte heller studenternas svar på vilka medel de finansierat sin utlandsvistelse med (till exempel om man använt sig av egna sparpengar eller inte, samt om man fått stöd från familjen eller arbetat vid sidan av studierna) uppvisar några betydande skillnader längs de undersökta axlarna.

Studenternas månatliga kostnader är ytterligare en faktor som inte hänger samman med skillnaderna längs de undersökta axlarna, även om det finns en marginell spridning från lägre kostnader i den högra delen av planet av

axel 1 och axel 2 till högre kostnader i den vänstra delen. Inte heller fann vi någon meningsfull skillnad i planet med avseende på hur stor del av utgifterna som programstipendiet täckte.

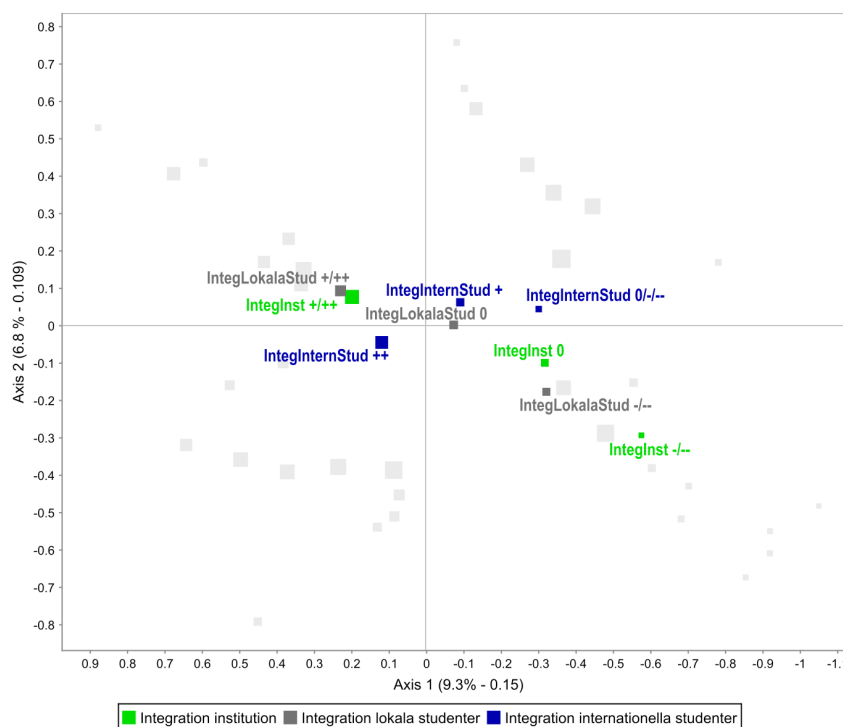
Vidare fanns ingen spridning med avseende på om studenterna uppgett att de skulle ha genomfört mobilitetsperioden även utan programstipendiet.

Detta utesluter inte att det kan finnas skillnader vad gäller finansiering mellan olika grupper, men finansiering hänger inte samman med den struktur som visas längs de undersökta axlarna. Skillnaden i nöjdhet eller i den kulturella, akademiska eller arbetsmarknadsmässiga orienteringen tycks alltså inte hänga samman med studenternas finansiella situation.

Svårt men potentiellt givande att bli integrerad bland lokala studenter

I figuren nedan analyseras de svenska studenternas integrering med de lokala studenterna. Inte oväntat verkar det vara svårare för de svenska studenterna att integreras med de lokala studenterna än med de andra internationella studenterna. Färre studenter har upplevt sig vara väl integrerade bland lokala studenter, jämfört med bland internationella studenter eller vid lärosätet. I figuren nedan ser vi att det främst är integrationen i det dagliga livet vid lärosätet och bland lokala studenter som hänger samman med nivån av tillfredsställelse och akademisk orientering. Spridningen är betydligt mindre vad gäller nivån av integration bland internationella studenter.

Figur 22. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Studentens grad av integrering.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

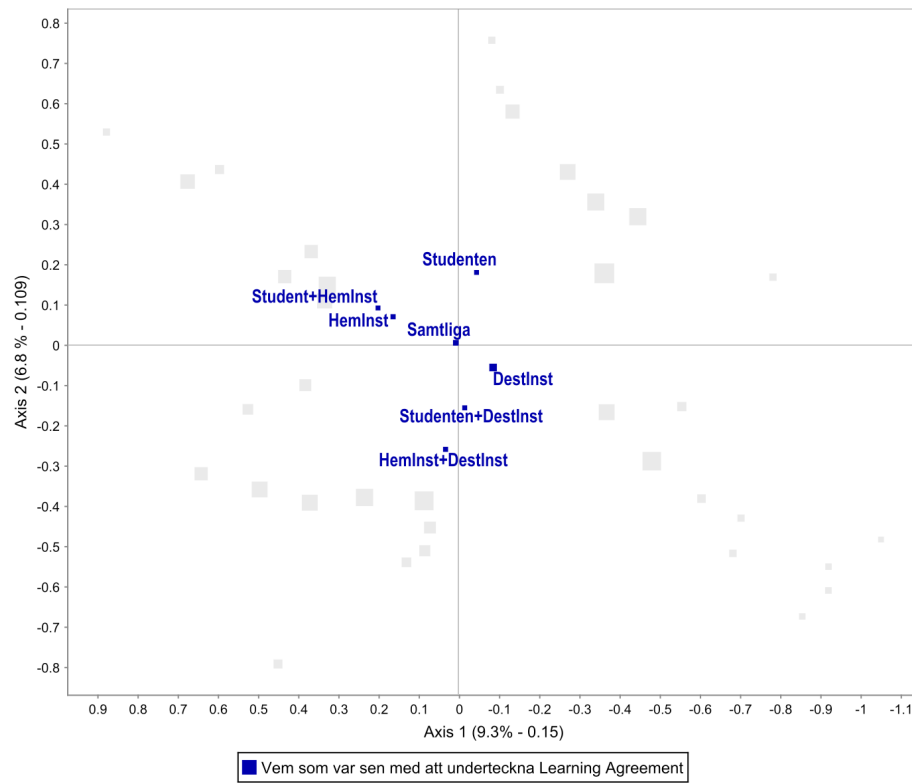
Sammantaget är det dock tydligt att graden av integrering följer samma dimension som studenternas nöjdhet med mobilitetsperioden, två faktorer som givetvis logiskt sett kan hänga samman.

Problem vanligast bland vissa kulturellt orienterade och mindre nöjda studenter

Vi har tidigare samt i den utökade tolkningen i Appendix konstaterat att den första axeln i hög grad indikerar hur nöjda studenterna är med sin mobilitetsperiod. Medan mer negativa svar på frågor om hur studentens interkulturella kompetens och förståelse samt arbetsmarknadsmässiga utsikter har utvecklats under perioden återfinns i de centrala delarna eller den övre högra delen av planet av axel 1 och 2, är de studenter som varit mindre nöjda med studierna överrepresenterade i planets nedre högra del. Nedan undersöks om och på vilket sätt olika typer av problem hänger samman med nöjdhet, motiv och plats.

Ett svar som kan klassificeras som ett slags problem är när undervisningsavtalet (individuellt studieplan specifikt för utbytesperioden, så kallat Learning Agreement på engelska) inte undertecknats förrän efter mobilitetsperiodens början. De studenter som själva är en orsak till att undervisningsavtalet undertecknats sent återfinns något oftare i planets övre del. Studenter vars undervisningsavtal istället undertecknats sent av båda lärosätena är något överrepresenterade i planets nedre del. Det skulle kunna tolkas som att det är vanligare för mer kulturellt orienterade studenter att lärosätena av någon anledning inte skriver under undervisningsavtal innan mobilitetsperiodens början, men punkternas avvikelser från planets mittpunkt är liten och tendensen alltså svag.

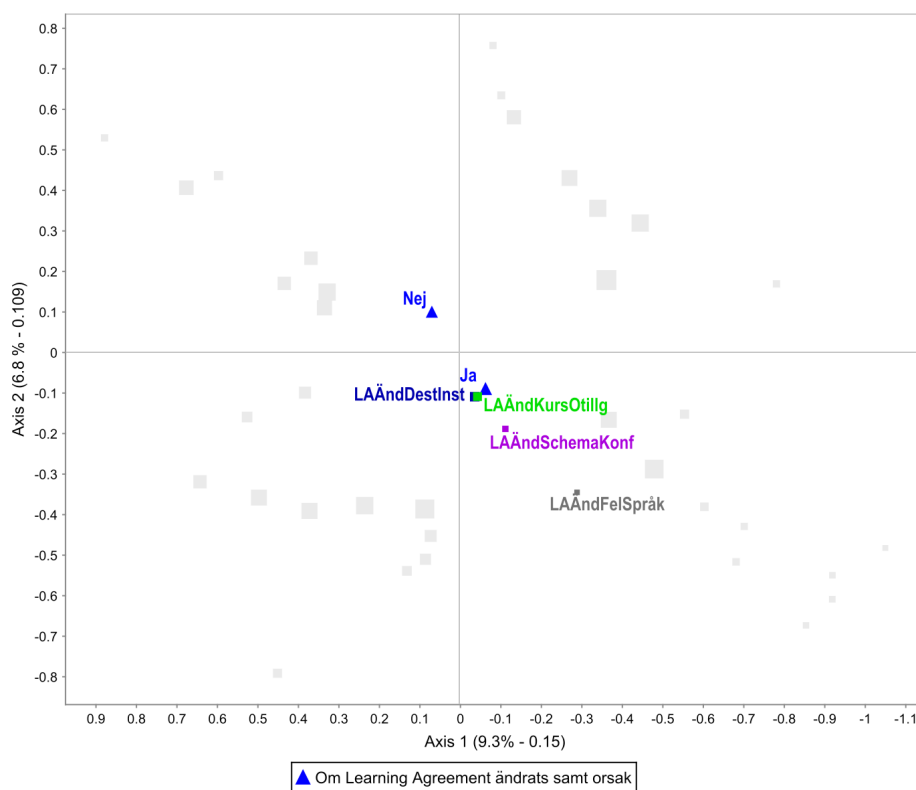
Figur 23. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Försenat undertecknande av undervisningsavtal.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

En form av extra administrativa bestyr är när undervisningsavtalet av någon anledning behöver ändras. Ändringar i undervisningsavtalet med anledning av att kursen gavs på ett annat språk än det som förväntades återfinns i planets nedre högra del, och verkar alltså inte oväntat hänga samman med ett missnöje med akademiska faktorer. Kategorierna som indikerar att undervisningsavtalet ändrats av andra anledningar verkar dock inte vara lika tydligt placerade bland de mindre nöjda studenterna.

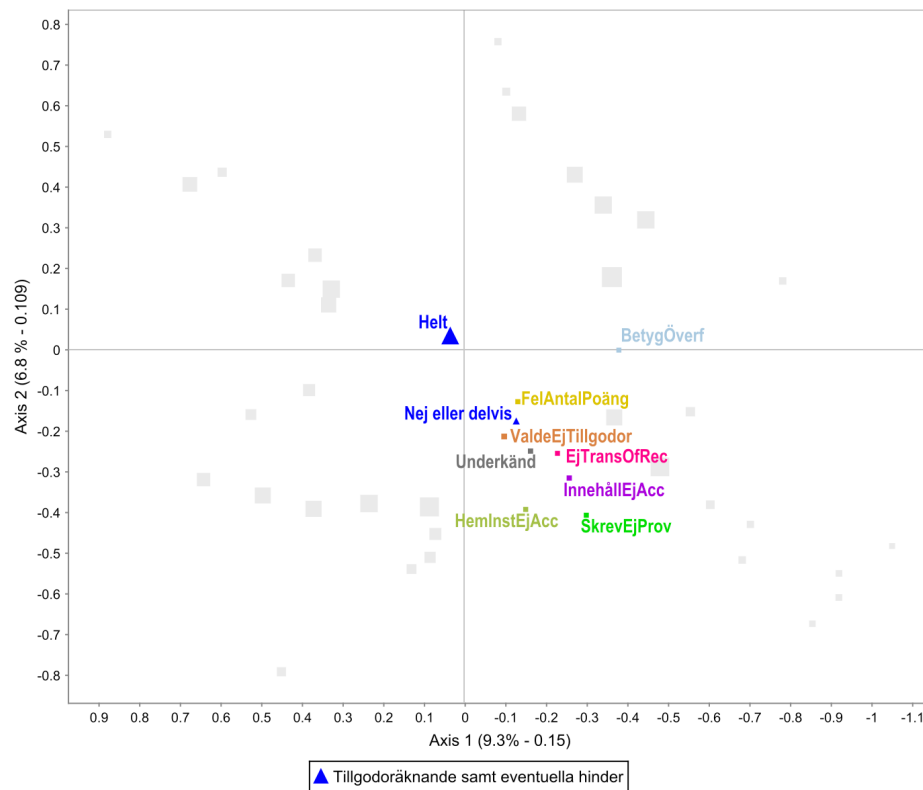
Figur 24. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Ändringar i undervisningsavtal.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Genomför man en utbytesperiod via Erasmus+ är tanken att man ska få de poäng man tagit under sin utbytesperiod inräknade i examen vid hemlärosätet. Problem med tillgodoräknandet förekommer ändå, och är även de utifrån studenternas svar lokaliserade i planets nedre högra del. Det är dock bara anledningarna att man inte skrev provet eller hade problem med att få innehållet accepterat i Sverige som i något större utsträckning avviker från de mer centrala delarna av planet, och är mer koncentrerade just till denna nedre högra del.

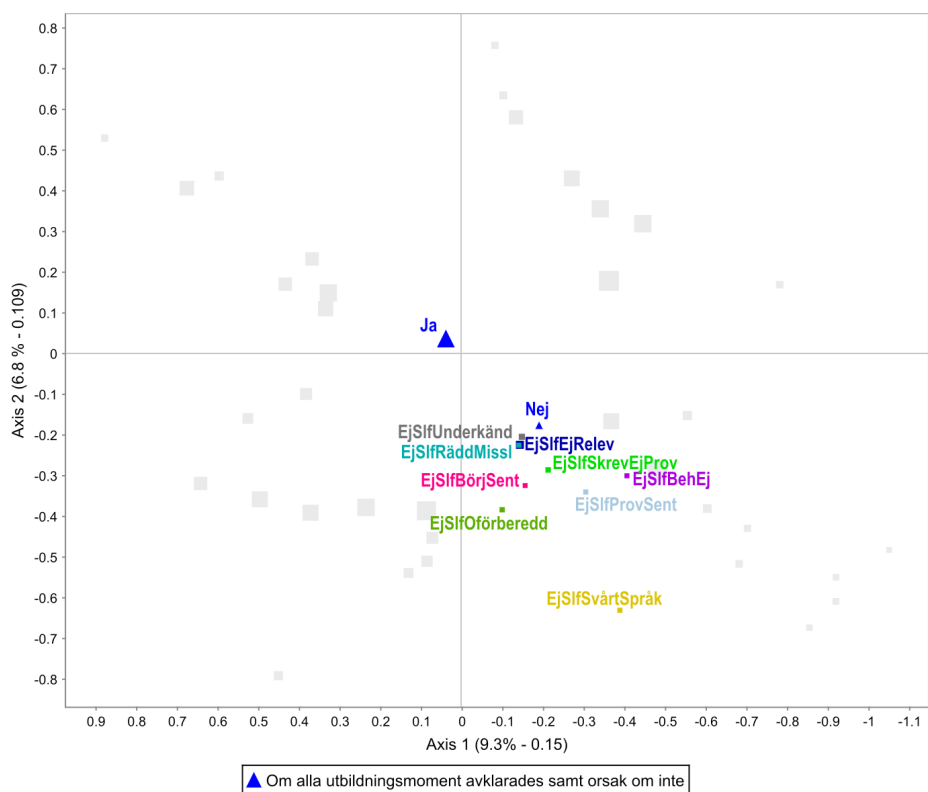
Figur 25. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Tillgodoräk-
nande och hinder för detta.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Ytterligare problem handlar om olika typer av hinder som gjort att man inte slutfört något eller några utbildningsmoment under sin utbytesperiod. Vad gäller oavslutade moment är det språkliga problem som i högst grad avviker från planets centrala delar, mer precist att studenten inte avslutat kursen eller momentet för att den språkliga nivån varit för hög. Vissa bland de mindre nöjda studenterna valde också att inte slutföra något moment eftersom de inte behövde det.

Figur 26. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Slutförande av utbildningsmoment och hinder för detta.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Slutsatser och diskussion

Huvudresultat

De akademiskt motiverade studenterna är mest nöjda, och överrepresenterade i Norden

Undersökningens resultat illustrerar hur studenter från olika delar av det svenska högskolelandskapet använder Erasmusprogrammet för delvis olika syften. Studenter på prestigefyllda utbildningar i Sverige är överrepresenterade bland de som genomför ett akademiskt orienterat utbyte med statusfyllda lärosäten utomlands, inte minst i Norden, men även i bland annat Nederländerna och Frankrike. Kanske kan man få ta del av innehåll eller pedagogiska grepp som det egna lärosätet inte erbjuder, och utbytet tycks i regel inte vara förknippat med några större komplikationer. Istället är dessa studenter, tillsammans med de som styrts av motivet att förbättra sin position på arbetsmarknaden, bland de mest nöjda av alla.

De kulturellt orienterade studenterna reser söderut och stöter oftare på problem

En annan grupp studenter från ett bredare spann av utbildningar och institutioner i Sverige, gör ett mer kulturellt orienterat utbyte där platsen, språket och det sociala livet står i centrum. Ofta går utbytet till Spanien, Frankrike eller Berlin, men också till brittiska lärosäten. Här kan studenterna inte minst förkovra sig i de språk de fått med sig från sin skolgång, och eventuellt samtidigt lägga lite mindre fokus på sina akademiska studier. Inte alltför sällan tycks de åtminstone uppleva att de fått kompromissa med akademiska standarder, och för vissa är det svårt att hänga med i studierna när man väljer undervisning på ett annat språk än engelska.

Graden av kulturell orientering hänger i undersökningen inte i sig samman med graden av nöjdhet i olika aspekter, på det sätt som akademiska och arbetsmarknadsmässiga motiv gör. Däremot tenderar de kulturellt orienterade studenterna att vara något mindre akademiskt orienterade, och delar av dem är något överrepresenterade i den del av planet där det är vanligare med exempelvis administrativa problem och lägre grad av nöjdhet med utbildningen.

Studenter i östra Europa är bland de minst nöjda

Det är få svenska studenter som väljer att studera i östra Europa, med relativt stor spridning mellan länderna. Ett par länder placerar sig nära de centraleuropeiska länderna, men det finns samtidigt en tydlig tendens, där studenterna i länder i östra Europa är överrepresenterade bland de som inte motiverats av akademiska eller arbetsmarknadsmässiga faktorer och som också är minst nöjda med sin mobilitetsperiod.

Diskussion

Förhållande mellan land och lärosäte

Väljer studenterna i första hand att läsa vid ett visst lärosäte eller i ett visst land? Vi tolkar våra resultat som att länder verkar vara den primära orienteringspunkten för utlandsstudierna. Med land följer vanligen att undervisningen sker på ett visst språk och en viss nationell kultur blir tillgänglig. Studenter som har en kulturell orientering med sina utbytesstudier verkar premiera land över lärosäte. Samtidigt kan resonemanget tas ett steg längre: det som premieras är inte bara land utan ort, där storstäder som Berlin, Paris och Barcelona har en fördel gentemot mer provinssiellt lokaliserade lärosäten i dessa stora utbildningsnationer.

Geografisk destination skulle även kunna tolkas som en mellanliggande variabel mellan motiv och utfall. Vill man studera utomlands för att förbättra språkkunskaper och väljer lärosäte baserat på land, stad och kultur men inte baserat på rykte, kvalitet och utbildningsutbud är risken rimligen större att man också blir mindre nöjd med utbildning och innehåll, jämfört med om valet istället görs framför allt utifrån akademiska överväganden.

De studenter som medvetet sökt sig till ett specifikt lärosäte återfinns vid den akademiskt orienterade polen. Samtidigt finns det en viss rundgång i resonemanget. De som sätter ett högt värde på lärosätet läser ofta utbildningar där lärosätets status anses vara avgörande för utbildningens kvalitet, vilket ofta är fallet bland ekonomiutbildningar men även bland konstutbildningar. För framför allt ekonomiutbildningar anses rankingslistor vara en självklar utgångspunkt för att avgöra lärosätets och utbildningarnas kvalitet. Akademisk kvalitet, som här identifieras bland annat utifrån den betydelse som studenterna lägger på lärosätets rykte, riskerar alltså att i viss utsträckning mäta i vilken grad rankinglistor styr uppfattningen om kvalitet inom utbildningsområdet.

Studenternas motiv, upplevelser och destinationer avspeglar maktförhållanden

Gör vi ett försök att tolka svenska studenters bild av Europa utifrån resultaten i undersökningen, framträder vissa bekanta mönster. I den föreställningsvärld som motiven och rörelserna avspeglar har Väst- och Nordeuropa ett akademiskt övertag över de östra och sydliga delarna. Mer sydliga destinationer förefaller mer kulturellt exotiska men underlägsna i akademisk bemärkelse. Trots att mycket få studenter i undersökningen ens var födda innan Sovjetunionens fall verkar en mental gräns fortfarande klyva Europa i ett öst och ett väst, där de forna öststaterna förblir stigmatiserade och förefaller varken locka svenska studenter som akademiska eller som kulturella destinationer. Många av studenterna får också sin bild bekräftad genom utbytet, men som ovan diskuterat kanske inte bara som ett resultat av destinationslandet, utan också som ett resultat av val av institution och ämne.

Nyanserad bild av Erasmus+

Tidigare studier har vidare visat att sociala och kulturella aspekter är viktigast för svenska studenter vid valet att studera utomlands, exempelvis upplevelsen att bo utomlands, träffa nya människor och förbättra sina språkkunskaper. I utvärderingar av fördelarna med utlandsstudier är det också personliga och sociala faktorer som rankas högst. Att Erasmus+ oftast ses som ett socialt och upplevelseorienterat program understryks också av att bara en femtedel av studenterna menar att deltagandet ger akademiska fördelar gentemot att stanna kvar vid hemlärosätet. Denna bild av Erasmusprogrammet är också enligt resultat i tidigare studier en viktig anledning till att många studenter väljer att inte delta, antingen för att de vill fokusera på sina studier eller för att de redan har utlandserfarenheter som de upplever som utbytbara mot ett Erasmusutbyte.

Ett viktigt bidrag från denna studie är att nyansera denna bild. Flera av de svenska lärosäten vars studenter i studien visat sig vara mest akademiskt orienterade – Handelshögskolan i Stockholm, Konstfack och Kungliga Musikhögskolan – ligger i topp när det gäller andelen utresande studenter på lärosätena. Dessa lärosäten skickar alltså ut förhållandevis många av sina studenter, de är akademiskt orienterade, stöter på minst problem och är bland de mest nöjda. De väljer ofta att läsa i andra nordiska länder, men är även överrepresenterade vid flera lärosäten i exempelvis Frankrike, Nederländerna och Milano.

Några av de mest framgångsrika Erasmusutbytena är med andra ord av akademisk karaktär, och skiljer sig därmed helt från den vanligt förekommande bilden av programmet som icke-akademiskt.

Hur ska skillnaderna mellan utbildningar och lärosäten förstås?

Ytterligare en lärdom från rapporten är att det inte alltid räcker att titta enbart på skillnader mellan olika studieområden, där en tidigare refererad studie av Erasmusstudenter inte fann några tydliga skillnader i exempelvis motivationsfaktorer (Vossensteyn, o.a., 2010, ss. 60–61). Som vi sett i denna rapport kan intressanta skillnader framträda när studieområde korsas med lärosäte.

Även om studiens resultat inte kan ge något tydligt svar på varför deltagandet i Erasmus+ skiljer sig betydligt mellan olika studieområden och lärosäten, kan vissa resultat ändå ha bäring på frågan.

Tidigare studier har betonat uppmuntran från andra studenter som en viktig faktor för om studenter väljer att studera utomlands eller inte. Eftersom studenter inom vissa discipliner på vissa lärosäten med en relativt hög grad av deltagande är bland de mest nöjda, är det möjligt att det finns vissa återkopplingseffekter. Lärosäten och utbildningar vars studenter är nöjda med sina utbyten kan alltså dra nytta av det för att upprätthålla ett högt deltagande. I extrema fall kanske utlandsstudier blir till en norm inom vissa program. Det finns dock en risk att effekten av denna positiva återkoppling i hög grad blir isolerad till den specifika utbildningen, eller i bästa fall lärosätet, då uppmuntran och positiva exempel kan tänkas spridas via mer

informella kanaler. På motsvarande sätt kan återkopplingen bli negativ om studenterna på vissa andra utbildningar inte är lika nöjda med sina utbyten, eller kanske ger en bild av dem som väldigt socialt men mindre akademiskt orienterade. Skillnader i de olika lärosätenas internationella samarbeten kan också tänkas påverka utresandemönstren då det skapar olikartade förutsättningar för studenterna.

Det bör samtidigt påpekas att sambandet mellan lärosäte, andel utresande, akademisk orientering och nöjdhet sannolikt rymmer en social dimension. Studenterna på prestigefyllda utbildningar i Sverige kommer i regel från något starkare socioekonomiska grupper, har sannolikt en större erfarenhet av att vistas utomlands och är bättre förberedda såväl akademiskt som språkligt. Detta är sannolikt erfarenheter och färdigheter som ökar chanserna till att framgångsrikt kunna tillgodogöra sig det som en akademiskt inriktad utbytesperiod erbjuder, och det kan vara viktigt att säkerställa att studenterna har rätt förutsättningar för att klara denna typ av investeringar. Vi har i framtida studier anledning att återkomma till det sociala ursprunget och utbildningsgångens betydelse för valet av utbytesland och lärosäte och föreställningar om Erasmus+.

Appendix

Kodning av variabler

En initial kodningsprocess genomfördes eftersom metoden ställer vissa krav på materialet.

Endast ett svar per fråga

Exempelvis kan varje respondent välja ett och enbart ett alternativ (variabelvärde) på varje fråga (variabel). Eftersom exempelvis frågan om respondentens huvudsakliga motiv att studera utomlands gjorde det möjligt att välja upp till 10 alternativ på en och samma fråga, kodades detta om till 10 nya variabler där var och en utgjordes av en Ja/Nej-fråga om en viss faktor var ett motiv för att studera utomlands.

Lågfrekventa kategorier har grupperats

Vidare bör mycket lågfrekventa svarskategorier undvikas bland de variabler som används som aktiva i analysen. En tumregel är att svarskategorier med mindre än 5 procent av svaren bör slås samman med den semantiskt mest närliggande kategorin (Le Roux & Rouanet, 2010, s. 39). Om kategorin "Väldigt missnöjd" på frågan om hur nöjd studenten är någon aspekt av utlandsstudierna valts av mindre än 5 procent av studenterna, har den slagits samman med den semantiskt mest närliggande kategorin "Ganska missnöjd". I de fåtal fall då dessa två efter sammanslagning fortfarande utgjort mindre än 5 procent av svaren har de slagits samman med "Varken nöjd eller missnöjd".

Skalvariabler har behandlats som kategoriska

Metoden är framför allt lämpad för att behandla kategoriska variabler som aktiva. Den övervägande delen av frågorna i enkäten bygger dock istället på skalor, där respondenten ombetts uppge sin grad av tillfredsställelse eller instämmande på en femgradig skala. Dessa typer av skalvariabler brukar inom samhällsvetenskaperna något slarvig användas som vore de linjära, numeriska variabler. På så sätt blir det möjligt att använda sig av regressionsanalys.

I denna undersökning har vi istället valt att behandla skalvariablerna som kategoriska variabler, och kodat svaren enligt modellen ++/+0/-/-. Detta resulterar i MCA ofta i en hästskoformad struktur, som går från positivt i ena änden till negativt i den andra (Le Roux & Rouanet, 2004, s. 220). Respondenter tenderar nämligen att genomgående använda ungefär samma nivå av instämmande eller positivitet på flertalet frågor. Resultatet blir att kraftigt instämmande på fråga A tenderar att förekomma tillsammans med kraftigt

instämmande på fråga B, C, D och så vidare. Mer nyanserade skillnader kan därmed överskuggas.

I följande analys har dock den hästskoform som skalvariablerna bidrar till modererats av att andra variabler i analysen inte bygger på sådana skolor. Eftersom de flesta variabler som skulle kunna benämnas som beroende variabler grundas på skalsteg, har vi även valt att använda motivationsfaktorer som aktiva i analysen eftersom de enkelt kunde göras dikotoma och därmed gör det möjligt att undvika den typiska hästskoformationen. Skalvariablerna tenderar då att istället för en hästskoform manifesteras sig som en linjär opposition mellan positiva och negativa svar. Samtidigt innebär valet av motivationsfaktorer som aktiva i analysen att vi inte strikt upprätthåller en uppdelning mellan så kallade beroende och oberoende variabler som aktiva respektive supplementära. Spridningen i rummet har istället byggts på sambandet mellan vad studenterna sökt och vad de fått.

Frågor med hög svarsfrekvens har valts

Som aktiva variabler har vi begränsat oss till sådana som så gott som alla respondenter svarat på. Flera frågebatterier är villkorade på att respondenterna exempelvis svarat att de inte fått eller förväntar sig få sina poäng tillgodoräknade eller att de inte slutfört alla kurser. Frågorna från dessa frågebatterier har därför inte använts som aktiva kategorier i analysen, utan har i efterhand placerats in i den uppkomna strukturen som supplementära variabler.

För att undvika att skalvariablerna dominerar strukturen och skapar den ovan nämnda hästskostrukturen har vi sållat bort de flesta av dessa. De variabler som inkluderats i analysen har valts ut utifrån ambitionen att få en god representation av materialets mest centrala teman, samt en balans mellan dessa. Detta har gjorts genom en kombination av att logiskt kategorisera variabler i teman, och att i preliminära analyser se vilka svars kategorier som genomgående positionerar sig nära varandra i olika konstellationer och därmed tenderar att förekomma tillsammans.

Frågor med enbart två svarsalternativ har viktats

Frågorna om vilka motivationsfaktorer som låg bakom valet att studera utomlands har endast haft två svarsalternativ – ja eller nej. Skalvariablerna har i regel haft tre och i några fall fyra svarsalternativ efter sammanslagningen av lågfrekventa kategorier. Eftersom storleken på en frågas bidrag till den totala variansen i molnet av punkter står i direkt relation till antalet svarsalternativ (Le Roux & Rouanet, 2010, s. 39), viktades motivationsvariablerna upp med en faktor av 1,5.

Korrespondensanalysen

Axlar och varians

Tabell 3. Axlarnas varians (egenvärde) och modifierade värden.

Axel	Axelns varians (egenvärde)	% av förklarad variens	Sammanlagd % av förklarad variens	Benzécris modifierade andel (%)	Har behållits enligt Kaisers kriterium
1	0,150	9,3	9,3	55,0	X
2	0,109	6,8	16,1	20,3	X
3	0,089	5,5	21,6	9,4	X
4	0,078	4,9	26,5	5,2	X
5	0,073	4,6	31,0	3,8	X
6	0,070	4,3	35,4	2,8	X
7	0,064	3,9	39,3	1,6	X
8	0,059	3,7	43,0	0,8	X
9	0,055	3,4	46,4	0,4	X
10	0,054	3,3	49,7	0,3	X
11	0,053	3,3	53,0	0,3	X
12	0,049	3,1	56,1	0,1	X
13	0,047	2,9	59,0	0,0	X
14	0,045	2,8	61,8	0,0	
15	0,044	2,7	64,5	0,0	
16	0,042	2,6	67,1	0,0	
17	0,041	2,5	69,6	0,0	
18	0,040	2,5	72,1	0,0	
19	0,039	2,4	74,5	0,0	
20	0,038	2,4	76,9	0,0	
21	0,036	2,3	79,1	0,0	
22	0,036	2,2	81,3	0,0	
23	0,034	2,1	83,4	0,0	
24	0,033	2,1	85,5	0,0	
25	0,032	2,0	87,4	0,0	
26	0,030	1,9	89,3	0,0	
27	0,029	1,8	91,1	0,0	
28	0,028	1,7	92,9	0,0	
29	0,027	1,7	94,5	0,0	
30	0,026	1,6	96,2	0,0	
31	0,024	1,5	97,7	0,0	
32	0,021	1,3	99,0	0,0	
33	0,016	1,0	99,9	0,0	
34	0,001	0,0	100,0	0,0	
35	0,000	0,0	100,0	0,0	
Totalt	1,610	100,0	100,0	100,0	

Beskrivning av axel 1-3.

Tabell 4. Bidragsvärden för variabler och variabelvärden till axel 1.

Namn	Typ	Tema	Bidrag	Vänster	Bidrag	Höger	Bidrag
MotKvalitet	Motiv	Akademiskt	14,1	+	8,2	-	5,8
KriRykte	Kriterium	Akademiskt	7,3	++	3,4	-/--	2,5
Logik	Utveckling	Akademiskt	7,2	+/++	3,0	-/--	2,6
NöjInneh	Nöjdhet	Akademiskt	6,8	+/++	1,8	-/--	2,8
						0	2,1
Fackkunskap	Utveckling	Akademiskt	6,6	+/++	2,1	0	2,5
						-/--	2,0
KriKursutb	Kriterium	Akademiskt	6,4	++	2,8	-/--	2,2
MotInneh	Motiv	Akademiskt	5,2	+	2,5	-	2,8
NöjLärStöd	Nöjdhet	Akademiskt	5,2	+/++	2,2	-/--	2,3
MotNätverk	Motiv	Arbetsmarknad	10,1	+	6,5	-	3,6
MotArbUtland	Motiv	Arbetsmarknad	9,6	+	5,1	-	4,5
ChansJobb	Utveckling	Arbetsmarknad	6,1	++	3,0	0/-/--	2,8
MotArbHem	Motiv	Arbetsmarknad	5,5	+	2,9	-	2,6
Anpassningsbar	Utveckling	Arbetsmarknad	4,1	++	2,0		
MotKännaLand	Motiv	Kulturellt	2,8				
MotStudPåSpråk	Motiv	Kulturellt	1,9				
MotSpråk	Motiv	Kulturellt	0,5				
KriSocLiv	Kriterium	Kulturellt	0,3				
KriStadKult	Kriterium	Kulturellt	0,2				
KriLand	Kriterium	Kulturellt	0,1				
Totalt					45,5		41,2

Anmärkning: **Fet stil** indikerar att variabeln har ett bidrag över genomsnittet.

Tabell 5. Bidragsvärden för variabler och variabelvärden till axel 2.

Namn	Typ	Tema	Bidrag	Nedåt	Bidrag	Uppåt	Bidrag
MotSpråk	Motiv	Kulturellt	13,4	+	5,3	-	8,0
MotKännaLand	Motiv	Kulturellt	9,7	+	4,5	-	5,2
MotStudPåSpråk	Motiv	Kulturellt	8,2	+	6,7	-	1,5
KriLand	Kriterium	Kulturellt	8,0	++	3,7	0/-/--	3,4
KriStadKult	Kriterium	Kulturellt	7,9	++	4,1	0/-/--	3,1
KriSocLiv	Kriterium	Kulturellt	6,3	++	3,6	-/--	1,5
MotKvalitet	Motiv	Akademiskt	7,0	-	2,9	+	4,1
KriKursutb	Kriterium	Akademiskt	4,6			++	2,1
KriRykte	Kriterium	Akademiskt	3,8				
NöjInneh	Nöjdhet	Akademiskt	3,8				
NöjLärStöd	Nöjdhet	Akademiskt	3,2				
Logik	Utveckling	Akademiskt	2,1				
MotInneh	Motiv	Akademiskt	1,5				
Fackkunskap	Utveckling	Akademiskt	1,1				
MotArbHem	Motiv	Arbetsmarknad	8,3	+	4,3	-	4,0
MotArbUtland	Motiv	Arbetsmarknad	6,8	+	3,6	-	3,2
MotNätverk	Motiv	Arbetsmarknad	3,4	+	2,2		
ChansJobb	Utveckling	Arbetsmarknad	0,6				
Anpassningsbar	Utveckling	Arbetsmarknad	0,3				
Totalt					41,0		36,2

Anmärkning: **Fet stil** indikerar att variabeln har ett bidrag över genomsnittet. *Kursiv stil* indikerar att variabelkategorin bidrar under medelvärde, men att den ändå har tagits med eftersom den har ansetts bidra till tolkningen av axeln.

Tabell 6. Bidragsvärden för variabler och variabelvärden till axel 3.

Namn	Typ	Tema	Bidrag	Nedåt	Bidrag	Uppåt	Bidrag
KriStadKult	Kriterium	Kulturellt	17,2	0/-/-	6,4	++	9,2
KriLand	Kriterium	Kulturellt	14,7	0/-/-	5,3	++	7,2
				+	2,1		
KriSocLiv	Kriterium	Kulturellt	12,4	0	2,3	++	7,8
MotKännaLand	Motiv	Kulturellt	0,6				
MotSpråk	Motiv	Kulturellt	0,6				
MotStudPåSpråk	Motiv	Kulturellt	0,3				
MotArbHem	Motiv	Arbetsmarknad	12,8	+	6,7	-	6,1
MotArbUtland	Motiv	Arbetsmarknad	11,3	+	6,0	-	5,4
Anpassningsbar	Utveckling	Arbetsmarknad	6,0	0/-/-	1,9	++	3,0
MotNätverk	Motiv	Arbetsmarknad	4,3	+	2,8		
ChansJobb	Utveckling	Arbetsmarknad	1,9				
NöjInneh	Nöjdhet	Akademiskt	4,4	-/-	2,6		
NöjLärStöd	Nöjdhet	Akademiskt	4,0	-/-	2,0		
Logik	Utveckling	Akademiskt	3,1				
MotInneh	Motiv	Akademiskt	3,0				
Fackkunskap	Utveckling	Akademiskt	2,0				
KriRykte	Kriterium	Akademiskt	0,7				
KriKursutb	Kriterium	Akademiskt	0,5				
MotKvalitet	Motiv	Akademiskt	0,1				
Totalt					38,0		38,7

Anmärkning: **Fet stil** indikerar att variabeln har ett bidrag över genomsnittet.

Supplementära variabler

Tabell 7. Förklaring av förkortade supplementära variabler.

Variabelnamn	Variabeltema	Beskrivning eller frågeformulering
NöjHelhet	Nöjdhet	Hur nöjd är du med din Erasmusperiod i allmänhet?
AndraKunsFärdigh	Akademiskt utfall	Fick du kunskaper och färdigheter som du inte hade fått vid ditt hemlärosäte?
Klassrum	Akademiskt utfall	Hur skulle du betygsätta inrättningarna för studenter på destinationslärosätet? Klassrum.
Lösningar	Akademiskt utfall	Genom min utlandsvistelse med Erasmus+ blev jag bättre på att finna lösningar i våra eller utmanade situationer (problemlösningsförmåga).
NåEgetLärandemål	Akademiskt utfall	Uppnådde du ditt personliga lärandemål under dina utlandsstudier?
NöjAdmStödDest	Akademiskt utfall	Hur nöjd var du med stödfunktionerna som destinationslärosätet erbjöd? Administrativa stödfunktioner
NöjUnderv	Akademiskt utfall	Var du nöjd med kvaliteten på lärande och undervisning vid destinationslärosätet? Kvaliteten på undervisningsmetoderna.
PlanLärande	Akademiskt utfall	Genom min utlandsvistelse med Erasmus+ blev jag bättre på att planera och genomföra mitt lärande självständigt.
ChansStudJobb	Kulturellt eller arbetsmarknadsmässigt utfall	Tack vare denna utlandsvistelse med Erasmus+ tror jag att min chans att få en praktik eller ett studentjobb i mitt hemland har förbättrats.
FramtArbUtl	Kulturellt eller arbetsmarknadsmässigt utfall	Förändrad åsikt: Jag kan enkelt tänka mig att arbeta utomlands någon gång i framtiden.
SamarbKultBakg	Kulturellt eller arbetsmarknadsmässigt utfall	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet har jag förbättrat min förmåga att samarbeta med människor från andra bakgrunder och kulturer.

Tolerans	Kulturellt eller arbetsmarknadsmässigt utfall	Efter att ha deltagit i denna mobilitetsaktivitet är jag mer tolerant gentemot andra människors värderingar och beteenden.
VärdeKult	Kulturellt eller arbetsmarknadsmässigt utfall	Genom min utlandsvistelse med Erasmus+ blev jag bättre på att se värdet av olika kulturer.
AT	Destinationsland	Österrike
BE	Destinationsland	Belgien
CZ	Destinationsland	Tjeckien
DE	Destinationsland	Tyskland
DK	Destinationsland	Danmark
EE	Destinationsland	Estland
EL	Destinationsland	Grekland
ES	Destinationsland	Spanien
FI	Destinationsland	Finlands
FR	Destinationsland	Frankrike
HR	Destinationsland	Kroatien
HU	Destinationsland	Ungern
IE	Destinationsland	Irland
IS	Destinationsland	Island
IT	Destinationsland	Italien
LT	Destinationsland	Litauen
LV	Destinationsland	Lettland
MT	Destinationsland	Malta
NL	Destinationsland	Nederländerna
NO	Destinationsland	Norge
PL	Destinationsland	Polen
PT	Destinationsland	Portugal
RO	Destinationsland	Rumänien
SI	Destinationsland	Slovenien
SK	Destinationsland	Slovakien
TR	Destinationsland	Turkiet
UK	Destinationsland	Storbritannien
DA	Undervisningsspråk	Danska
DE	Undervisningsspråk	Tyska
EN	Undervisningsspråk	Engelska
ES	Undervisningsspråk	Spanska
FR	Undervisningsspråk	Franska
IT	Undervisningsspråk	Italienska
NO	Undervisningsspråk	Norska
HuvudSprEng Nej	Lärarnas huvudsakliga språk	Vilket var det huvudsakliga språk som dina lärare använde?
BTH	Svenska lärosäten	Blekinge tekniska högskola
CTH	Svenska lärosäten	Chalmers tekniska högskola
FHS	Svenska lärosäten	Försvarshögskolan
GU	Svenska lärosäten	Göteborgs universitet
HB	Svenska lärosäten	Högskolan i Borås
HDA	Svenska lärosäten	Högskolan Dalarna
HH	Svenska lärosäten	Högskolan i Halmstad
HHS	Svenska lärosäten	Handelshögskolan i Stockholm
HIG	Svenska lärosäten	Högskolan i Gävle
HJ	Svenska lärosäten	Högskolan i Jönköping

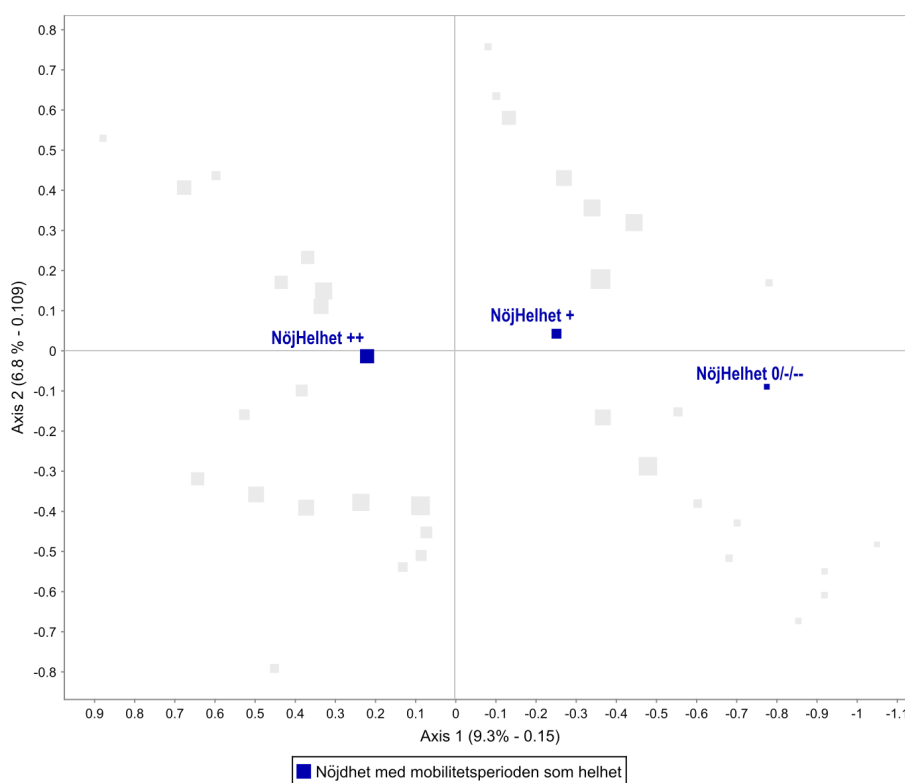
HKR	Svenska lärosäten	Högskolan i Kristianstad
HS	Svenska lärosäten	Högskolan i Skövde
HV	Svenska lärosäten	Högskolan Väst
KAU	Svenska lärosäten	Karlstads universitet
KF	Svenska lärosäten	Konstfack
KI	Svenska lärosäten	Karolinska institutet
KKH	Svenska lärosäten	Kungl. Konsthögskolan
KMH	Svenska lärosäten	Kungl. Musikhögskolan
KTH	Svenska lärosäten	Kungliga Tekniska högskolan
LNU	Svenska lärosäten	Linnéuniversitetet
LIU	Svenska lärosäten	Linköpings universitet
LTU	Svenska lärosäten	Luleå tekniska högskola
LU	Svenska lärosäten	Lunds universitet
MAH	Svenska lärosäten	Malmö högskola
MDH	Svenska lärosäten	Mälardalens högskola
MIU	Svenska lärosäten	Mittuniversitetet
ORU	Svenska lärosäten	Örebro universitet
RKH	Svenska lärosäten	Röda Korsets Högskola
SH	Svenska lärosäten	Södertörns högskola
SKH	Svenska lärosäten	Stockholms konstnärliga högskola
SLU	Svenska lärosäten	Sveriges lantbruksuniversitet
SU	Svenska lärosäten	Stockholms universitet
UMU	Svenska lärosäten	Umeå universitet
UU	Svenska lärosäten	Uppsala universitet
Arts/Hum	Studieinriktningar	Konstnärliga och humanistiska utbildningar
Business/Adm	Studieinriktningar	Företagsekonomiska utbildningar
Engineering	Studieinriktningar	Teknik- och tillverkning
Health/Welf	Studieinriktningar	Hälsö-, omsorgs- och sjukvårdsrelaterade utbildningar
Law	Studieinriktningar	Juridiska utbildningar
NatSc/Maths/Stat	Studieinriktningar	Utbildningar i naturvetenskap, matematik och data
Pol.Sc.	Studieinriktningar	Statsvetenskapliga utbildningar
IntegInst	Grad av integration	Hur skulle du bedöma din grad av integration vid ditt destinationslärosäte? I det dagliga livet vid institutionen.
IntegInternStud	Grad av integration	Hur skulle du bedöma din grad av integration vid ditt destinationslärosäte? Bland andra Erasmus+ / internationella studenter.
IntegLokalaStud	Grad av integration	Hur skulle du bedöma din grad av integration vid ditt destinationslärosäte? Bland lokala studenter.
Studenten	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Studenten (jag) skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
HemInst	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Hemlärosätet skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
DestInst	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Destinationslärosätet skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
Studenten+HemInst	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Studenten (jag) samt hemlärosätet skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
Studenten+DestInst	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Studenten (jag) samt destinationslärosätet skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
HemInst+DestInst	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Hemlärosätet samt destinationslärosätet skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
Samtliga	Försenat undertecknande av Learning Agreement	Samtliga inblandade (studenten, hemlärosätet, destinationslärosätet) skrev under Learning Agreement efter mobilitetsperiodens början.
LAÄndDestInst	Ändringar i Learning Agreement	Learning Agreement ändrades för att destinationslärosätet krävde det.

LAÄndFelSpråk	Ändringar i Learning Agreement	Learning Agreement ändrades för att kurser genomfördes på ett annat språk än det förväntande.
LAÄndKursOtillg	Ändringar i Learning Agreement	Learning Agreement ändrades för att kurser som valts initialt visade sig vara otillgängliga.
LAÄndSchemaKonf	Ändringar i Learning Agreement	Learning Agreement ändrades på grund av schemakrock.
BetygÖverf	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var problem med betygsöverföringen.
EjTransOfRec	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var problem med att erhålla Transcript of Records från destinationslärosätet.
FelAntalPoäng	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att antalet poäng som tillgodoräknades skiljde sig från det som var överenskommet i den slutgiltiga versionen av Learning Agreement.
HemInstEjAcc	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att undervisande personal vid hemlärosätet inte gav sitt godkännande.
InnehållEjAcc	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att kursinnehållet eller delar av det så som överenskommet i den slutgiltiga versionen av Learning Agreement inte godtogs av hemlärosätet vid återvändandet.
SkrevEjProv	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att jag inte genomförde någon eller samtliga examinationer.
Underkänd	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att jag blev underkänd på någon eller samtliga examinationer.
ValdeEjTillgodor	Tillgodoräknande	Ett huvudsakligt hinder för tillgodoräknandet var att jag valde att inte få vissa kurser tillgodoräknade.
EjSlfBehEj	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag inte behövde tillgodoräknandet.
EjSlfBörjSent	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag påbörjade kursen för sent.
EjSlfEjRelev	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att kursen/betyget inte var relevant för min examen.
EjSlfOförberedd	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag inte var tillräckligt förberedd.
EjSlfProvSent	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag reste hem innan examinationen genomfördes.
EjSlfRäddMissl	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag var rädd att misslyckas eller få ett dåligt betyg.
EjSlfSkrevEjProv	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag inte genomförde examinationen.
EjSlfSvårtSpråk	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att den språkliga nivån var för hög.
EjSlfUnderkänd	Slutförande av moment	Ett huvudsakligt hinder för att framgångsrikt slutföra alla utbildningskomponenter som listades i min studieplan i Learning Agreement var att jag blev underkänd.
SlfAllaKurser	Slutförande av moment	Slutförde du framgångsrikt alla utbildningskomponenter som listades i din studieplan i Learning Agreement?

En utökad tolkning av studenternas upplevelse av mobilitetsperioden

Nedan underbygger vi vår tolkning av den första axeln som en uppdelning mellan studenter som varit mer respektive mindre nöjda med sitt utbyte. Detta understryks nämligen när vi i efterhand lägger in supplementära variabler av samma karaktär som vissa av de aktiva, men som inte bidragit till att bestämma individernas position i rummet. Dessa kan projiceras in i det redan bestämda rummet utifrån hur individerna i molnet besvarat dessa frågor. Svaren på frågan om hur nöjda studenterna var med mobilitetsperioden i sin helhet placerar sig tydligt längsmed den första axeln när spridningen projiceras längst axel 1 och 2, med de mest nöjda studenterna över-representerade till vänster och de minst nöjda till höger. Baserat på kvadraternas storlek, som gjorts beroende av antalet individer de representerar, ser vi också att de allra flesta studenter var nöjda med sin utbytesperiod. 60 procent var väldigt nöjda, 33 procent ganska nöjda, och bara 7 procent uppgav att de hade en neutral eller negativ upplevelse.

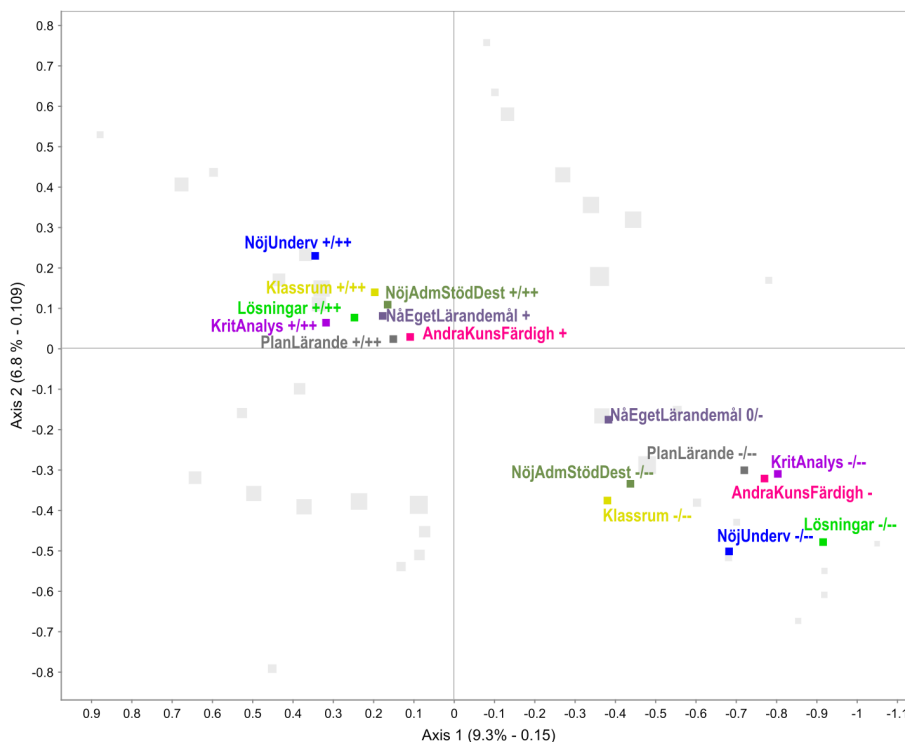
Figur 27. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Nöjdhet med mobilitetsperioden som helhet.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Frågor som i någon mån är kopplade till hur nöjd man är med den akademiska situationen eller hur mycket man utvecklats i mer akademisk, logisk eller praktisk bemärkelse, positionerar sig i linje med den akademiska oppositionen i planet. Det är framför allt de negativa svaren som utmärker sig. Medan de nöjda studenterna är i majoritet och har en viss spridning kring centrum är de mindre nöjda mer koncentrerade till planets nedre högra del.

Figur 28. Rummet av Erasmusstudenter Planet av axel 1 och 2. Nöjdhet och utveckling i mer akademisk bemärkelse.

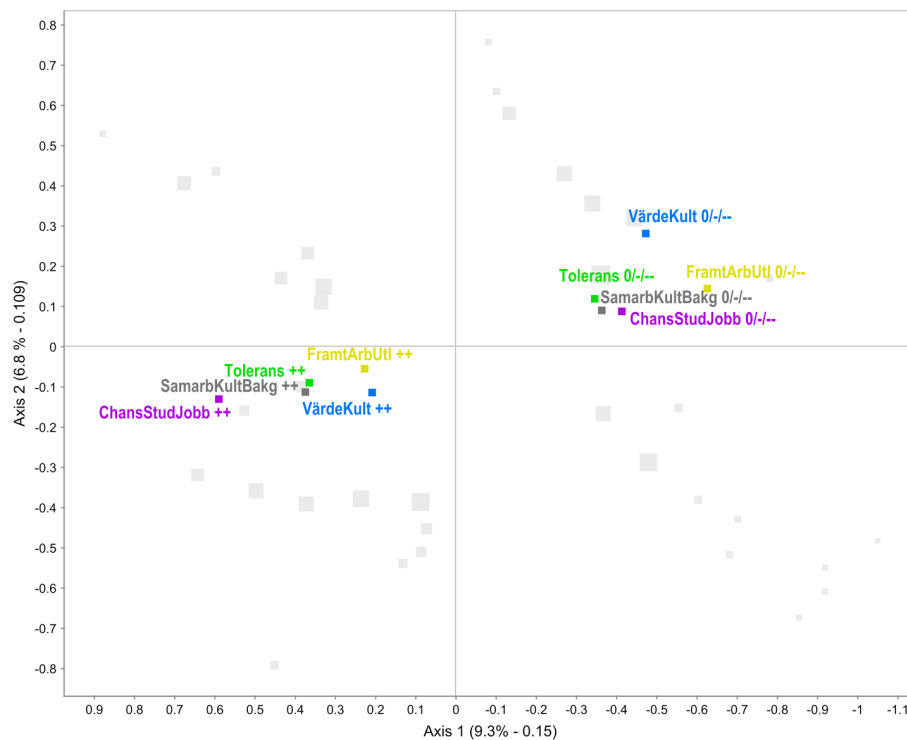

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Svar på frågor om personlig utveckling och attitydförändringar i mer kulturell eller arbetsmarknadsorienterad bemärkelse placerar sig längs med den första axeln, i något diagonal riktning från den nedre vänstra till den övre högra kvadranten.

Sammantaget understryker detta att studenterna i regel tycks få det de söker, alternativt att de i efterhand fyller i att det som de i slutändan uppfattat som särskilt värdefullt också var det som från början gjorde att de valde utbildningen. De som angett akademiskt skäl som viktigast för att delta i Erasmus+ är de som är mest nöjda med sitt utbyte i termer av akademisk kvalitet. De hamnar också längre bort från de akademiskt mindre nöjda än de studenter som angett kulturella eller arbetsmarknadsorienterade skäl för sina studier.

Figur 29. Rummet av Erasmusstudenter. Planet av axel 1 och 2. Nöjdhet och utveckling i mer kulturell eller arbetsmarknadsorienterad bemärkelse.

Notering: Se tabell 7 i Appendix för förklaring av de supplementära variablerna i figuren.

Undersökningens begränsningar

Enkätens frågor kan misslyckas med att fånga upp motivationsfaktorer

Det är mycket möjligt att enkätens frågor inte lyckas fånga upp alla relevanta motivationsfaktorer, exempelvis en önskan om att återknyta till ett land där man har familjeband. Sådana motiv har i tidigare studier uppgetts ligga bakom utlandsstudier bland vissa studenter i Sverige, och skulle kunna vara en delförklaring till varför studenter i flera länder i östra Europa svarat neutralt eller nekande på de flesta eller alla motivationsfaktorer och urvalskriterier i undersökningen.

Det är också oklart i vilken mån enkätfrågorna fångar upp de studenter som enligt vanligt förekommande föreställningar främst studerar utomlands som en slags paus från studierna, en termin fri från krav och med många tillfällen till sociala aktiviteter. I denna studie går det åtminstone inte att skilja de kulturella och språkliga motiven från de sociala.

Studenter får vad de söker eller uppger sig söka vad de får

Sammantaget svarar studenternas motiv och målsättningar relativt väl mot vad de upplever att de fått ut av vistelsen. I högst grad gäller det de akademiskt orienterade studenterna, som positionerar sig mycket långt ifrån de studenter som svarat negativt på frågor om exempelvis utbildningskvalitet, standarden på klassrummen eller personlig utveckling i mer akademisk eller kognitiv bemärkelse.

Ett problem är att frågorna har besvarats efter mobilitetsperioden. Det finns därför en risk att studenterna omdefinierat vad de sökte utifrån vad de har fått ut av sin vistelse och svarat därefter. Det hade varit en fördel om enkätens frågor hade ställts i tidsmässig anslutning till det tema de berör. Frågor om valet att studera utomlands, vilka faktorer som motiverade en och vilka kriterier man utgick från när man valde lärosäte vore mycket lämpligare att ställa i anslutning till mobilitetsperiodens början.

Ett brett angreppssätt kan missa många poänger

Studien har tagit ett relativt brett grepp om materialet och utforskat de övergripande mönstren. Samma material skulle med mer specifika frågeställningar kunna ge svar på mycket mer och gräva djupare i det som denna rapport utelämnat eller bara berört ytligt. Även rena frekvens- och korsstabeller skulle kunna ge många upplysande svar. Givet den höga andelen skalvariabler i materialet skulle det även lämpa sig för att i mer anglosaxisk samhällsvetenskaplig anda behandla dessa som linjära, numeriska variabler och använda sig av regressionsanalys.

Studier av deltagarnas livsbanor och jämförelser med icke-mobila studenter vore värdefullt

Slutligen har tillgången till data om studenterna i flera avseenden upplevts som en begränsande faktor i analysen. Förhoppningen är att i framtida studier koppla ihop studenternas mobilitetsperiod och studieväg med individdata om social bakgrund och tidigare studieresultat för att fördjupa förståelsen för de strukturer som styr studenternas motiv, destinationer och upplevelser. Jämförelser med icke-mobila studenter skulle också vara värdefullt för att bättre förstå vilka Erasmusstudenterna är.

Referenser

- Adams, T. (2007). The Development of International Education in Australia: A Framework for the Future. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 410–420.
- Ahlstrand, A., & Ghafoori, A. (2016). *Åtgärder för att öka antalet utresande utbytesstudenter. Förslag med fokus på vägledning och internationella och interkulturella lärandemål*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet (UHR).
- Bourdieu, P. (1979). *La Distincion. Critique sociale du jugement*. Paris: Editions de Minuit.
- Börjesson, M. (2005). *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*. Uppsala universitet.
- Börjesson, M. (2016). *Rummet av kulturvanor. En fördjupad analys av 2014 års SOM-undersökning*. Stockholm: Myndigheten för kulturanalys.
- Börjesson, M. (2017). The global space of international students in 2010. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 43(8), 1256–1275.
- Börjesson, M., & Broady, D. (2006). The Social Profile of Swedish Law Students: National Divisions and Transnational Strategies. *Retfærd*, årgång 29, nr 3/114, 80–107.
- CIMO, UHR & SIU. (2013). *Living and Learning – exchange studies Abroad. A Study of Motives, Barriers and Experiences of Finnish, Norwegian and Swedish Students*. CIMO, UHR & SIU.
- Clarhäll, A., & Enequist, G. (2015). *Hinder för svenska studenters mobilitet*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet (UHR).
- Europeiska kommissionen. (2017). *Erasmus+ Programme Annual Report 2015. Statistical Annex*. Bryssel: Europeiska kommissionen.
- Hauschildt, K., Gwosć, C., Netz, N., & Mishra, S. (2015). *Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. Synopsis of Indicators | EUROSTUDENT V 2012–2015*. DZHW.
- Le Roux, B., & Rouanet, H. (2004). *Geometric Data Analysis. From Correspondence Analysis to Structured Data Analysis*. Dordrecht: Kluwer.
- Le Roux, B., & Rouanet, H. (2010). *Multiple Correspondence Analysis*. London: Sage.
- Lebaron, F., & Le Roux, B. (Red.). (2015). *La méthodologie de Pierre Bourdieu en action. Espace culturel, espace social et analyse des données*. Paris: Dunod.
- Mazzarol, T., & Hosie, P. (1996). Exporting Australian Higher Education: Future Strategies in a Maturing Market. *Quality Assurance in Education*, 4(1), 37–50.
- Rodríguez González, C., Bustillo Mesanza, R., & Mariel, P. (2011). The Determinants of International Student Mobility Flows. An Empirical Study on the Erasmus Programme. *Higher Education*, 62(4), 413–430.

- Rouanet, H., Ackermann, W., & Le Roux, B. (2000). The Geometric Analysis of Questionnaires: the Lessons of Bourdieu's La Distinction. *Bulletin de Méthodologie Sociologique*, vol. 65, 5–18.
- Souto Otero, M. (2008). The Socio-Economic Background of Erasmus Students. A Trend towards Wider Inclusion? *International Review of Education*, 54(2), 135–154.
- UHR. (2015). *Eurostudent V. En kort inblick i studenternas mobilitet*. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.
- UKÄ & SCB. (2017). *Internationell studentmobilitet i högskolan 2016/17*. Stockholm: SCB.
- Vossensteyn, H., Beerkens, M., Cremonini, L., Besançon, B., Focken, N., Leurs, B., o.a. (2010). *Improving the Participation in the Erasmus Programme*. Bryssel: Europaparlamentet.
- Ziguras, C., & Law, S.-F. (2006). Recruiting International Students as Skilled Migrants: The Global 'Skills Race' as Viewed from Australia and Malaysia. *Globalisation, Societies and Education*, 4(1), 59–76.

Utbildning, utbyte och utveckling – för alla som vill vidare

Universitets- och högskolerådet, UHR, är en statlig myndighet med ett brett uppdrag inom utbildningsområdet. Vi finns i Stockholm och i Visby.

- Vi samordnar antagningen till högskolor och universitet.
- Vi erbjuder möjligheter till internationellt utbyte, kompetensutveckling och praktik utomlands för studenter och personal inom utbildningssektorn.
- Vi ger stöd och information till alla som vill läsa vidare på universitet eller högskola.
- Vi förvaltar och utvecklar IT-system på uppdrag av universitet och högskolor.
- Vi bedömer utländska utbildningar så att personer med en utländsk examen kan söka jobb eller söka en högre utbildning i Sverige.
- Vi arbetar för en breddad rekrytering till högskolan och för att motverka diskriminering inom högskolan.
- Vi ansvarar för högskoleprovet.

